

KÄNSLA FÖR VATTEN

REKREATION I INNERSTAD MED FOKUS PÅ BAD

EXAMENSARBETE 2x20 POÄNG
INSTITUTIONEN FÖR STAD OCH LAND - SLU ULTUNA
YLVA JOHANSSON OCH JENNY THYBERGER - MAJ 2007

© YLVA JOHANSSON OCH JENNY THYBERGER SAMT INSTITUTIONEN FÖR STAD OCH LAND, SLU ULTUNA 2007

LAYOUT OCH OMSLAG: FÖRFATTARNA

ILLUSTRATIONER OCH FOTON: FÖRFATTARNA, DÄR INGET ANNAT ANGES. I DENNA VERSION FÖR LADOK HAR VI VARIT TVUGNA ATT TA BORT BILDER VI INTE HAR TILLSTÅND ATT PUBLICERA. FÖR FULL VERSION AV ARBETET, SE TRYCKT UTGÅVA.

KÄNSLA FÖR VATTEN

REKREATION I INNERSTAD MED FOKUS PÅ BAD

YLVA JOHANSSON OCH JENNY THYBERGER

EXAMENSARBETE 2x20 POÄNG
INSTITUTIONEN FÖR STAD OCH LAND - SLU ULTUNA- MAJ 2007
HANDLEDARE: LARS JOHANSSON OCH ERIK KÄLL
EXAMINATOR: SOFIA SANDQVIST
EXTERN EXAMINATOR: KATARINA SCHYLBERG

f ö r o r d

Detta examensarbete i landskapsarkitektur omfattar 2x20 poäng och har gjorts vid Institutionen för stad och land, Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, Uppsala. Examensarbetet är avslutningen på landskapsarkitekturprogrammets 200 poäng, d.v.s. fem års heltidsstudier.

Arbetet har utförts som ett samarbete mellan Ylva Johansson och Jenny Thyberger. Vi har valt att undersöka företeelsen bad och strandlika platser i innerstad. Vi har båda alltid haft ett stort intresse för vatten och vattenaktiviteter. Att lära oss mer om möjligheterna att skapa rekreation med vatten i fokus kändes därför som ett spännande och viktigt ämne.

Genom att studera platsexempel och ge egna förslag på lösningar hoppas vi att detta arbete kan bidra med inspiration som kan leda till planering och realisering av innerstadsbad. Vi tror att både vi själva och många andra skulle få stor glädje av att se mer av sådana platser i våra innerstäder.

Vi vill rikta ett stort tack till våra handledare Lars Johansson och Erik Käll. Vi vill också tacka vår examiner Sofia Sandqvist och vår externa examiner Katarina Schylberg.

Tack även till släkt och vänner för stöd, korrekturläsning, uppmuntran och mer korrekturläsning.

Uppsala, maj 2007

Ylva Johansson

Jenny Thyberger

Barcelona, Spanien.

s a m m a n f a t t n i n g / a b s t r a c t

Detta arbete handlar om bad och strandlika platser i innerstäder. Fokus ligger på rekreation samt skapandet och utvecklingen av offentliga, sociala rum i staden med vatten som användbart och visuellt element.

Arbetet är indelat i tre huvuddelar; bakgrund, inspiration och tillämpning.

I bakgrunden undersöks fyra faktorer som vi anser är viktiga för förekomsten innerstadsbad; vatten, badandets historia, rekreation i innerstad samt socialt liv i offentliga rum. Med hjälp av dessa presenteras en diskussion om innerstadsbadens och de strandlika platsernas (framtid) betydelse.

Inspirationsdelen är indelad i platsexempel och typexempel. Platsexemplen används för att försöka utreda hur dessa platser fungerar, deras betydelse för städerna samt de möjligheter och utmaningar som finns vid planeringen av dessa platser. I typexempel presenteras sex kategorier som vi tagit fram för att underlätta vid planeringen av bad och strandlika platser i innerstäder. Dessa förklaras ytterligare med hjälp av principskisser.

För att konkretisera hur ett bad eller en strandlik plats i innerstad kan formges och var det kan placeras utför vi en tillämpning i form av en fallstudie förlagd till Göteborg. Den utgår främst från de kunskaper vi fått av bakgrundsdel och inspirationsdelen. Ylva Johansson har genom inventering och analyser studerat lämpliga platser för att placera ett bad eller en strandlik plats i innerstaden medan Jenny Thyberger har utarbetat ett gestaltungsförslag för en av dessa platser.

Målet med detta arbete är att visa på potentialerna att skapa bad och strandlika platser i innerstadsmiljö samt att erbjuda inspirerande exempel för svenska städernas utveckling av dessa. På senare tid har vi sett en snabb utveckling av liknande platser runt om i världen och vi tror att bad och strandlika platser har en viktig roll att spela i skapandet av goda utemiljöer i våra innerstäder. Vår förhoppning är att vi med detta arbete kan inspirera till planering och realisering av fler platser i svenska innerstäder med 'blå rekreation' och vatten som användbart element i fokus.

This graduation thesis is about baths and beach like places in city centers. It focuses on recreation and the creation and development of public, social spaces in the city containing water as a visual and useable element.

The thesis is divided into three parts; background, inspiration and application.

The background examines four factors which we consider important for the occurrence of inner city baths; water, the history of bathing, inner city recreation and social life in public places. A discussion of the (future) importance of inner city baths and beach like places' is then presented.

The inspirational part is divided into examples of existing places and examples of types of places. The first is used in an attempt to examine the function and importance of inner city baths and beach like places as well as the opportunities and challenges associated with them. The latter contains a presentation of six categories developed by us to facilitate the planning of inner city baths and beach like places. These are further explained with the help of principle sketches.

To make a concrete proposal of the design and placement of an inner city bath and beach like place, we have conducted a case study in Gothenburg as an application. This is mainly based on the obtained knowledge from the background and inspiration. Through inventory and analyses, Ylva Johansson has studied suitable placements of a bath or beach like place in the inner city of Gothenburg. Jenny Thyberger has then compiled a proposal for the design for one of these places.

The goal of this thesis is to convey the potentials of creating inner city baths and beach like places and to offer inspiring examples for the development of these in Swedish cities. Recently we have noticed a rapid development of these kinds of places around the world and we believe they play a vital role in the creation of good outdoor environments in our inner cities. With this thesis, we hope to inspire the planning and realisation of more places in Swedish inner cities focusing on 'blue recreation' and water as a visual and useable element.

BAKGRUND

INTRODUKTION

- program 13

OM . . .

- vatten 17
- badandets historia 19
- rekreation i innerstad 23
- socialt liv i offentliga rum 25

DISKUSSION

- bad och strandlika platser 29

INSPIRATION

PLATSEXEMPEL

- Badeschiff Wien 37
- Copencabana och Havnebadet 39
- Hamnträdgården 41
- Operabeachen 43
- Paris Plage 45
- Spreebrücke 47

REFLEKTION

- möjligheter 50
- utmaningar 51

TYPEXEMPEL

- kategorier och principskisser 55
- torr princip utan kontakt med befintligt vatten 56
- torr princip i kontakt med befintligt vatten 57
- halvtorr princip utan kontakt med befintligt vatten 58
- halvtorr princip i kontakt med befintligt vatten 59
- vattenprincip utan kontakt med befintligt vatten 60
- vattenprincip i kontakt med befintligt vatten 61

TILLÄMPNING

GÖTEBORG

- en översikt 67
- Göteborgs parkprogram 68
- Badplan för Göteborg 69
- Göteborgs badhistoria 70

PLACERING

- intressebild 75
- visuell kartläggning 79
- rumslig och strukturell inventering 81
- möjliga platser 83
- fyra platser 85
- reflektion 95

UTFORMNING

- fiskkajen 99
- historia 101
- inventering 103
- analys 105
- potential/utgångspunkter 107
- förslag 109
- reflektion 115

EPILOG

REFLEKTION

- trender och framtid 121
- våra erfarenheter 123

SLUTORD

- att jobba två 127

KÄLLOR

- litteratur 130
- internet 131
- bildkällor 132
- övrigt 133

BAKGRUND

I N T R O D U K T I O N

I introduktionen beskrivs arbetets upplägg och uppdelning. En bakgrund till ämnet, problemformulering, syfte och mål, metod, målgrupp samt avgränsningar och läsanvisningar förklaras för att ge läsaren en snabb överblick över arbetets omfång och innehåll.

Badplatser är populära utflyktsmål för stadernas invånare. De erbjuder förutom möjligheten att svalka sig också på platser för möten samt möjligheter till sport och annan rekreation, allt detta oftast utan kostnad. Badplatserna är en social mötesplats för människor ur olika samhällsklasser, av olika åldrar och med olika kulturell bakgrund. De fungerar som viktiga offentliga platser som kan hjälpa till att överbrygga sociala skillnader. En bra badplats har potential att fungera som en lika viktig mötesplats som t.ex. stadens torg.

Melbourne, Australien. Foto: Catrin Jonsson

Bakgrund

Idag ligger de flesta bad långt ifrån stadskärnorna. Även om många städer saknar naturliga förutsättningar finns det ett flertal exempel på att det ändå är möjligt att skapa bad och strandlika platser i innerstadsmiljö.

Åtskilliga städer skulle kunna få ett 'lyft' av att få tillfälliga eller permanenta nya lösningar för bad och strandlika platser som oftast inte brukar kunna erbjudas i innerstaden. Dessa kan skapa nya möjligheter för rekreation i staden och främja möjligheterna för innerstadsbor och besökare att svalka sig, sola, leka och umgås i en avkopplande miljö. Platserna kan öka folklivet i staden och öka användningen av platser som annars vore öde och tomma. Deras unika karaktär kan förstärka stadens identitet och främja turismen. I förlängningen kan både invånare och besökare såväl som handel och restaurangverksamhet gynnas.

Problemformulering

Många städer saknar idag möjligheten att erbjuda bad och strandlika platser i innerstaden. Detta kan bero på många olika faktorer, t.ex. avsaknad av vatten i staden, att befintligt vatten är förorenat, höga kostnader, bortprioriteringar eller brist på erfarenhet och inspirationskällor. Idag saknas ofta vetskap om nya lösningar som kan överbrygga dessa problem.

Syfte och mål

Detta arbetes syfte är att utreda nya möjligheter för att skapa bad och strandlika platser i innerstadsmiljö. Målet är att visa på potentialerna att skapa bad och strandlika platser i innerstadsmiljö samt att erbjuda inspirerande exempel för städers utveckling av dessa.

Metod

En litteraturstudie i ämnet har utförts för bakgrundsdelen av arbetet. Exempel på bad och strandlika platser i innerstadsmiljö i europeiska städer har studerats för att ge inspiration. Kategorier som är tänkta att hjälpa till att inspirera i ett tidigt planeringsstadium av bad och strandlika platser har utarbetats och förtydligats med illustrerade principskisser. Analys- och inventeringsmetoder har valts och använts för att belysa placeringsmöjligheter för nya bad och strandlika platser i Göteborg. En utvald plats i Göteborgs innerstad har inventerats och analyserats samt utarbetats som ett exempel på en bad och strandlik plats.

Målgrupp

Detta arbete riktar sig främst till fysiska planerare och landskapsarkitekter i en planerande roll inom kommuner och privata företag utan tidigare erfarenhet av planering av bad och strandlika platser i innerstadsmiljö.

Avgränsning och läsanvisningar

Detta examensarbete innehåller en teoretisk bakgrundsdelen, en inspirationsdel, en tillämpning samt en avslutande epilög. I bakgrundsdelen utreds de faktorer som vi anser är relevanta för företeelsen bad och strandlika platser i innerstad. I inspirationsdelen visar vi exempel på olika typer av bad och strandlika platser som växt fram de senaste åren i europeiska städer. Vi presenterar sedan kategorier som vi tagit fram för att underlätta för och ge inspiration till planeringen och utformningen av bad och strandlika platser i innerstäder. Dessa kategorier kompletteras med principskisser. I tillämpningsdelen, som är en fallstudie applicerad på Göteborg, presenteras först staden och dess förutsättningar. Ylva Johansson analyserar sedan

möjliga platser för placeringar av ett bad eller en strandlik plats i Göteborg. Därefter presenteras ett exempel på utformningen av en sådan plats i Göteborgs innerstad, utarbetat av Jenny Thyberger. Arbetet avslutas med en slutdiskussion i epilögen som behandlar våra erfarenheter, trender och framtid samt ett slutord som reflekterar över processen av vårt arbete.

Detta examensarbete kan antingen läsas i sin helhet eller studeras efter den eller de delar som läsaren är mest intresserad av. Bakgrundsdelen ligger till grund för det fortsatta arbetet men det går även bra att studera de andra delarna utan att fördjupa sig i bakgrunden. Inspirationsdelens plats- och typexempel är tänkta att ge inspiration, stöd och idéer för liknande projekt. Tillämpningen visar exempel på var ett bad eller en strandlik plats skulle kunna placeras samt hur en sådan plats skulle kunna utformas i Göteborg.

Ibland använder vi uttrycket bad och strandlika platser istället för innerstadsbad i detta arbete. Detta är för att täcka in platser som inte har något vatten men som ändå tydligt förknippas med stränder och ger en känsla av vatten genom t.ex. de material som använts. Utifrån det anser vi att bad och strandlika platser är ett mer heltäckande begrepp än innerstadsbad. Vi går in på beskrivningen om 'känslan av vatten' och vår definition av strandlika platser under diskussionsdelen i bakgrunden (s. 29).

O M . . .

Vi har här tittat på fyra olika faktorer som vi tycker är intressanta för företeelsen innerstadssbad. Dessa är vatten, badandets historia, rekreation samt folkliv i offentliga rum.

Vattnet som element i staden har vi beskrivit närmare då det har en central roll i utformningen av innerstadssbad. Badandets historia ger en förankring till vilken roll badplatsen spelat genom tiderna. Rekreation pekar på det behov vi har av oaser i staden som erbjuder både avslappning och olika aktiviteter. Sist visar folkliv i offentliga rum på vikten av att se och höra samt interagera med andra människor för vårt psykiska välbefinnande. Den diskussion vi fört utifrån dessa fyra faktorer har fungerat som en plattform att utgå ifrån i vårt vidare arbete.

Vad är det med vatten som ständigt väcker vår nyfikenhet, som fångar vårt intresse och som lockar fram leklusten hos både barn och vuxna? Vad är det som är så speciellt med vatten att det inte kan ersättas av något annat ämne? Vi ska här försöka peka på några av de faktorer som gör vattnet så unikt och oersättligt för människan.

Vatten - källan till liv och alltings ursprung.

Vi har i denna beskrivning av vattnet utgått från H. Dreiseitls "Waterscapes" (2001) och "New Waterscapes" (2005). Dreiseitl är skulptör, vattenkonstnär, landskapsarkitekt och författare. Han startade Atelier Dreiseitl 1980 och har arbetat med och genomfört ett stort antal projekt inom dagvattenhantering, vattenkonst och landskapsarkitektur. Hans arbete har blivit mycket uppmärksammat och dokumenterat och han föreläser även om sina erfarenheter och sin kunskap. Böckerna är skrivna i samarbete med ett flertal andra författare som liksom han själv har stor erfarenhet av och utbildning inom vattenplanering.

Vatten och dess egenskaper

Vattnet i sig har helt unika egenskaper som få andra element kan mäta sig med. Den bredd av skepnader, former, färger, rörelse och ljud som vatten kan anta tyder på en komplexitet utöver det vanliga. Det har en fantastisk förmåga att skapa olika typer av stämningar och atmosfärer och kan väcka de flesta typer av känslor inom oss.

Vatten är ett skulpturalt medium med en potential att göra det mesta av sin form. Det kan både vara genomskinligt och fyllt av färg. Det reflekterar och bryter ljuset på det mest spektakulära vis. Det är stilla och rogivande men kan också visa på en oerhörd rörelse och kraft. Det spektrum av ljud som det kan ge ifrån sig rymmer allt från det minsta lilla porlandet till det brusande högljudda.

Trots att vatten består av små, små droppar, beter det sig som en helhet. Det kan delas upp i sina beståndsdelar och det sätter villigt ihop sig själv igen så fort möjligheten finns. Detta kan utnyttjas inom utformning och landskapsarkitektur. Flexibla vattenkonstruktioner i lekparkar där barnen själva kan kontrollera vattnets rörelser brukar vara mycket uppskattade. Även vuxna brukar uppskatta vattenlek. Att kunna doppa fötterna, svalka sig i en fin vattendimma, plaska i vattenbrynet eller simma ger välbehag, verkar avslappnande och/eller väcker leklusten hos de flesta.

Vatten och utformning

Vatten har i alla tider spelat en viktig roll i stadsbyggnad och ofta rymt flera funktioner. En fontän ger t.ex. inte bara ett estetiskt inslag i stadsbilden utan är bland annat också en källa till dricksvatten, en social mötesplats och en ljudkälla – speciellt nattetid.

Vatten är ett helt fantastiskt element för landskapsarkitekter och andra planerare men det krävs en hel del kunskap och förståelse, såväl praktisk som teoretisk, för att nyttja dess potential i den riktning man önskar.

Fram till medeltiden var konst, arkitektur och ingenjörsvetenskap nära sammankopplade. Idag finns en tendens att man förlorar helheten då dessa vetenskaper är uppdelade på olika yrkesgrupper och personer. En plats som innehåller

gestaltat vatten överlappar alltid andra specialistområden. För att kunna uppnå ett bra resultat är det av stor vikt att alla individer som är inblandade i projektet har viss vetskap och kunskap om de övriga områdena som ska integreras med det egna expertområdet. God design är alltid ett samspel mellan teknologi och estetik.

Vatten och uthållig samhällsbyggnad

Idag har vattnet mer eller mindre förvisats från vårt dagliga liv. Vi kapslar in det, leder bort det och gör allt för att försöka betvinga det. Vattnet upplevs allt som oftast taget helt ur sitt sammanhang; som dricksvatten i kranen, som avloppsvatten i diket eller som en attraktion i en park. Kan vi med en större medvetenhet om vattnets positiva effekter på människan och miljön ändra detta så vattnet återigen blir ett självklart element som planeras in i samhällsbyggnaden? Idag ökar vår kunskap om de ändliga resurser av färskvatten som vår planet har och att vi måste värna om det vatten som finns. Ett uthålligt samhällsbyggande med tillvaratagande av regnvatten och rening av 'hushållsvatten' har börjat spela en allt viktigare roll. Vattnet behöver bli mer synligt och användbart även för stadsmänniskan. En stadsplanering med större medvetenhet och vilja till detta skulle kunna gynna både (stads)människan och den ekologiska miljön i staden (Dreiseitl, 2001 och 2005).

Den strandkultur med sol, bad och andra aktiviteter som vi har idag har inte alltid varit självklar. Synen på badande har skiftat stort genom åren.

Här följer en kort sammanfattning av viktiga milstolpar och skeenden i badandets historia. Denna är framförallt baserad på Cecilia Lundgrens examensarbete 'Den Goda Badplatsen', (2006). Vi går också in på simkonsten samt hur anläggningar för bad formgivits genom historien.

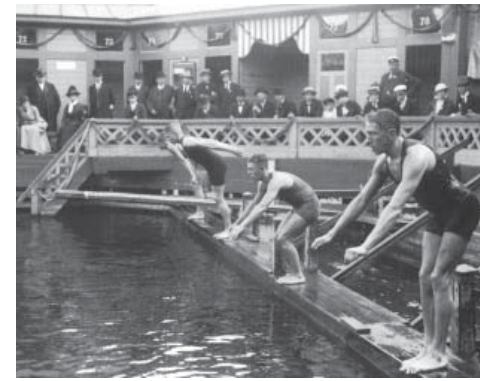
Medeltidsriddare i badet.
Bild: Nordisk familjebok, 1904, band 2, s. 613.

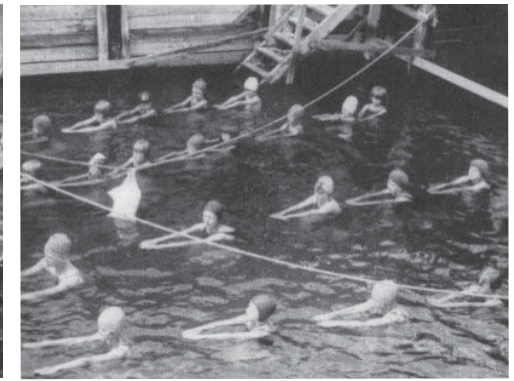
Badande kullor.
Anders Zorn, 1906,
Nationalmuseum.

Dam i badvagn.
Bild: Havsbad, 2004 s. 12.

Simpromovering.
Bild: Havsbad, 2004 s. 20.

Simundervisning för fruntimmer.
Bild: Kallbadhus, 2004 s. 12.

Tidig badhistoria

De första historiska bilderna och texterna där man kan läsa om badande kommer från det antika Grekland. Vattnet stod högt i kurs bland grekerna och badandet skedde i stora anläggningar där även en rad andra aktiviteter utövades. Dessa platser kallades gymnasium. Traditionen spreds vidare till romarna som förfinade konsten att värma upp bassängerna med varmluftskanaler i väggarna för att få en jämnare temperatur på badet.

I övriga Europa spred sig badandet bland de olika samhällsklasserna och det ansågs fint att behärska simkonsten. Bad för renhetens skull skedde i badstugorna som växte under Medeltiden. Baden blev snart en social samlingsplats där även sexuell aktivitet förekom. Detta ledde till sjukdomsspridning och i slutet på 1500-talet hade nästan samtliga badinrättningar stängts igen. Simkonsten skulle med detta komma att glömmas bort under en lång tid och Europa gick in i den så kallade smutsåldern.

Brunnsorterna

Från och med 1600-talet började istället brunnsvärksamheten spridas i Europa och 1800-talet blev dess storhetstid. Här kunde man få olika typer av vattenbehandlingar och karbad men det var långt ifrån alla som hade råd med behandlingarna. Efter första världskriget minskade intresset för brunnsvärksamheten och bristen på besökare ledde till att de flesta brunnsvärksamheterna försvann.

Havsbad och kallbadhus

På 1700-talet började man istället att bada i havet. Det ansågs från början som ytterst opassande, farligt och rentav hälsovådligt men framåt slutet av 1800-talet blev det mer och mer på modet. Det var dock inte tal om att gå raka vägen ner i vattnet utan t.ex. användes så kallade badvagnar som drogs ut av hästar eller betjänter. Inne i badvagnen fanns en stol och ett bord och damen, som var den som vanligtvis använde sig av badvagnar, kunde sedan gå ner för en liten trappa och doppa sig i vattnet innan hon rullades in till strandkanten igen. I början var detta havsbadande endast något som societetsfolket hade tid att roa sig med.

I Sverige började vi med havsbad under 1800-talet. Kallbaden ansågs kunna bota olika sjukdomar som t.ex. reumatism men samtidigt hyste man en stor respekt för bad i kallt vatten. Kvinnor, korpulenta samt små barn borde hålla sig till ytterst korta dopp i bara några minuter då det annars kunde vara rent av skadligt för dem. Under den här tiden växte Balneologin fram som vetenskap och badläkare skulle alltid finnas på plats om det skulle havsbadas. Vår mest kända badläkare var Carl Curman som levde 1833-1913.

Intresset för kallbad växte fort i Sverige men under hela 1800-talet höll man sig fortfarande ifrån att doppa sig i helt fritt vatten. Badandet skedde istället under ordnade former i kallbadhus som hade iordningställda bassiner med havsvatten. De första kallbadhusen fanns i Bohuslän

och därifrån spred det sig vidare till Halland och Skåne och så småningom även till Stockholm och andra städer på ostkusten (Lundgren, 2006).

Simkonsten

Hur var det då med simkonsten? Efter badstugornas stängning på medeltiden föll också simkonsten i glömska och det var först med kallbaden som simkonsten började övas igen. Det skulle dock dröja ända fram till 1800-talet innan simskolor och simförbund började växa fram i vårt land. Vårt äldsta och faktiskt även världens äldsta fortfarande aktiva simförbund är Uppsalas simsällskap som startade så tidigt som 1796. Det dröjde inte länge efter att simsällskapen öppnat i våra städer till att simpromoveringar började äga rum och simkonsten skulle testas och visas upp i olika sammanhang. Även kvinnor blev snart representerade inom simförbunden även om det ganska länge ansågs olämpligt att unga damer ägnade sig åt simning. Denna skepticism fick som tur var ingen genomslagskraft. Kvinnorna fortsatte glatt att trotsa sådana uttalanden och bevisade snart att de var precis lika lämpade som männen att simma och att det t.o.m. var bra och nyttigt även för kvinnor att syssla med fysisk aktivitet.

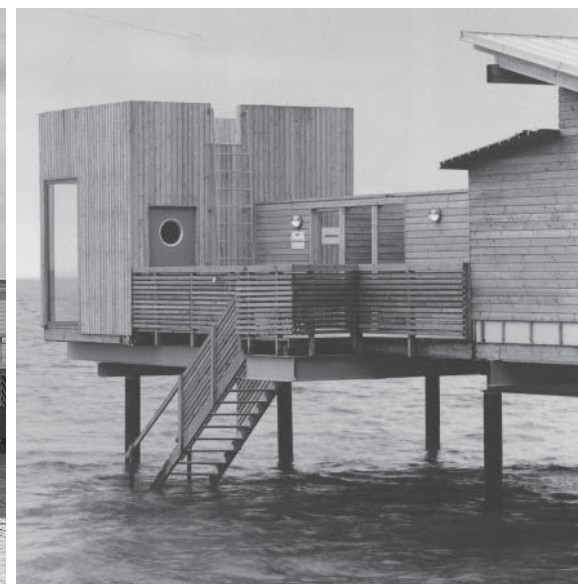
För att testa och för att motivera till större simkunnighet skapade en man vid namn David Jonason simborgarmärket år 1934. Snart kom Sverige att bli ett av de länder i Europa med bäst simkunnighet. Simborgarmärket utökades senare med en rad andra simmärken som vi sedan dess flitigt tar (Dahlberg, 2004).

Löfströmska badinrättningen.
Bild: Simundervisning och simpromotioner i Göteborg, 1942.

Varbergs kallbadhus. Foto: Pär Henning

Bjärreds kallbadhus. Bild: Kallbadhus, 2004 s. 78.
Nästa sida: högsta badmode. Bild: Havsbad, 2004 s. 78.

Bad och formgivning

Badanläggningar har under historien gjort en geografisk resa från innerstad, via småstad och landsbygd ut till kuster och hav.

De gamla grekiska och romerska badanläggningarna låg inne i städerna och hämtade sitt vatten från källor i bergen som transporterades in till städerna via akvedukter. De lyxigaste baden inrymdes i stora, vackra, palatsliknande byggnader smyckade med mosaik. Dessa byggnader var en viktig del av städernas arkitektur och fungerade som offentliga rum och sociala mötesplatser.

Även medeltidens badstugor låg ofta i städerna, även om dessa anläggningar var betydligt enklare än de romerska lyxbaden. Brunnsorterna och deras behandlingar tog plats där de hälsogivande brunnarna fanns och mindre samhällen kunde även växa fram i närheten av brunnarna. Vackra parkmiljöer anlades ofta i anslutning till brunnbyggnaderna. Med havsbadandets framväxt flyttade badet ut till kusterna. Byggnader restes ute i vattnet för att underlätta för de badande och för att skapa en mer kontrollerad badmiljö.

Gemensamt med alla dessa historiska anläggningar är att de alla främst fokuserat på byggnader och slutna konstruktioner, där badet tog plats inomhus eller åtminstone avskilt från omgivningen. Under 1800-talet och början på 1900-talet var det vanligt med bad i kanaler och floder som flöt genom städerna. Vanligtvis bestod dessa badplatser av flytbryggor som omgärdade den plats som var rekommenderad för bad. Ofta kompletterades flytbryggorna med tillhörande byggnader som rymde omklädningsrum och caféer. Badet skedde innanför det omslutna området och vattnet var ibland delvis separerat från flodens vatten för att ge badarna en större säkerhet. Ibland byggdes hopptorn för att de mer äventyrliga skulle kunna testa sina gränser. Den här typen av badanläggningar försvann då kanalerna och floderna blev för förorenade och badande i dem blev hälsofarligt.

Under första hälften av 1900-talet anlades många offentliga plaskdammar i svenska städer. De var i första hand avsedda för barnfamiljer och bestod av en grund bassäng som barnen kunde leka i. De flesta fick dock stänga igen av hygieniska skäl och säkerhetsskäl.

Dagens öppna badplatser med anlagda sandstränder, gräsmattor, grillplatser, fotbollsplaner och lekplatser är en relativt ny företeelse som saknar historiska motsvarigheter. Idag spelar badplatsens utemiljö huvudrollen, vilket ger landskapsarkitekter en viktig roll att spela i dess planering och utformning (www.wikipedia.se, www.ne.se).

Bad idag

Idag är badandet en vanlig och populär rekreationsaktivitet för alla åldrar. Simhallar och stränder är mycket uppskattade och vi åker på badsemester, skaffar pool och går på spa. Det finns de som gjort badandet till en livsstil och badar utomhus året runt oavsett väder, ofta kombinerat med bastubad eller bad i vedeldad badtunna. Föräldrar tar med sina småtingar på babysim och vi går på floating, d.v.s. flyter i en mörk tank fylld med saltvatten, för att koppla av. Det verkar onekligen finnas något i badandet som tilltalar oss människor på djupet.

Förr var ofta friluftsliv och rekreation samma sak och detta skulle utövas i naturen. Men hur är det idag? Vad har vi för möjligheter till rekreation i innerstäderna?

Här definieras först ordet rekreation, sedan utvecklas rekreationens påverkan på vår hälsa. Därefter följer en kort beskrivning av den historiska synen på rekreation och hur vi ser på det idag. Sist förklaras vad vardagsrekreation betyder och vad innerstadsbad kan ha för funktion att fylla för den.

När solen kommer fram på våren blir de bästa platserna vid vattnet snabbt upptagna. Fyrisån, Uppsala.

Vad är rekreation?

Enligt Wikipedia definieras rekreation som "avkoppling, vila och återhämtning" och Nationalencyklopedin beskriver rekreation som "återhämtande av krafter genom vistelse i avkopplande miljö". Vidare utvecklar Nationalencyklopedin ordet avkoppling med definitionen "uppehåll i vardaglig verksamhet, särskilt arbete eller dylikt, i form av vila eller någon stimulerande sysselsättning som ger återhämtning" (www.wikipedia.se, www.ne.se).

Rekreation kan betyda olika saker för olika människor och variera beroende på vilken del i livet man befinner sig. Vi anser att rekreation kan vara aktiv eller passiv och utövas i ensamhet eller tillsammans med andra. De flesta kanske tänker på friluftsliv när man nämner rekreation, eller åtminstone någon aktivitet som utövas ute i naturen. Friluftsliv är visserligen en vanlig och omtyckt källa till rekreation, men det finns även andra aktiviteter som är viktiga för vårt välbefinnande, t.ex. sociala aktiviteter. Att interagera med andra människor är stimulerande och kan vara den viktigaste formen av rekreation för den som ofta är ensam. För andra som är överhopade med information och stress kan ensamhet och stillhet vara det som eftersöks mest.

Friluftsliv och hälsa

Att vara utomhus, andas frisk luft, njuta i solen, sporta eller koppla av i stillhet anses idag vara självklara delar i uppbyggnaden och bibehållandet av en god hälsa. Redan i 1962 års fritidsutredning kan man läsa att "Friluftslivet utgör en form att förebygga kroppslig och mental ohälsa och bör därför ställas i relation till de mycket betydande kostnader som samhället numera lägger ned på hälso- och sjukvård". (Sandell; Sörlin, s 186) Utredningen poängterar även att "Samhällets huvudansvar på friluftslivet blir att tillse att den yttre miljön är så beskaffad att den ger så många som möjligt förutsättningar för ett rikt friluftsliv" (vår kursivering) (Sandell & Sörlin, 2000).

Rekreation igår och idag

Människor har alltid haft behov av rekreation, men man har inte alltid haft tillgång till 'fritid' på samma sätt som vi har idag. Under det sena 1800-talet och tidiga 1900-talet växte industrialismens fram i Sverige och 8-timmars arbetsdagar och lagstadgad semester infördes. Man fick då fritid på ett sätt som man inte haft tidigare och med det följde nya möjligheter. Men den 'fria' tiden skulle naturligtvis inte spenderas hur som helst. Under tidigt 1900-tal ansågs ett aktivt friluftsliv vara den högsta formen av fritidssysselsättning.

Friluftslivet växte fram till stor del som en reaktion på urbaniseringen och de svåra förhållandena i de växande städerna. En aktiv fritid ute i naturen sågs som en motvikt till städernas ohälsosamma och omoraliska påverkan på människan. Dätidens rekreation skulle utövas långt bort från stadens brus. Att hårdas och stärkas ute i naturen ansågs lägga grunden till hälsa, stärka den nationella identiteten, främja en nationell mobilisering samt vara ett ypperligt medel för uppfostran (Sandell & Sörlin, 2000).

Idag finns det många friluftsområden utanför våra städer dit man kan söka sig för att få rekreation. Men för att ta del av dessa platser måste man ha tid, råd och möjlighet att ta sig dit. Trots att friluftsområdena kan erbjuda rekreation av hög kvalitet av viss typ, kan de inte tillfredsställa vårt behov av rekreation i vår närmiljö. Idag planerar vi i högre grad för platser för rekreation även i innerstäderna. Detta kan vara platser som man kan gå till ofta och som inte kräver samma typ av planering som ett besök till ett friluftsområde utanför staden gör. Exempel på sådana platser är parker, idrottsanläggningar, torg, grönområden eller vattennära områden.

Vardagsrekreation

Vardagsrekreation, dvs. den rekreation som sker i närheten av bostaden, är den rekreation som är absolut

vanligast idag och är därför mycket viktig för människors välbefinnande. Därför är det av största vikt att se till att det finns möjlighet för rekreation på nära håll och att den är av ett sådant slag att alla som vill ges möjligheter att utnyttja den. I riksdagens proposition 1975:46, kan man läsa att: "Rekreationspolitikerna måste ges en sådan inriktning att den möjliggör för alla att få den avkoppling och motion som var och en har rätt att kräva. Därför är det viktigt att inte sociala och ekonomiska hinder bestämmer vilka som kan få del av utbudet av rekreations- och turistaktiviteter" (Sandell & Sörlin, 2000).

Vi tror att innerstadsbad kan vara en del i detta och fungera som en ny typ av rekreation i innerstaden. De ökar utbudet av aktiviteter och miljöer som förbättrar variationen av rekreation vilket innebär att det i större utsträckning kan finnas något för alla. Med ökad möjlighet till rekreation mår vi alla bättre vilket i längden även gynnar samhället i stort.

För att undersöka betydelsen av bad och strandlika platser som offentliga rum har vi studerat en av samtidens mest inflytelserika stadsplanerare, Jan Gehl och hans bok "Livet mellem husene". Fokus i Gehls arbete ligger på den levande staden och platser för möten mellan människor. I boken utreder han vad som kännetecknar en 'god stad' och hur detta påverkar stadsplaneringen.

*Ett omttyckt och väl fungerande offentligt rum i Toulouse, Frankrike.
Foto: Tove Falk*

En levande stad enligt Gehl

En levande stad har gator, torg och parker som inbjuder till att stanna upp och stimulerar till passiv och aktiv kontakt samt interaktion med andra människor. I en levande stad rör sig folk på gator och torg och här finns aktiviteter som man kan delta i och bänkar och parker där man kan slå sig ner för att dels titta på utsikten men kanske viktigast av allt, för att titta på andra människor. I en levande stad beskriver invånarna sin stad som inbjudande och trevlig. I den direkta närmiljön är grannarna inte anonyma för varandra utan hälsar och stannar ibland upp för längre konversationer och i centrum rör sig folk som sökt sig dit på sin lediga tid. Det finns saker som stimulerar och underhåller och man känner sig välkommen och delaktig. För att detta ska uppstå krävs en god fysisk miljö, inte minst ur tillgänglighetsperspektiv.

Uteaktiviteter

I sin bok 'Livet mellem husene' skiljer Gehl på tre olika uteaktiviteter i det offentliga rummet; de nödvändiga-, de valfria- och de sociala aktiviteterna.

De nödvändiga aktiviteterna är sådana vi måste göra. Aktiviteter som vi gör under hela året, oftast varje dag oavsett väder eller årstid. De nödvändiga aktiviteterna sker oberoende av om den fysiska miljön är inbjudande eller inte. Sådana aktiviteter är t. ex. att gå till jobbet eller skolan, att handla mat eller att vänta på bussen.

De valfria aktiviteterna är något helt annat. De gör vi om vi har lust till eller om platsen gör det möjligt. Det kan handla om en promenad för att få lite frisk luft, sätta sig i lä eller leta upp en plats i solen. De här aktiviteterna är betydligt mer beroende av den fysiska miljön för att vi ska få lust till dem. Är utemiljön dålig är chansen inte så stor att vi gör dem även om vädret är härligt. Då åker vi hellre långa sträckor för att komma till någon plats som är mer inbjudande. För de som inte kan förflytta sig lika enkelt och har en närmiljö

med dåliga fysiska förutsättningar blir dessa aktiviteter något de sällan tar sig för.

De sociala aktiviteterna är oftast något som uppstår i samband med de andra två aktiviteterna. De kräver att det ska finnas andra människor som rör sig i det offentliga rummet för att denna mänskliga kontakt ska uppstå. De aktiva sociala aktiviteterna kan handla om barn som börjar leka med andra barn på en lekplats eller hälsningar och samtal utmed gatan. Den största delen av den sociala aktiviteten är dock den passiva kontakten, det att höra och se andra människor.

I en dålig fysisk miljö har det visat sig att det mest är de nödvändiga aktiviteterna som sker. I en mer inbjudande fysisk miljö ökar däremot de valfria aktiviteterna rejält vilket också leder till ökad social aktivitet som kräver att människor är i rörelse i staden för att de ska kunna uppstå (Gehl, 1971).

Vikten av passiva sociala aktiviteter

Vad betyder livet mellan husen för det behov av social kontakt som vi människor har? I en stad med god fysisk miljö där de valfria aktiviteterna ökar markant ges en rad mötesmöjligheter på olika nivåer. Kontakt mellan människor är inte något entydigt begrepp som Gehl uttrycker det. Kontakt mellan människor finns på ett flertal olika nivåer från de med hög intensitet, som vi har till nära vänner och familj, till de med väldigt låg intensitet som en hälsning på gatan eller ännu mindre krävande, som att se eller höra andra människor.

Den passiva kontakten öppnar upp för att kontakt med högre intensitet ska uppstå. Det är också mer troligt att någon kontakt alls ska ske om det finns en större sannolikhet att den sker spontant utan att man behöver ringa och stämma möte.

Om liv och rörelse sker i stadens bostadsområden och i centrum är det också större chans att även ensamma människor får del av den sociala aktiviteten på i alla fall någon nivå, vilket kan vara av stort värde för deras välmående. Med passiva kontakter håller vi oss också uppdaterade gentemot det övriga samhället. Vad är det som gäller, vad har folk på sig för kläder, vad sysselsätter de sig med, hur pratar de? Detta är saker som man kanske inte skulle få del av om man enbart träffar några få människor som man är väl förtrogen med.

Idag finns andra platser som delvis har tagit över vissa funktioner från offentliga rum som stadens torg och gator. Vi omger oss av fler och fler digitala medier som gör det möjligt att kommunicera på nya olika sätt och uppdaterar oss på samhället. Speciellt internet är en stor källa till information om samhället och dess invånare. Vi åker också till shoppingcentrum som erbjuder ungefär det som en levande stad erbjuder, fast i inomhusmiljö. Men faktum kvarstår, behovet av en levande stad finns fortfarande. I förordet till utgåvan av 'Livet mellem husene', 1996, menar Gehl att trots samhällets utveckling har de direkta mötena mellan människor inte minskat, snarare tvärtom. Stadens gator och torg används intensivt och kvaliteten på dessa är fortfarande av stort intresse. De grundläggande principerna för vikten av livet mellan husen tycks fortfarande bestå. Fasader och döda huskroppar tröttnar man på att se, även om de är estetiskt tilltalande, men den mänskliga aktiviteten verkar aldrig förlora sin tjusning (Gehl 1971 och 1996).

D I S K U S S I O N

Diskussionen behandlar bad och strandlika platser funktion och betydelse i relation till de fyra bakgrundsfaktorena vi just studerat. Diskussionen börjar med att reflektera över hur bad och strandlika platser kan användas som vattenrum i staden inom stadsplanering och formgivning. Sedan behandlas hur dessa platser kan användas för att knyta an till och synliggöra stadens historia. Därefter diskuteras bad och strandlika platser möjlighet att ta plats som en del av en stads rekreationsrum. Diskussionen avslutas med att belysa dessa platser funktion och betydelse som sociala mötesplatser i staden.

Vatteninstallaton. Sydney, Australien.

- som vattenrum

Idag finns badplatser i en del av våra svenska innerstäder. Andra städer saknar av olika anledningar möjlighet att kunna erbjuda sina invånare och besökare badmöjligheter centralt. Detta kan bero på en mängd orsaker, t.ex. avsaknad av lämpliga vattendrag, nedsmutsning, livlig båttrafik, ekonomiska bortprioriteringar, brist på inspiration etc. Vi anser att man med vatten kan skapa platser med unika kvaliteter som påverkar människor på sätt som inga andra platser kan, och vi önskar därför att fler städer ska få upp ögonen för de positiva effekter användbart vatten i innerstaden kan ha för hela staden. Den fascination som finns för vatten bland unga såväl som gamla och definitivt hos oss själva, talar för att vi som människor aldrig kan få nog av vattennära miljöer. Som vi tidigare beskrivit med stöd av Dreiseitl (2001 och 2005), har vattnets inverkan på oss många olika dimensioner av olika karaktär. Det stimulerar till aktivitet och deltagande, fascinerar och väcker nyfikenhet samtidigt som det skänker ro. Genom att satsa på mer vatten och vattenkontakt i staden, som t.ex. genom innerstadsbad, tror vi att man lyfter fram något som kan komma många i staden till glädje. Med en positiv vilja att planera och integrera vattnet som både visuell och funktionell attraktion i utformningen av våra offentliga rum kan vattnet i våra städer bli den tillgång det har potential att vara istället för en barriär mellan stadsdelar som avskärmar och förminska den formbara ytan i staden (Dreiseitl 2001 och 2005).

I detta arbete vill vi också peka på de kvaliteter och positiva effekter som kan tillföras innerstäder som inte har möjlighet att erbjuda bad, genom att anlägga strandlika platser som ger strandkänsla. Vad är då en strandlik plats? Vår egen definition av begreppet 'strandlik plats' är en plats som på olika sätt liknar eller ger associationer till en verklig strand. Slår man upp ordet strand definierar Wikipedia det som "landområdet allra närmast hav eller sjö, som påverkas av vågor och tidvatten" (<http://sv.wikipedia.org>). Nationalencyklopedins något längre definition av en strand lyder: "dynamisk gräns mellan land och vatten i hav, sjöar och floder. Stranden kan i vertikal uppdelas i landstranden, som ligger över medelvattenytan och vattenstranden, som ligger under densamma. Strandzonen omfattar både land och havs- eller sjöbotten, dvs. både vattenstrand och landstrand. Ovanför strandzonen vidtar ett kustlandskap format av andra processer än vågor och isskjutning, t.ex. med flygsanddyner eller branta kustklintar." (www.ne.se). Kustlandskapet som angränsar till strandzonen beskrivs av

samma källa som "den landskapszon där land möter hav eller större insjöar. Kustlandskapet påverkas och utformas av vågor, strömmar och stark vind" (www.ne.se). Av de olika kustlandskapen som beskrivs är sandkust, klintkust och skärgårdskust de typer som finns i Sverige. Dessa kuster är av olika uttryck och spänner över sandkustens ofta platta, sandtäckta ytor, via klintkustens branta klippor (på t.ex. Öland och Gotland) till skärgårdskustens slipade berghällar. Av egen erfarenhet har vi även dragit slutsatsen att de, förutom det som just beskrivits ovan, förenas i att de alla är öppna och solbelysta ytor samt att de oftast endast uppvisar en mindre mängd vegetation bestående av speciella typer av växter som lyckats anpassa sig till det utsatta läget. Andra typer av kuster som nämns i nationalencyklopedins beskrivning är fjordkust, riaskust, deltakust, vulkankust och korallrevskust (www.ne.se).

Eftersom verkliga stränder och kustlandskap kan se ut på många olika sätt anser vi att även de strandlika platserna kan variera i uttryck. Genom att studera verkliga stränder och kustområden kan vi som landskapsarkitekter plocka ut valda delar av deras uttryck och skapa våra egna versioner av platser med strandkänsla. De strandlika platserna kan innehålla material som finns naturligt på stränder och kuster, som t.ex. sand, granit eller sjösten. Där kan finnas vegetation som t.ex. kavelun, strandtrift, vass eller salix. Man kan även inkludera installationer som vimplar, lanternor, träbryggor, rep eller annat som närmast brukar förknippas med småbåtshamnar.

De strandlika platser som vi skapar artificiellt kan vara tropiska eller svenska, naturlika eller stilsiterade, stora eller små. De kan innefatta allt ifrån badbart vatten, via duschar och fontäner till att vara helt torrlagda. Även vatten i stilsiterad form, som en 'bäck' av blått slipat glas eller 'vattenytor' av gummiasfalt kan användas. Vi anser att det viktigaste är att fokus i planeringen ligger på att skapa goda platser för rekreation. Platsernas uttryck kan gärna variera så länge som de passar in i sitt specifika sammanhang.

Att en plats benämns som strandlik anser vi också innefatta den strandkänsla som kan skapas av de specifika aktiviteter som pågår där, som t.ex. solbad, strandtennis eller beachvolleyboll. Detta är aktiviteter som i sig inte nödvändigtvis kräver vatten men som oftast utövas i samband med vatten och därför ger oss associationer till en verklig strandmiljö. I många länder som vi själva besökt, som t.ex. Australien, Nya Zeeland, Brasilien och

medelhavsländerna finns en utvecklad 'beachkultur' där stranden är den självklara mötesplatsen. Förutom för att bada träffas man ofta på stranden för att umgås, äta mat, sporta eller bara varva ner. Stranden används ofta som ett stort, offentligt vardagsrum där man gör sig av med alla vardagens 'måsten' och där en avslappnad attityd råder. Vi tycker oss se tecken på att denna strandkultur nu sprids och allt mer börjar få fäste även i Sverige, även om denna kultur av naturliga skäl är mer säsongsbetonad här hos oss.

Vi anser att bad och strandlika platser har en viktig roll att fylla som platser för rekreation i våra innerstäder. Att erbjuda badmöjligheter och/eller att skapa känslan av strandmiljö där naturliga möjligheter saknas tror vi kan gynna såväl vardagsrekreationen som stadslivet och turismen i en stad.

- som historisk förankring

Människor har långt tillbaka i historien lockats till bad. Det har skett i många olika former, under olika regler och med olika förhållningssätt. Det som bestått är att vi njuter av att bada (Lundgren 2006).

Idag lever den största andelen av vår befolkning i städer och har inte alltid tillgång till sjöar, älvar och hav som är tillräckligt rena och tillräckligt inbjudande för att locka till bad (www.ne.se). De personer vars rörlighet begränsas av brist på ledig tid, ork eller ekonomi har vi inte heller alltid möjlighet att söka upp inbjudande badmiljöer utanför städerna. Anläggning av innerstadsbad skulle ge fler människor en vardaglig möjlighet till utomhusbad vilket knyter an till den historia av badande och kallbadhus som finns i många svenska städer.

En annan aspekt på historisk förankring som ett bad eller en strandlik plats kan ha är att det återinför liv i hamnarna och utmed kanalerna i våra städer. När kanalerna byggdes och hamnarna var som mest aktiva var dessa platser fulla av liv och en viktig mötesplats för stadens invånare. Den handel som bedrevs i hamnarna var ofta en viktig källa till stadens inkomster för invånarnas försörjning. Hur handeln gick var grunden till om en stad var framgångsrik eller inte. När denna handel och det folkliv som fanns i hamnarna nu mer eller mindre har försvunnit, då vårt samhälle har övergått från industri- till tjänstesamhälle, har den funktion som hamnarna och kanalerna förr spelade i staden ändrats (www.ne.se). Det myller av folk, båtar och varor med

känslan av att det ständigt var något i rörelse har förbytts mot tomma kajkanter. Besöker man hamnar eller kanaler i innerstäder kan man observera att folk fortfarande söker sig hit för att ta promenader eller slå sig ner och titta på utsikten över vattnet, men det myller av folkliv som förr förknippades med platserna har nu helt förändrats. Vi tror att ett sätt att åter ge liv till hamnarna och kanalerna och göra dem till en mötesplats i staden kan vara att anlägga ett bad eller en strandlik plats. Syftet med det folkliv och den mötesplats man då skapar skulle istället för handel vara inställt på rekreation och kan vara vår tids sätt att använda hamnarna och kanalerna. Ett potentiellt problem är att de kulturhistoriska värdena av våra hamnar och kanaler ofta anses som stora och att omtanken om dessa miljöer tyvärr kan leda till att de blir statiska, museiliknande miljöer. Följden blir då att platsernas tidigare funktioner såväl som deras nutida potential som samlings- och mötesplatser går förlorad. Vi tror dock att det med god planering ändå finns möjligheter att kombinera önskan av att bevara miljöerna med önskan att bruka dem.

- som platser för rekreation

Som vi beskrivit tidigare är vardagsrekreationen den allra vanligaste formen av rekreation (Sandell & Sörlin, 2000). Vi tror att innerstadsbad och strandlika platser genom sin centrala placering har potential att vara en av källorna till denna vardagsrekreation. Dessa platser tror vi har mycket goda möjligheter att uppfylla en stor del av rekreationsbehovet hos städernas invånare och besökare. De har också en särskilt viktig plats att fylla för de invånare som av olika anledningar inte har möjlighet att ha sommarstuga eller resa på semester. Som rekreation kan bad och strandlika platser erbjuda möjlighet till bad, vattenlek, solbad, umgänge, sport, lek, kulturella evenemang m.m. De kan besökas av alla människor oavsett ålder, kön, samhällsklass, social status och kulturell tillhörighet. Platserna kan också erbjuda stressfria zoner där det är accepterat att sitta ned, koppla av och göra ingenting en stund. Detta skapar möjlighet till avkoppling i form av frihet från krav och 'måsten', något som blir allt viktigare i våra stressade (stor)stadsliv. Vi tycker oss se en brist på platser i innerstäder av den karaktären som inte ständigt kräver något av oss, trots att vi människor har ett stort behov av dem. Sandell och Sörlin (2000) leder oss till slutsatsen att platser i den lokala närmiljön som erbjuder rekreation är viktigt för att vi ska hinna återhämta oss för att orka fortsätta i det tempo vi vill hålla. Om vi inte får tillgång till rekreation kommer vi i längden inte må bra varken på

det fysiska eller psykiska planet. Platser för rekreation är också viktiga även för dem som av olika anledningar inte arbetar. För dessa kanske vikten av rekreation ligger i att ha platser att söka sig till för att fylla vardagen med något meningsfullt och stimulerande. För dessa är det precis lika viktigt att rekreationsmöjligheter finns tillhands i den lokala närmiljön.

Ur dessa avseenden har bad och strandlika platser en funktion att fylla som många andra offentliga platser, utom i viss mån parker, inte erbjuder i samma utsträckning. Vi menar att ett bad eller en strandlik plats är en form av 'parkmiljö' men med det specifika att vattnet och möjligheten att använda det sätts i fokus istället för de gröna värden som erbjuds i en park. Vi skulle vilja kalla den typen av rekreation för 'blå rekreation' till skillnad mot den gröna rekreation som man oftare hör talas om när man diskuterar vilka typer av platser som behövs i en stad för att alla ska må bra och vilja bo och leva där. Den 'blå rekreationen', som vi definierar som alla offentliga platser som sätter vatten i fokus både som visuellt och funktionellt element, anser vi är lika viktig som den gröna rekreationen men tyvärr framhävs den inte lika tydligt. De rekreationsvärden som vi beskrivit här är enligt den definitionen 'blå rekreation' och vi önskar att dessa värden i högre grad ska kunna återfinnas även i innerstäder och inte bara på naturliga stränder kopplade till havet eller en sjö. Vi har en förhoppning om att detta arbete kan vara en del av att inspirera till mer planering av 'blå miljöer' och 'blå rekreation' i innerstäder i framtiden.

- som sociala mötesplatser

Vi tror att bad och strandlika platser i innerstad har stor potential att öka andelen valfria aktiviteter i det område där de finns. Det ökar i förlängningen också de sociala aktiviteterna, både de aktiva och de passiva, som vi sett är en viktig förutsättning för en levande stad (Gehl 1971 och 1996).

Genom tidigare erfarenheter och besök av bad och strandlika platser samt genom diskussioner med familj, vänner och andra studenter har vi kommit fram till att dessa platser upplevs som avslappnade miljöer där man kan få distans till stress och krav som ofta finns i vardagen. Man kan gå dit med sina vänner eller sin familj för att umgås och ta det lugnt. Man kan också gå dit för att få lite svalka eller för att röra på sig. Det finns inget som säger att man inte kan gå dit själv bara för att sitta i skuggan och läsa en bok eller sätta sig i en solstol. Både unga och gamla kan

Med olika material och installationer kan man, utan att tillföra något vatten, ändå skapa känslan av vatten och strandnära miljö. Lekpark i London, Storbritannien. Foto: Anna Olsson

samsas på samma plats och det finns utrymme för olika användningssätt av platsen.

Enligt Gehl (1971 och 1996) ger förekomsten av olika aktiviteter på en plats goda förutsättningar för att sociala kontakter ska uppstå på många olika nivåer. Dels den passiva kontakten som uppstår genom att människor uppehåller sig på samma plats utan att nödvändigtvis direkt konfrontera varandra. Sedan finns det också den aktiva sociala aktiviteten i allt från att man hejar på någon eller frågar om platsen bredvid är ledig till de mer intensiva kontakterna då man bjuder in någon att delta i t.ex. beachvolleyboll, umgås med sina vänner eller startar en konversation med någon. Många av dessa sociala kontakter kan givetvis uppstå även i andra offentliga rum i staden. Vi tycker oss dock ha märkt att skillnaden med ett bad eller en strandlik plats är främst att det här enklare kan uppstå tillfällen där man spontant kan börja prata med okända människor och aktivt söka social kontakt, utan att sticka ut från sociala mönster. Hit kommer besökare med inställningen att uppehålla sig på platsen och inte bara passera igenom den. Längden på sitt besök behöver man inte definiera för sig själv eller för någon annan då alla vet att man vilar, badar eller utför en aktivitet fritt efter hur länge man har lust. Med den inställningen är man mer öppen för spontana konversationer och interagerande med andra människor.

Ett besök på ett bad eller en strandlik plats vill vi ska vara lustbetonat. Det är en helt valfri aktivitet som vi lockas till och med glädje eller behov av vila söker oss till. På ställen som vi själva uppsökt av dessa anledningar känner vi oss mer avslappnade och öppna mot andra människor. Vi vet att ingen kräver något av oss och vi är där helt utan förväntningar på att prestera eller uträtta något. Just därför kanske vi också i högre grad än annars får lust att ta oss för något som t. ex. att nyttja badet eller spela boll och att i samband med det söka oss till social kontakt med andra människor. Vi tror att bad och strandlika platser på det viset kan fylla en del av det behov av mänsklig kontakt som vi alla har, både på det aktiva och passiva planet.

Ett bad eller en strandlik plats kan inte ensamt skapa en levande stad och 'liv mellan husen' men vi tror att det kan bli en del i den visionen och en uppskattad plats i staden som upplevs inbjudande, tillgänglig och trevlig för alla typer av människor.

INSPIRATION

PLATSEXEMPEL

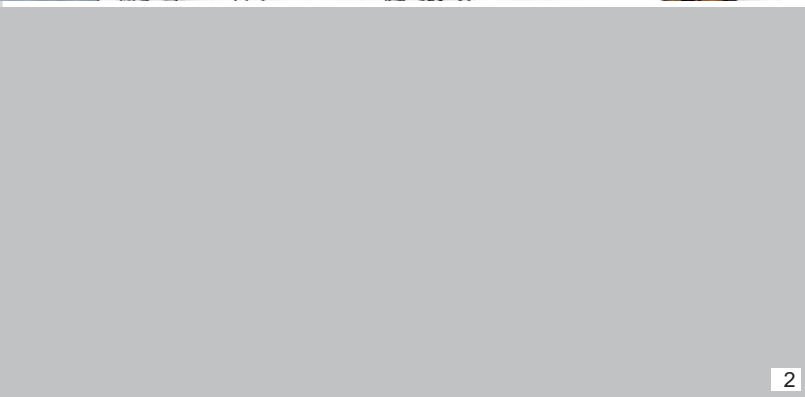

För att få inspiration till arbetet och kunna dra lärdom av existerande platser har vi valt att titta på sex olika exempel på bad och strandlika platser i nord- och mellaneuropeiska innerstäder. Platserna är av varierande storlek och ligger i Wien, Köpenhamn, Sundsvall, Göteborg, Paris och Berlin. Anledningen till att vi valt just dessa platser är framför allt att de till stor del har samma förutsättningar som Sverige vad gäller klimat, kultur, traditioner m.m. En annan anledning är mängden tillgänglig och relevant information om platserna.

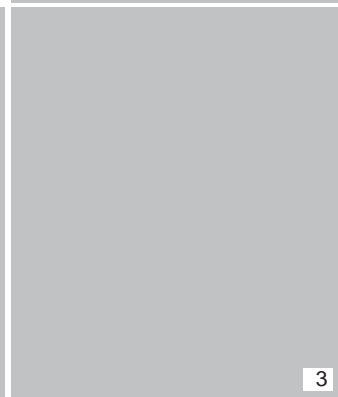
Varje plats beskrivs utifrån funktioner och arkitektoniskt formspråk. För varje plats förs även en diskussion om platsens betydelse för staden.

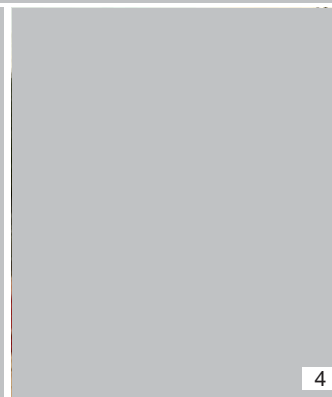
1

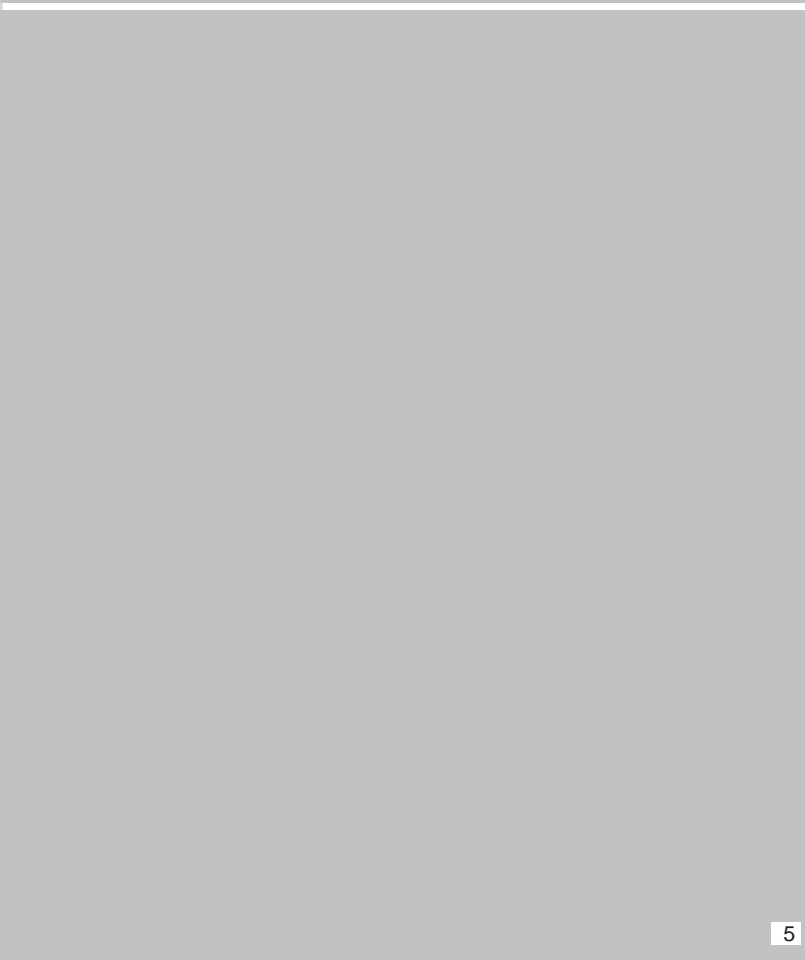
2

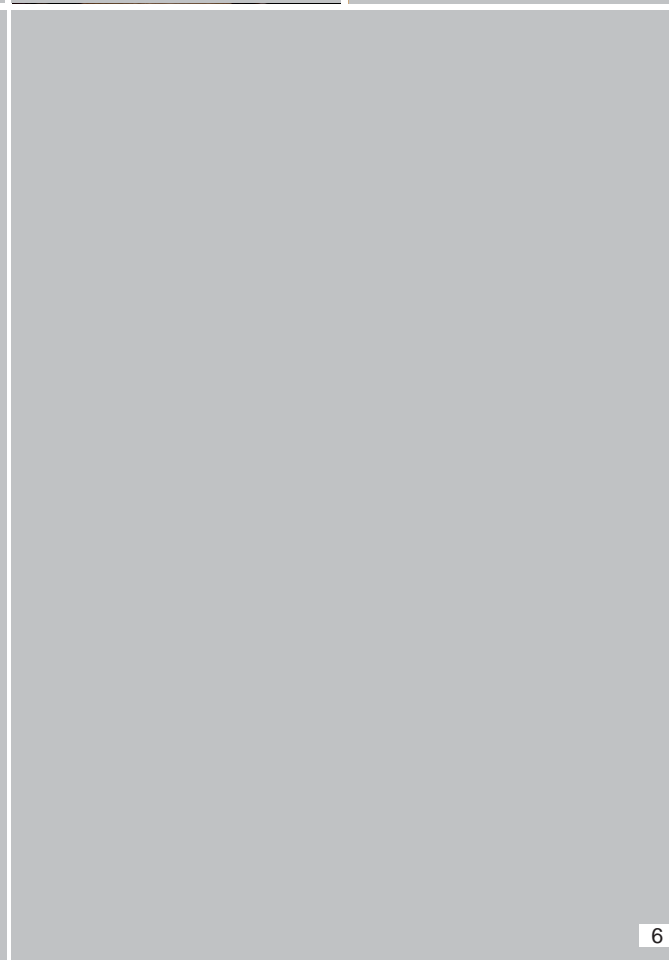
3

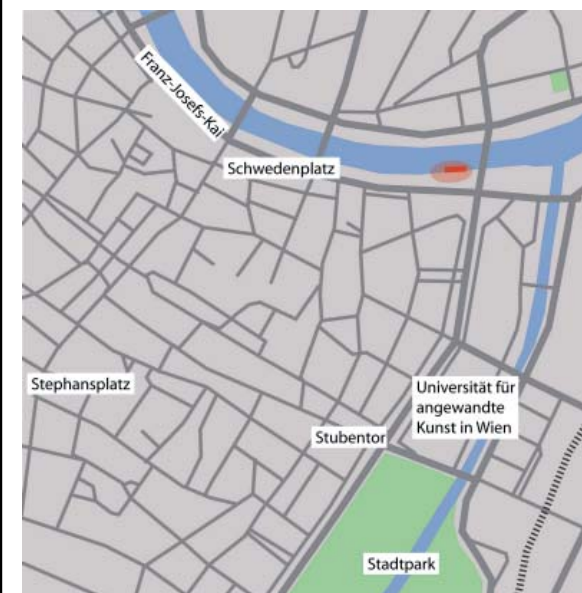
4

5

6

Fakta:

Plats: Donaus kanal, Wien, Österrike

Invånare i innerstaden: ~ 1 500 000 (www.citymayors.com)

Uppförd: 2006

Närhet till befintligt vatten: Ja, Donau kanal

Vatten på platsen – användning: Ja. Bassäng nedsänkt i kanalen med separat vatten. Värms upp för att hålla jämn temperatur

Övriga användningsområden: Kiosk och restaurang. Hålls öppen kvällstid som bar och nattklubb

Aktivitet utanför badsäsong: Bassängen täcks över och används även vintertid. Bar och restaurang har också öppet.

Wiens badbåt som ligger i Donaus kanal öppnades sommaren 2006 och rymmer solstolar, bar, kulinariska upplevelser och en bassäng där Wienborna kan ta sig ett dopp i ett behagligt tempererat vatten. Hela ytan upptar 3000m² varav bassängen är 189 m². Badbåten rymmer ungefär 800 personer.

Platsen består av två båtar som är sammankopplade med varandra där den mindre rymmer bassängen och den större består av restaurang samt ett soldäck med solstolar och ett lastrum som utformats till nattklubb.

Platsen är även populär kvällstid då man kan komma hit och ta sig en öl och umgås med sina vänner. För att finansiera badet tar man ett inträde på 5 Euro. Utanför badsäsongen täcks bassängen över med ett tältliknande material samt fortsätter att värmas upp. Restaurangen och baren håller också öppet och på så vis är platsen även vintertid en samlingspunkt för att umgås, äta och simma (www.badeschiff.at, www.monkeymusic.at/badeschiff).

Formspråk

De två containerbåtarna som är sammankopplade har mörka heltäckande sidor och ger ett ganska kompakt intryck. Runt omkring bassängen går ett ljust stängsel i metall. Den större båten består av tre våningar. En träkonstruktion bildar ett tak till den våning som befinner sig i höjd med kajen samt fungerar som ett soldäck om man går en trappa upp. Den här delen känns lite luftigare och mjukare med sitt trä i varmare toner.

De två båtarna som är placerade längs med kajen blir en komponent som smälter ihop ganska väl med omgivningen och den intilliggande strandpromenaden som passerar

förbi. Rörelsen kan gå till och från platsen men inte igenom då det endast finns en entré. Den har blivit en ny mötesplats i staden och en plats dit man söker sig för aktivitet men också för avslappning från storstadstressen.

Trots att platsen är ganska stor och kan ta emot en stor andel besökare ändrar den inte markant i områdets stadsbild då närliggande byggnader och broar tornar upp sig högt över själva badbåten. På det viset smälter hela platsen väl in i omgivningen och ser trots sin storlek ganska liten ut i sammanhanget.

Vad som identifierar platsen tydligast är de klart lysande röda solstolarna, träkonstruktionerna som i sin karaktär skiljer sig ifrån omgivande stenmurar och stenhus, samt det turkosaktiga vattnet som även lysas upp nattetid då platsen blir än mer iögonfallande och påtaglig. Containerbåtarna i sig ger ett industrimässigt uttryck där man valt att bejaka båtarnas orangefärgade plåt. Möblerna är gjorda av bambu och för tankarna till tropiska asiatiska restauranger och strandmöbler. Kontrasten mellan den tropiska stranden och den industrimässiga hamnen är en spännande blandning.

Diskussion

Den här platsen fungerar som en ny mötesplats och attraktionspunkt i Wien. Den möttes snabbt av många besökare och blev fort en populär plats att söka sig till. Det visar på ett uppdämt behov som verkar ha funnits och när denna plats öppnades var invånarna inte sena med att använda den. Den öppnades upp i juni 2006 och har alltså bara funnits under en sommar men har redan blivit en given plats att söka sig till för Wienborna.

Badeschiff Wien knyter an till en gammal tradition av

kanalbad som fanns här under tidigt 1900-tal. Det första kanalbadet i Donau fanns mitt emot den plats där nu Badeschiff Wien ligger. Platsen återinför alltså en funktion av kanalen som försvunnit, främst för att den blivit för förorenad, vilket innebär att bad i kanalen har blivit en hälsofara. Genom att tillföra en bassäng, som man här gjort, med separat vatten istället för bad direkt i kanalen, kan man säkra att vattenkvaliteten är tillräckligt god (www.monkeymusic.at/badeschiff).

Genom att använda sig av två containerbåtar har man skapat en enkel och praktisk lösning som inte gör några ingrepp i den befintliga utformningen med nya byggnationer eller ändring av funktioner av strandpromenaden utmed kanalen. Badbåtarna blir på det viset en flexibel lösning som tillför en yta som förut inte aktivt kunde användas.

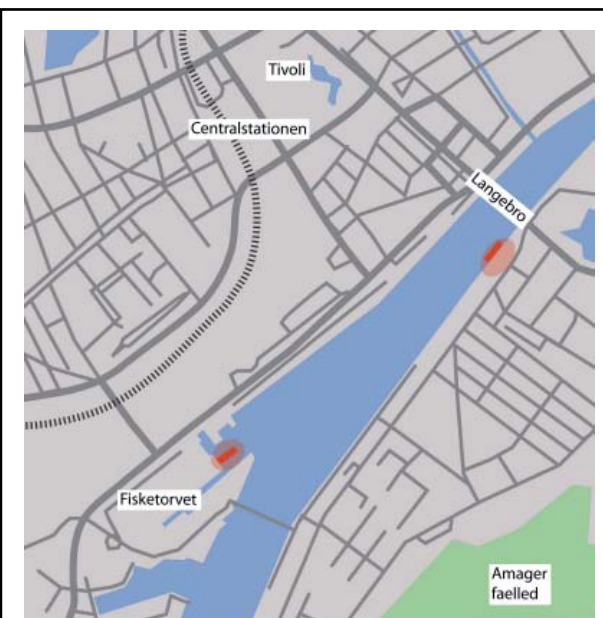
Att platsen fått mycket publicitet i massmedia har också gett Wien som stad god marknadsföring.

7

8

Fakta:

Plats: Köpenhamn, Danmark

Invånare i innerstaden: ~ 500 000 (www.citymayors.com)

Uppförd: 2002 och 2003

Närhet till befintligt vatten: Ja, Sydhavnen

Vatten på platsen – användning: Ja. Bassängbad där befintligt vatten används

Övriga användningsområden: Solbad

Aktivitet utanför badsäsong: Nej

Copencabana och Havnebadet

Det finns idag ett flertal bad i Köpenhamnsområdet. De två mest centralt placerade är hamnbad; Havnebadet vid Islands brygge och Copencabana vid Fisketorvet. Hamnbadet har öppettid från början av juni till början av september (www.ki-kbh.dk).

Copencabana

Copencabana består av en flytande träkonstruktion innehållande tre bassänger (en för motionssim, en för simhopp och en barnbassäng) samt ett mindre hopptorn. Badet låg först placerat vid Islands brygge där det öppnades 2002 men visade sig snart vara för litet för att ta hand om alla badsugna Köpenhamnsbor. Året därpå flyttades det istället till Fisketorvet där det nu tillfälligt är placerat. Badet kommer senare att flyttas igen till det nybyggda bostadsområdet på Havneholmen som beräknas vara klart 2008. (www.ki-kbh.dk, Otzen 2006)

Havnebadet

Ett större, permanent bad för upp till 600 badande öppnades vid Islands brygge 2003. Även det är byggt av trä och det innehåller fem bassänger (två för motionssim, en för simhopp och två barnbassänger) samt ett större hopptorn (www.ki-kbh.dk).

Formspråk

Både Copencabana och Havnebadet är i sin form huvudsakligen förlängningar av kajen. Intrycket domineras av träbryggorna och de bassänger som bildas i 'mellanrummen'.

Copencabana består av en enklare konstruktion i ett plan. Den lätta konstruktionen ger intrycket av att bryggan svävar. Här utgör hela kanalen platsens 'golv' och rumsligheten bildas av kajen och de omgivande byggnadernas fasader. Havnebadet är en betydligt mer komplicerad konstruktion i olika höjder med ramper och ett hopptorn i form av en fartygsförråd. Den större, tyngre konstruktionen blir här mer som ett rum i sig självt. Även kajen och parken bakom med sina gräsmattor utnyttjas av besökarna, trots att de båda delarna av platsen skiljs åt av vägen på kajen.

Havnebadet är försett med ramper mellan nivåskillnader och det har även en ramp ned i en av bassängerna för ökad tillgänglighet.

Båda baden använder sig av det röd- och vitrandiga badvaktstornet som utmärkande detalj och landmärke. Dessa tillsammans med det dominerande träet och platsernas unika funktion och aktiviteter skapar platsernas identitet.

De båda baden utgör målpunkter för aktiviteter. Deras läge och utformning gör att de inte fungerar att passera igenom utan rörelsen sker istället till och från platserna. Trots att baden är slutna i sin funktion och användning, öppnar de sig mot omgivningen i sin utformning och utnyttjar på så sätt sitt fantastiska läge i staden och kontakten med vattnet.

Baden knyter an till den omgivande miljön genom att verka som förlängningar av kajen, men framförallt står de ut ifrån omgivningen genom sin utformning och funktion. Detta innebär att de utnyttjar utsikten väl samtidigt som de själva utgör tydliga blickpunkter i staden.

Diskussion

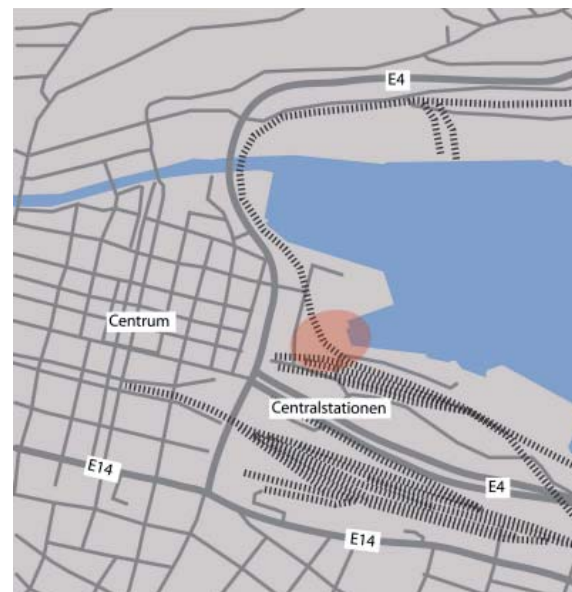
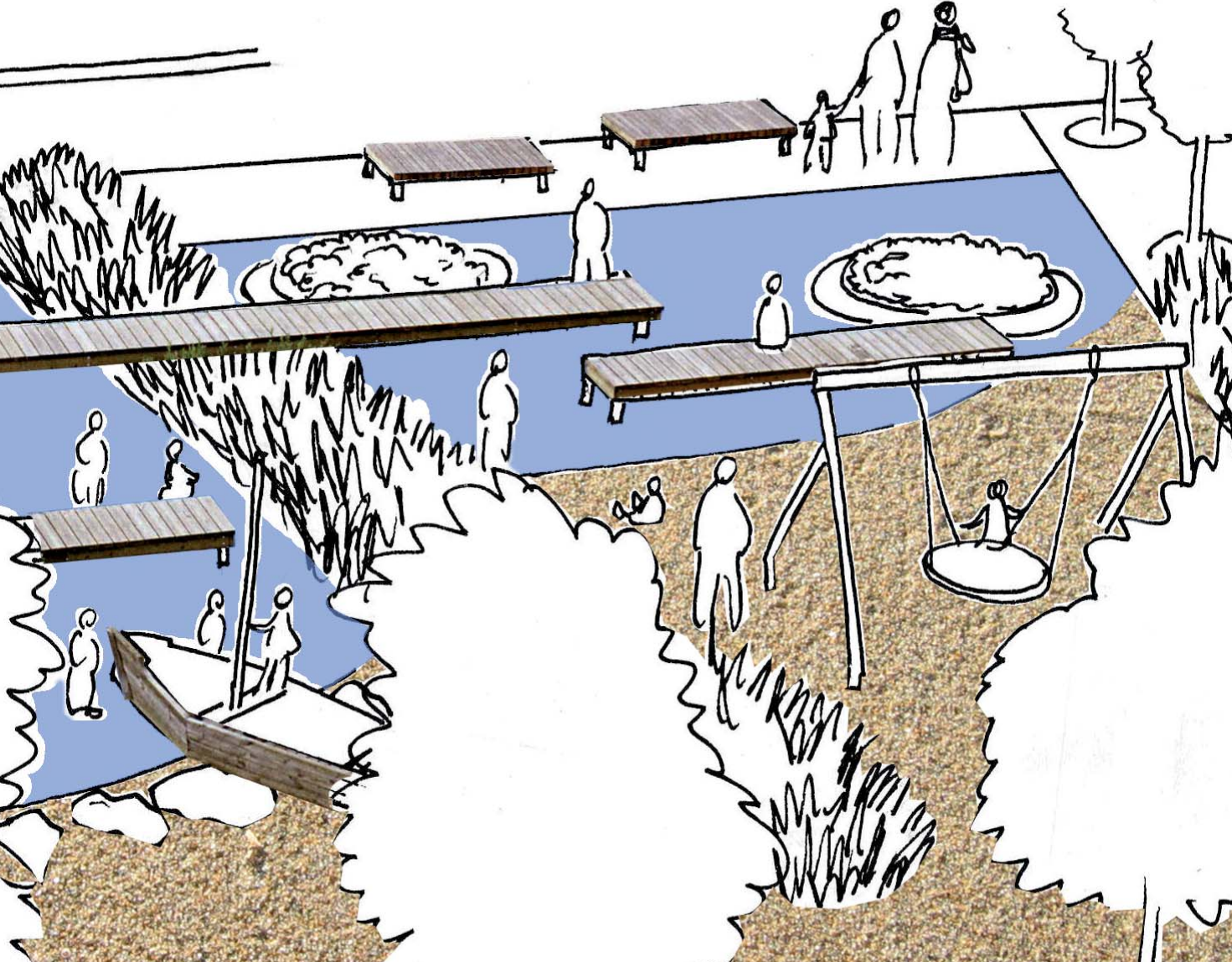
Köpenhamn har verkligen satsat på bad och har förutom att förbättra vattenkvaliteten tagit ett helhetsgrepp om badandet och utvecklat en badplan för staden, kallad den blå planen. Inom detta projekt har staden även ordnat badplatser med diverse tillhörande aktiviteter utanför stadskärnan, som tex Amager strandpark och Halvandet. Tillsammans bidrar dessa platser till helhetsintrycket av en stad som tar tillvara sitt vatten på ett positivt vis. Detta har gett Köpenhamn möjligheten att profilera sig som "badstaden" vilket gett staden god publicitet (Otzen 2006).

Stadsforskaren Lars Engberg från Statens Byggeforskningsinstitut i Danmark säger att baden i Köpenhamn har visat sig innebära mycket positivt för livet i staden och för människorna i den. Badet har flera viktiga funktioner, bland annat bidrar de till att många av de barnfamiljer som annars skulle ha sökt sig någon annanstans under

sommaren nu i större utsträckning stannar kvar i staden. Dessutom bidrar baden till en förbättrad livskvalitet för de familjer som inte har råd att flytta till hus, menar han. I ett större perspektiv ger konceptet "badstad" Köpenhamn en ny dimension och stävjar dessutom den rådande utvecklingen mot en stad förbehållen endast stressade pendlare och de ekonomiskt välbeställda. Köpenhamns kommun har insett att bad ger (stads)liv. Engberg anser att baden är en viktig del av stadsplaneringen där man med små medel kan uppnå stora resultat och han efterlyser fler sådana projekt i resten av staden (Otzen 2006).

Köpenhamns bad knyter an till en lång historia av badande. Den första badanläggningen i Köpenhamns innerstad byggdes redan 1785, men ökande föroreningar i hamnen gjorde vattnet otjänligt att bada i och det sista badet stängdes 1952. Femtio år senare, 1992, beslutade kommunen att göra något åt problemet. Flera depåbassänger byggdes för att magasinera det överflödiga avloppsvattnet från kloaksystemet som vid regn tidigare letts ut i hamnen. Vattenkvaliteten förbättrades snabbt och det första badet öppnades i juli 2002. Fortfarande kan dock depåbassängerna svämma över vid kraftiga skyfall. Därför mäts halten kolibakterier i hamnen varje dag och skulle de överskrida gränsen stänger baden omedelbart. De öppnas igen när vattnet sköljts genom hamnen och bakteriehalten åter nått under gränsen, något som brukar ta ett par dagar. På Köpenhamns kommuns hemsida kan man få en 4-dagars prognos för halten e-colibakterier i vattnet tillsammans med vatten- och lufttemperatur samt vind- och strömförhållanden. Där varnas dessutom för blågrönalger och brännmaneter. På grund av båttrafik och strömmar är det inte tillåtet att bada utanför badplatserna men det är inte alltid som förbudet följs (www.ki-kbh.dk).

Reningsprojektet i Köpenhamn visar både att det finns goda möjligheter att rena vatten i innerstäder och att man genom flexibla lösningar kan göra innerstadssbad möjligt även om vattnet inte är tillräckligt rent hela tiden.

Fakta:
Plats: Sundsvall, Sverige
Invånare i innerstaden: ~ 100 000 (www.citymayors.com)
Uppförd: 2004
Närhet till befintligt vatten: Ja, Sundsvallsfjärden
Vatten på platsen – användning: Nej
Övriga användningsområden: Lekplats, gång – och cykelstråk, solbad, picknick, etc.
Aktivitet utanför badsäsong: Ja

Hamnträdgården

Hamnträdgården i Sundsvall anlades 2004. Parken domineras av en stor, central gräsyta som omges av torg, uteservering, perennplanteringar och träd. Terrasser och trappor leder ned mot vattnet och häckar skyddar mot vinden. Parken ger plats för såväl förbipasserande flanörer och cyklister som för de som vill stanna längre och solbada, leka, ha picknick etc. Här finns gott om plats för evenemang, uppträdanden, möten och andra aktiviteter.

I lek- och aktivitetsrummen i norr är känslan av vatten påtaglig trots att det faktiskt inte finns något vatten på platsen. Upplevelsen skapas i stället genom materialval och utformning. Här finns bryggor, träbåtar för lek, stenar, salixbuskage och klätternät. Sanden som täcker marken bryts av med en stiliserad 'vattenyta' av blå gummiplattor. Diagonalt uppspända kulörta lyktor lyser upp platsen på kvällen (Leine, 2006).

Formspråk

Hamnträdgården består av ett stort mittrum och flera mindre sidorum för olika aktiviteter. Rummen binds samman av tydliga gång- och cykelstråk vilka underlättar och inbjuder till rörelse genom platsen. Parken trappar sig ned mot vattnet och de tre sidor som inte vetter mot fjärden skärmas av med träd, häckar och murar. Lutningen ned mot vattnet och avgränsningen mot staden riktar besökarens fokus mot fjärden. Kontakten med vattnet har även utökats

genom att man har breddat kajen med träbryggor och att en flytande scen har placerats en bit ut i vattnet.

Utformningen av parken är ganska stram och minimalistisk med rätta linjer, stora fält och tydliga riktningar. Man har dock tagit ut svängarna lite extra i utformningen av lekplatsen som är spännande, interaktiv och har en stark känsla av strandmiljö.

Hamnträdgården är utformad med förutsättningen att fungera väl under hela året och i alla väder, vilket särskiljer den och ger den en annan karaktär jämfört med de andra platserna vi studerat. Platsen är ett varaktigt parkrum i staden. Utformningen är enkel och rak vilket låter materialen tala för sig själva, men det har också gjort platsen relativt statisk med avsaknad av mer dynamiska element. Om man hade valt att ta in vattnet på platsen skulle detta kunnat erbjuda ett element av spänning och förändring samtidigt som det skulle förstärka platsens band med det befintliga vattnet.

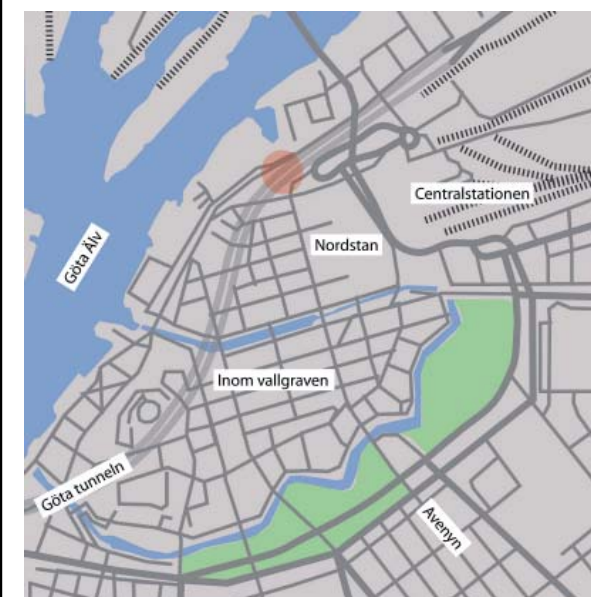
Diskussion

Parken i Sundsvall med sitt fantastiska läge vid vattnet har tidigare varit trafikuppställningsyta för påkörning till Finlandsfärjan. På grund av sitt användningsområde har platsen tidigare varit föga lockande att uppehålla sig på. Hamnparkens nya funktion och utformning har gett

Sundsvallsborna och stadens besökare en ny möjlighet att komma nära vattnet i en vacker och lättillgänglig miljö.

Lekparkens unika karaktär visar att man inte alls behöver vatten för att kunna skapa en miljö med strandkaraktär. Vegetationen, sanden, bryggorna, båtarna och det stiliserade vattnet ger i allra högsta grad besökaren en känsla av att befinna sig i en marin miljö. De kulörta lyktorna ger associationer till bryggdansen och förstärker lekplatsens festliga karaktär.

Hamnträdgården är utformad med en stark platsanknytning. Genom den strikta utformningen, materialvalen och installationerna svarar parken mot stenstadens karaktär och knyter även an till platsens historia. Parken är en plats som med en modern utformning förstärker Sundsvalls identitet som hamnstad.

Fakta:

Plats: Göteborg, Sverige

Invånare i innerstaden: ~ 500 000 (www.citymayors.com)

Uppförd: tillfällig för sommaren 2006

Närhet till befintligt vatten: Ja, nära Göta älv men inte i direkt anslutning till den

Vatten på platsen – användning: Nej. Viss utsikt mot älven och småbåtshamnen men den skålformade utformningen samt Göteborgsoperan skymmer sikten

Övriga användningsområden: Kiosk. Solstolar för att solbada. Beachvolleybollplan med nät

Aktivitet utanför badsäsong: Nej, platsen inväntar en mer permanent utformning

Till friidrotts-EM i Göteborg sommaren 2006 anlade man en strand som kallades Operabeachen på platsen Lilla Bommen mellan Göteborgsoperan och centrum. Ytan har frigjorts sedan den tyngsta trafiken som förut passerade här nu går i den nyinvigda Götatunneln. Det finns ännu inget beslut om hur den permanenta gestaltningen av platsen ska se ut och Operabeachen anlades för att redan nu ta hand om kvalitéerna som platsen har. Enligt stadsträdgårdsmästare Lars Johansson kom inspirationen till stranden från de konstgjorda stränderna i Berlin (s. 47) (GP Nöje, 2006).

För att skapa stranden fraktades 576 ton sand till platsen som sedan slätades ut av en grävsropa. Sanden var så kallad stridsand som är dubbelt så dyr som annan sand men har bättre kvalité än t.ex. sätt- och baksand då den inte blir hård när det regnar och inte packar sig. På platsen fanns ett 50-tal brandgula solstolar, väderkvarnspalmer i kruka, ett beachvolleybollnät och en kiosk. Uppträdanden och tillfälliga aktiviteter anordnades också (GP, 2006).

Formspråk

Den här platsen är öppen och inbjudande till sin karaktär. Den ligger i en liten försänkning och är omgärdad på alla sidor av vägar eller byggnader vilket gör att rörelsen hit och härifrån kan ske från vilket håll som helst och fritt rakt igenom. Inga exakta funktioner är definierade då varken

vägar eller riktlinjer finns. Detta gör användningssättet flexibelt men innebär även att det kan vara svårt för rörelsehindrade att röra sig fritt över de mjuka sandyterna.

Den ljusa sanden ger platsen en tydlig identitet. Den begränsar också platsens utsträckning och är det som mest särskiljer den ifrån sin omgivning. Formen är organisk och fri vilket ger en känsla av naturlig strand även om omgivningen med sin asfalt och livliga trafikstråk tydligt påminner om att man är mitt i innerstaden. Den vegetation som finns i krukor samt de röda solstolarna kopplas också ihop med platsens karaktär. När man är på platsen blir den övriga staden lite avlägsen eftersom man befinner sig i en nedsänkt yta. Denna skapar en viss avgränsning mot buller och visuella intryck som tex livlig rörelse från bilar och passerande människor.

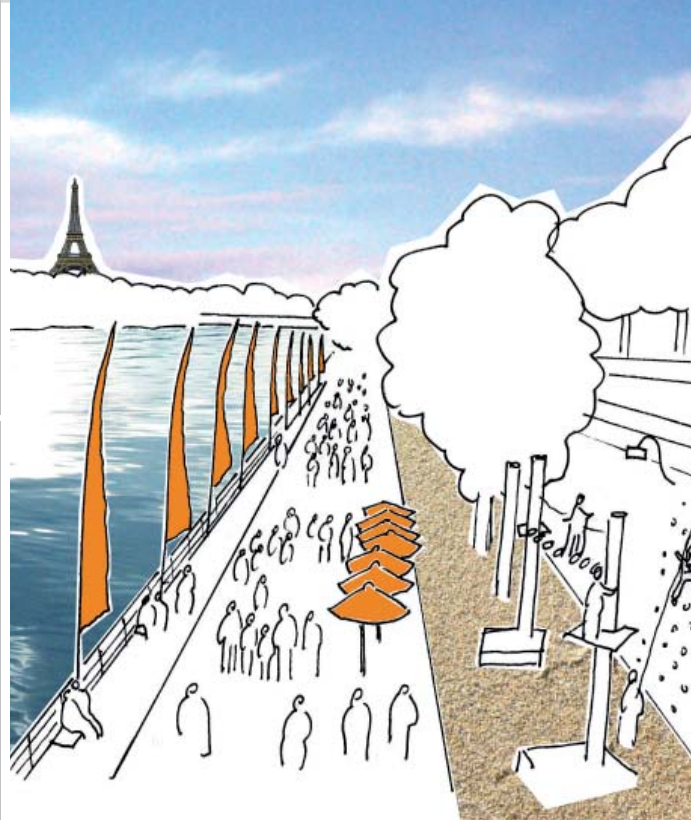
Diskussion

Operabeachen är ett fint exempel på att man kan ta tillvara ytor i innerstaden som är i ett förändringsskede. Under tiden som en mer permanent gestaltning tas fram kan den här typen av platser utnyttjas för att testa användningen av ytan och pröva tillfälliga installationer. På det viset kan man få en fingervisning om hur nya koncept bemöts av stadens invånare och besökare samt utnyttja attraktiva ytor som annars skulle varit tomma under flera månader.

Platsen fick en hel del uppmärksamhet i media och var speciellt under friidrotts-EM en välbesökt plats såväl dagtid som kvällstid. Den blev snabbt en ny mötesplats och målpunkt för rekreation och social kontakt som Göteborgarna var snabba att till sig och använda i likhet med många av de andra platsexemplena vi tittat på. Av det kan man ana att det finns ett behov av denna typ av platser i innerstäder som erbjuder strandaktiviteter som förknippas med avslappning och är lustbetonade. Den typen av frivilliga aktiviteter som upplevs inbjudande och erbjuder aktiviteter som vi lockas till att frivilligt söka upp är viktiga för vårt välbefinnande och behövs i innerstaden.

Platsen har en historisk anknytning till bad genom S:t Eriks simskola som låg i älven utanför Göteborgsoperan under mitten av 1800-talet och fram till början på 1900-talet. Detta är inget som platsen tagit fasta på i sin utformning eller sin profilering men det ger ändå en förankring till den historiska användningen (Bodman et al, 1942).

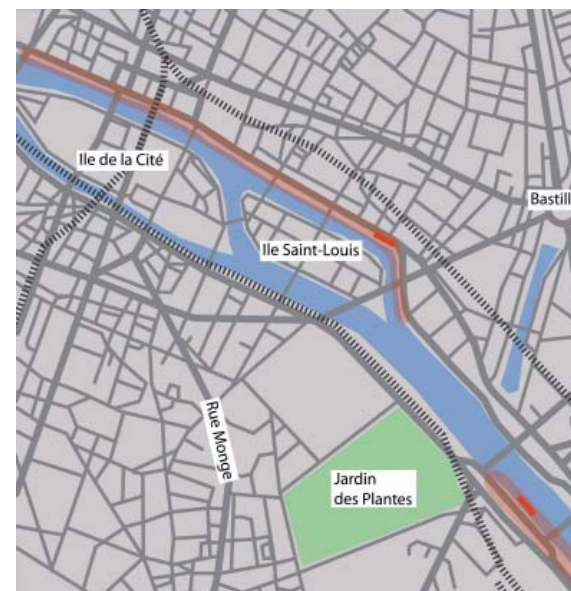
16

17

18

20

Fakta:**Plats:** Paris, Frankrike**Invånare i innerstaden:** ~ 2 200 000 (www.citymayors.com)**Uppförd:** 2002**Närhet till befintligt vatten:** Ja, Seine**Vatten på platsen – användning:** Ja. Duschar, bassäng på kajen, bassäng i floden med separat vatten**Övriga användningsområden:** Solbad, äventyrsbana, musikframträdanden, strandcafé, promenadstråk etc.**Aktivitet utanför badsäsong:** Delvis, den flytande poolen i Seine är inglasad och uppvärmd och har öppet hela året

19

21

Under en sommarmånad varje år sedan 2002 har en strand byggts upp längs med floden Seine i centrala Paris. Stranden, Paris Plage, anläggs på en tre kilometer lång sträcka av en vanligtvis kraftigt trafikerad väg, Voie Georges Pompidou. 2000 ton sand, trädäck, gräsmattor, solstolar, parasoller, vimplar och palmer i krukor placeras ut längs vägen. Stranden har blivit ett mycket populärt utflyktsmål såväl som ett väl utnyttjat promenad- och cykelstråk. Diverse aktiviteter och konserter pågår under sommaren och man kan även prova på t.ex. klättring och en äventyrsbana. För avkylning erbjuds bassängbad och ett flertal duschar som sprutar ut en fin vattendimma. Bad i Seine är dock förbjudet (www.paris.fr).

Projektet har växt sedan starten och nytt för 2006 var bl.a. att Paris Plage nu sträckte sig även till andra sidan floden. Dessutom har platsen utökats med en flytande bassäng i Seine med renat vatten, kallad Piscine Josephine Baker. Det flytande poolkomplexet som är täckt med ett glastak innehåller även barnpool, bastu, jacuzzi och bar och kommer ha öppet året runt. Om poolen visar sig väl fungerande och lönsam finns även planer på att utöka antalet flytande pooler längs med floden kommande år (www.nzherald.co.nz).

Formspråk

Paris Plage är framför allt utformat som ett långsmalt stråk för gående och cyklister. Längs med stråket finns platser för olika aktiviteter, markerat med olika material och installationer som gräs, trädäck, duschar, etc. Det smala, långsträckt stråket tillsammans med platsens tillfälliga karaktär ger den en unik identitet i staden.

Platsens utformning gör att aktiviteterna är förutbestämda och lämnar inte mycket valmöjlighet till besökaren. Aktiviteterna är dock många, varierande och lekfulla vilket kan överväga den 'låsning' som denna utformning innebär. Den långsmala formen gör att man inte kan se början och slutet på stråket samtidigt. Besökaren saknar alltså möjlighet att kunna överblicka hela platsen.

Paris Plage vänder ryggen mot den höga muren och öppnar sig mot den fina utsikten mot Seine och staden på andra sidan floden. Staden betraktas på håll vilket skapar en viss avskildhet och trygghetskänsla. Vimplar längs kajen ramar in platsen och utgör en genomsiktig 'vägg' mot vattnet. Vimplarna fungerar även som landmärken och bidrar med en festlig, pyntad känsla. Vimplarna och parasollens gemensamma färg gör att platsen får en mer sammanhållen karaktär. Palmer i krukor för tankarna till Medelhavet och mjukar upp den annars hårdgjorda miljön.

Vattenkontakten utnyttjas framför allt visuellt. Den fysiska kontakten med Seine är i det närmaste obefintlig och höjdskillnaden gör att vattnet endast upplevs på håll. Den flytande bassängen gör visserligen att man kan bada 'på' Seine, men poolkomplexets glastak utgör en fysisk och upplevelsemässig barriär mellan floden och besökaren.

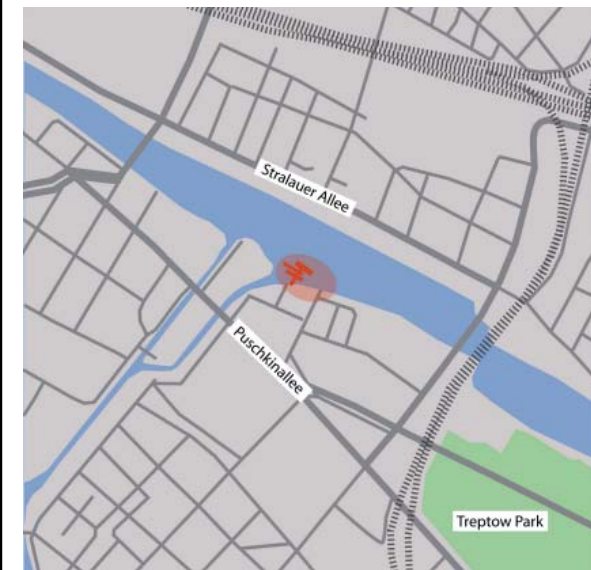
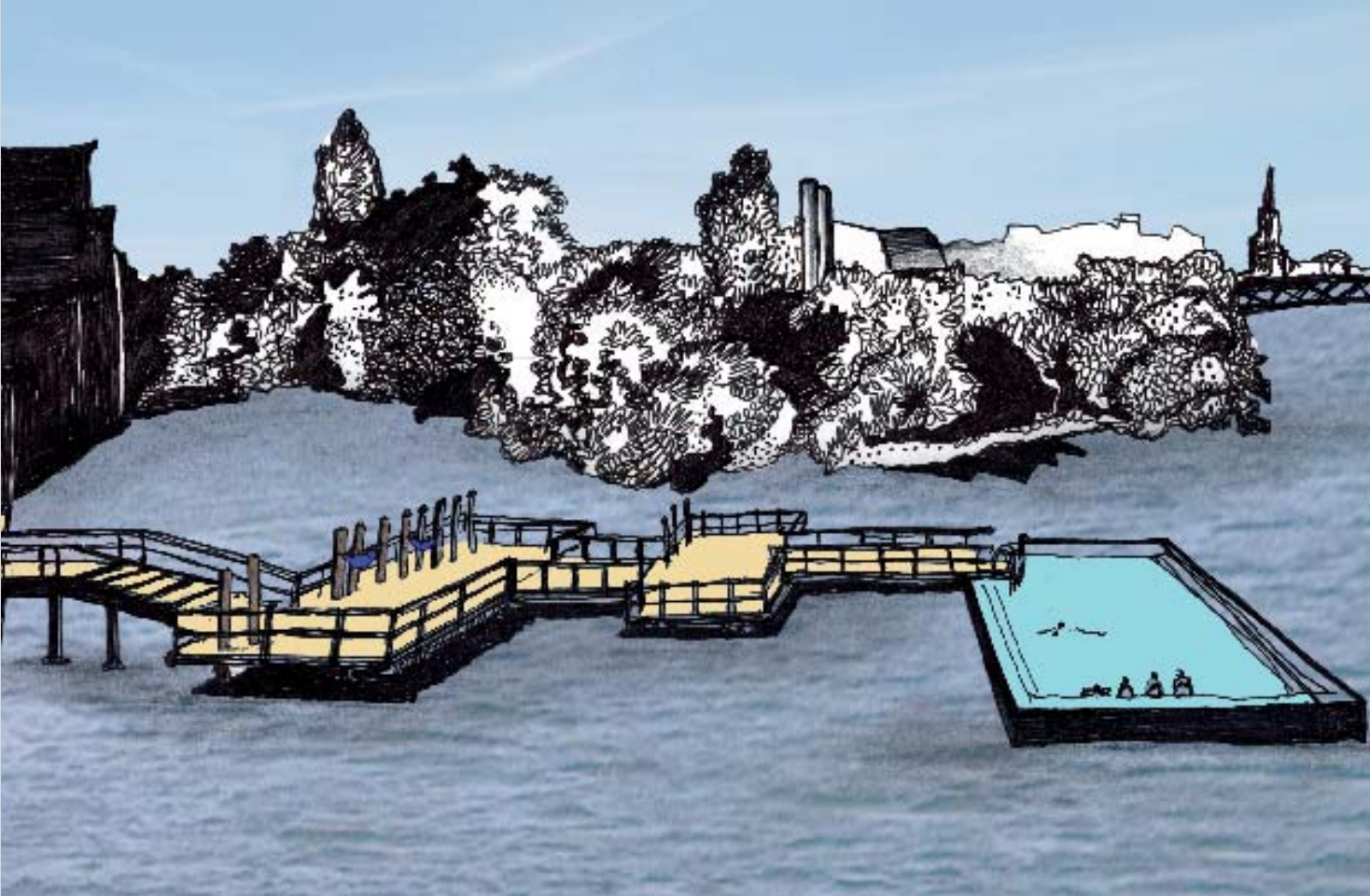
Diskussion

Paris Plage fyller en viktig funktion i staden som en tillflyktsort under heta somrardagar för invånare såväl som besökare. En artikel i Peoples Daily Online uppger att fyra av tio parisare stannar i staden under sommaren, och staden är dessutom ett välbesökt turistmål. Platsen

hade tre miljoner besökare under 2003 (www.english.peopledaily.com, www.news.bbc.co.uk).

Projektet som idag är mycket stort och beräknas ha kostat två miljoner Euro år 2004, började dock i mindre skala och har växt genom åren. (www.news.bbc.co.uk) Allteftersom man såg hur populär platsen var och då intresset av att besöka platsen ökade allt mer har projektet utökats flera säsonger i rad. Platsen har växt såväl storleksmässigt som med avseende på mängden aktiviteter. Paris Plage har även utökats med allt fler vatteninstallationer som duschar och bassänger, vilket har varit välbehövligt och mycket uppskattat av besökarna i den franska sommarhettan.

Platsens tillfälliga men återkommande funktion tillför en dynamik till staden. Dessutom möjliggör platsen för parisare och besökare att återta en del av staden som under resten av året är otillgänglig för dem på grund av den trafikerade vägen. Populariteten har även gett staden mycket publicitet.

Fakta:

Plats: Floden Spree, Berlin, Tyskland

Invånare i innerstaden: ~ 3 400 000 (www.citymayors.com)

Uppförd: 2004

Närhet till befintligt vatten: Ja, Spree river

Vatten på platsen – användning: Ja. Bassäng nedsänkt i floden med separat vatten. Värms upp för att hålla jämn temperatur

Övriga användningsområden: Kiosk och restaurang.

Möjlighet till bl.a. beachvolleyboll på sandområde

Aktivitet utanför badsäsong: Bassängen täcks över och används även vintertid. Massage och relaxavdelning tillförs

Floden Spree i Berlin har en gammal tradition av badande men sedan industrialismen tog fart har den blivit för förorenad och de bad som funnits där, så kallade 'Badeschiffs', har tvingats stänga. Sedan dess har älven varit en outnyttjad resurs under lång tid och den har upplevts som separerad från det övriga stadslivet.

I samband med ett konstprojekt i Spree river 2004 skapades Spreebrücke/Badeschiff av Susanne Lorenz, AMP architects och Gil Wilk. Tanken var att man ville återförena staden med floden Spree och på nytt göra den tillgänglig för stadens invånare.

Med detta som utgångspunkt skapade man en mobil bassäng, 32,5m x 8,2m, byggd av en gammal pråm och en container. Till denna bassäng kopplades en bryggkonstruktion av trä med hängmattor och utrymme för solbad samt en strand av ren, vit sand, anlagd precis invid kajkanten, även denna tänkt för solbad. Här ställdes också en bar och omklädningsrum upp (www.komat.de, www.stadtkunstprojekte.de).

Sedan vintern 2005 har anläggningen även börjat hålla öppet vintertid genom att bygga in bryggan med tältliknande dukar så att ett behagligt tempererat klimat kan skapas. Bastu och relaxavdelningar har tillkommit och platsen lockar numera en stor mängd besökare även vintertid. Det som erbjuds här i jämförelse med vanliga simhallar är förutom en underbar panoramautsikt över staden, en samhörighet och närhetskänsla till floden som tycks attrahera alla typer av människor (www.gil-wilk.de, www.thomasfreiwald.com, www.arena-berlin.de).

Formspråk

Konstruktionen som förbinder bassängen med land består av två plattformar i trä som är i samma proportioner som bassängen. Dessa rektangulära plattformar är sedan

sammanbundna med varandra av träbryggor som leder från bassängen upp till kajkanten. Hela konstruktionens karaktär är strikt geometrisk med räta vinklar men mjukas upp av runda pålar som är placerade utmed plattformarnas ena sida. Mellan dessa pålar som ger associationer till en skog, är hängmattor i ett klarblått tyg uppspända. Denna del ger ett mer organiskt intryck och skapar känslan av en naturlig havsstrand där pålarna är trädstammar med bark.

Då platsen är skapad som en bryggkonstruktion snett ut från kajen kan rörelse endast ske till och från platsen, ej igenom den. Den fungerar som en målpunkt för aktivitet men även som ett landmärke i staden. Bryggan står ut från kajen och blir som en egen komponent och inte som en del av den då den huvudsakliga aktiviteten sker en bit ut från kajkanten. På så vis står platsen utifrån sin omgivning och blir något man lägger märke till.

På vintern då det spänns upp en slags halvcylinderformade, vita tältdukar över bassängen och de två plattformarna får platsen ett helt annat uttryck. Den runda vita formen skapar en volym i staden som sticker ut markant från omgivande arkitektur. På sommaren står platsen visserligen också ut från sin omgivning men vintertid kan man än mindre undgå att lägga märke till den vita, upplysta, elliptiska anläggningen som ligger och flyter i floden.

Diskussion

Spreebrücke har lyckats skapa en ny rekreations- och mötesplats i Berlins innerstad. Den fungerar som en attraktionspunkt som erbjuder aktiviteter som innerstaden förr inte hade. Den besöks av mycket folk både dagtid och kvällstid samt under hela året då badplatsen anpassas till vintersäsongen med tälten som spänns upp.

Spreebrücke har också återinfört en gammal tradition av badande som funnits i älven men i en ny tappning

anpassad till vår tid. På det viset har badplatsen blivit en förankring till den historiska användningen av älven. Den ger också berlinborna en större kontakt med det vattenrum de har, nämligen floden, vilket de inte haft under lång tid. Vattenrummet har fått större fokus och att komma ut en bit på floden ger nya perspektiv på staden. Det har öppnat upp en ny yta som förut inte varit tillgänglig genom att bryggorna och bassängen har byggts.

Platsen har fått uppmärksamhet i media vilket gett Berlin god publicitet. Detta lockar nya besökare och har blivit en del i marknadsföringen av staden. Den har gett berlinborna en speciell plats i staden med en identitet och karaktär som skiljer sig från övriga offentliga platser.

Platsen var först tänkt att bli en tillfällig installation i och med en tävling. Då den blev mer omtyckt och uppmärksamman än man hade räknat med fick den vara kvar och har också byggts ut med mer aktiviteter i anslutning till bryggan som tillförd sand och bar- och restaurangverksamhet. Vinteraspekten med inklädnad i tält är också något som tillkommit på grund av dess popularitet. Det man kan lära sig av det är att man inte behöver ha hela konceptet för en plats klar utan man kan börja i liten skala för att se hur platsen mottas och sedan bygga ut efterhand med det som fungerar bäst och verkar ha störst efterfrågan. Att låta offentliga platser växa efterhand på detta vis är ett bra exempel på att man låter människorna som faktiskt ska använda platsen styra utvecklingen istället för att försöka ha en färdig lösning redan från början. Det visar på att staden tillåts ha en dynamisk utveckling utifrån nya företeelser och behov.

R E F L E K T I O N

Vad kan platsexemplen bidra med när vi vill planera för innerstadsbad och strandlika platser i Sverige? Framför allt bidrar exemplen med idéer och inspiration. Vi kan dra lärdom av vad som fungerar bra och vad som fungerar mindre bra och även få en uppfattning om vilka utmaningar som måste överbryggas. Vi ska här försöka beskriva bad och strandlika platsters möjligheter och några av de utmaningar som kan uppkomma vid planeringen och anläggandet av dessa platser.

Det platsexemplen framför allt visar är att dessa projekt både är praktiskt genomförbara och att resultaten dessutom ofta är mycket goda och uppskattade av besökarna.

Som vi har sett i platsexemplen och även i diskussionen till bakgrunden i detta arbete, påverkar bad och strandlika platser i allra högsta grad städerna och dess invånare. Förutom att erbjuda rekreation i form av vattenaktiviteter, lek och umgänge har platserna t.ex. visat sig främja social jämlikhet genom att erbjuda mötesplatser för alla typer av människor. Genom att förhindra att innerstäder endast ger rum för de bättre bemedlade främjas en ekonomiskt diversifierad stad. Om dessa platser har öppet sent på kvällarna kan de även öka trygghetskänslan i innerstaden då ytor i staden som annars vore öde och tomma kan fyllas av liv och människor.

Flexibilitet och dynamik

I platsexemplen har vi sett att de nya offentliga rum som skapas genom baden och de strandlika platserna förändrar stadsbilden genom att öppna upp staden och föra in ett element av flexibilitet och dynamik. Genom detta bidrar de till att skapa mer levande städer. En föränderlig och ständigt utvecklande stad är en levande stad. Ofta kan man se att det finns en motvilja mot att ge plats för nya aktiviteter i kulturhistoriskt intressanta miljöer vilket innerstäder ofta är, men ett problem med detta är att en sådan inställning lätt kan resultera i att miljöerna i stället upplevs som stela och 'döda'. Dessa platser har ofta haft en lång historia som viktiga offentliga, sociala mötesplatser som myllrade av liv. Att tillåta folkliv och aktiviteter på dessa platser tror vi kan vara ett sätt att ta tillvara det historiska arvet av välanvända och behövda platser och undvika känslan av en konserverad stadsmiljö.

Vad gäller utformningen av platsexemplen har vi sett att dessa kan se mycket olika ut. Exempelen som vi tittat på varierar i storlek, materialval, tillgång till vatten och badmöjligheter, utbud av aktiviteter m.m. Även användningsområdena och användningstiden för platserna skiljer sig åt. Vi anser att det viktiga här, precis som för alla projekt, är förstås att

platsen som anläggs passar de förutsättningar som finns i staden. Exempelen från Köpenhamn och Paris har även visat att det finns goda möjligheter för dessa projekt att börja i en mindre skala för att med tiden växa och utvecklas dynamiskt utefter besökarnas och stadens utveckling. På det sättet kan man bättre tillmötesgå besökarnas önskemål och skapa aktiviteter och utforma platser som svarar mot de behov som finns i staden. Man riskerar inte heller att låsa sig för mycket till en viss utformning som senare kan visa sig vara mindre lyckad.

Identitet och marknadsföring

Genom sin unika karaktär kan baden och de strandlika platserna förstärka stadens identitet. Därigenom kan platserna förhöja invånarnas känsla av stolthet för sin stad. Att skapa platser som i sin karaktär sticker ut från övrig verksamhet ger en ny attraktionspunkt som skapar intresse och engagemang både hos invånarna och besökarna.

I platsexemplen har vi sett att baden och de strandlika platserna ofta har fått mycket publicitet vilket fungerat som god reklam för städerna och lockat ännu fler besökare. På det viset kan dessa platser hjälpa till vid marknadsföringen av staden vilket även gynnar staden ekonomiskt. Platserna har ofta blivit så populära att de utvidgats, vilket lett till ännu mer publicitet och därigenom ännu fler besökare. Genom denna positiva spiral har turismen och därigenom handeln främjats och badet har blivit en viktig del av hela stadens identitet. Speciellt städer som inte ligger vid attraktiva stränder kan ha ett problem att behålla folklivet under sommaren. Att ha ett innerstadssbad tror vi kan öka en stads attraktionskraft sommartid i jämförelse med mer vattennära orter eller städer. Detta medför framförallt att de som inte har råd eller tid att åka någon annanstans inte behöver uppleva det som tråkigt eller ofördelaktigt att de måste stanna kvar i staden. Kanske kan det också medföra att även folk som har möjlighet att åka någon annanstans på semester i högre grad väljer att stanna kvar i staden även sommartid.

Variation

Vi ser stora fördelar med att skapa mer 'blå rekreation' (se s. 30) i innerstaden genom bad och strandlika platser. Tillsammans med de platser för rekreation som finns i städer, t.ex. parker och idrottsanläggningar, kan bad och strandlika platser bidra till att skapa en mer diversifierad sammansättning av rekreation i de offentliga rummen. Många typer av rekreation ökar valfriheten och möjligheten för fler personer att hitta den typ av rekreation som de för tillfället har störst behov av.

Förutom variation av aktiviteter och funktioner ger mer 'blå rekreation' också en större variation av material i de offentliga rummen. Vatten stimulerar våra sinnen och lockar till aktivt deltagande. Det finns även goda exempel där man utan att tillföra något verkligt vatten ändå uppnått de positiva känslor som vi förknippar med vatten och vattennära miljöer. I två av dessa exempel, Hamnträdgården i Sundsvall och Operabeachen i Göteborg (s. 41 och 43) har man valt att arbeta med material som förknippas med vatten och stränder för att på så sätt locka fram de positiva känslor som vatten kan ge oss, t.ex. rofullhet, avslappning, leklust och liv. Med lite uppfinningsrikedom kan vi alltså bara genom att skapa en känsla och en stämning uppnå upplevelsevärden som vi egentligen inte har tillgång till, i detta fall upplevelsen av vatten. Detta kan vi som planerare och landskapsarkitekter dra nytta av i vårt arbete för att skapa de upplevelser vi önskar.

Vi vill i detta arbete framför allt lyfta fram möjligheter och potential. Det är det dock viktigt att inte bortse från eventuella utmaningar vid anläggandet av bad och strandlika platser i innerstäder. Förutom de tvingande regler för skydd, hälsa och miljö som gäller för allmänna platser anser vi att ett nyanlagt bad eller strandlik plats ska passa på att tillämpa höga rekommendationer för tillgänglighet samt uthållig samhällsplanering. Vi anser att detta är två viktiga områden som man bör tänka på vid planering. Om man tidigt klargör att dessa områden ska prioriteras blir det lättare att ta fram en bra utformning som uppfyller detta samtidigt som de inte gör avkall på estetiska värden. Förutom dessa två områden behöver man också kunna motivera de kostnader som anläggandet och driften utgör för att finansiärerna ska tycka att detta är tillräckligt viktigt att satsa på i förhållande till andra områden. Vi anser även att dessa platser ska undvika alltför mycket privata intressen och reklam i kommersiellt syfte. Vi vill att platserna ska vara offentliga rum dit alla kan komma på lika villkor.

Tillgänglighet

Vi anser att det är mycket viktigt att bad och strandlika platser görs tillgängliga för alla människor. De utgör viktiga offentliga rum i staden och bör som sådana stå som föredömliga exempel genom att visa öppenhet och förståelse mot den variation av individer och deras olika behov och önskemål som finns genom att både fysiskt och upplevelsemässigt vara välkomnande för alla.

De föreskrifter om tillgänglighet som finns och som ska följas ligger främst i Boverkets författningssamling under Tillgängliga platser ALM, BFS 2004:15. Dessa föreskrifter och allmänna råd kan t.ex. få som konsekvens vid utformning att större ytor måste tas till för att rullstolar ska kunna få plats och kunna mötas och att taktilla plattor ska infogas i plattgångar för att synskadade ska kunna ta sig fram. Om man anlägger större sandytor bör de brytas upp med hårdgjorda gångar för att barnvagnar, cyklar och rullstolsburna ska kunna ta sig fram över ytan. Ramper kan infogas vid trappor och ner i bassänger eller befintligt vatten och ska förses med räcke. Vi tror att om man har

med tillgänglighetsaspekten i ett tidigt stadie kan man låta det bli en del av utmaningen i utformningen istället för att ses som ett hinder.

Uthållig samhällsbyggnad

Förutom de miljömål som är lagstiftade genom Miljöbalken finns Agenda 21 som antogs 1992 i Rio de Janeiro. Agenda 21 är en internationell överenskommelse som har tagit fram riktlinjer och rekommendationer för "att uppnå en hållbar utveckling genom att utrota fattigdom och undanröja hot mot miljön". Agendan är inte juridiskt bindande men "starkt politiskt och moraliskt förpliktigande" bland de stater som närvarade vid beslutandet om den. När man talar om uthållig samhällsplanering utgår man ofta främst från tre dimensioner som Agenda 21 beskriver. Dessa är ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet (Agenda 21 – en sammanfattning, 2007).

Att tänka lite längre än lagen kräver i ett uthålligt perspektiv och med kunskap om Agenda 21 kan få konsekvenser i utformningen som t.ex. att man, för att öka den ekologiska hållbarheten, väljer miljövänliga reningsverk till en bassäng, förnybara energikällor till drift och miljövänligt framställda material till byggnader och markbeläggning. För att främja social hållbarhet ska bl.a. olika samhällsklasser integreras med varandra, god hälsa främjas och goda mötesplatser i staden skapas. Offentliga platser som bad och strandlika platser är i det perspektivet socialt hållbara och man bör sträva efter att de ska vara gratis så ingen ska stängas ute från dem. Man vill alltid att platser ska vara så ekonomiskt hållbara som möjligt men det går inte alltid att kombinera med de andra dimensionerna av hållbart tänkande och då får man prioritera. Ibland kanske ett alternativ som vid anläggandet är dyrare ändå blir mer ekonomiskt hållbart i långa loppet på grund av högre kvalitet och/eller lägre driftskostnader.

Kostnader

I platsexemplen har vi sett att baden och de strandlika platserna ofta medför höga kostnader vid anläggning och skötsel. Paris Plage beräknas t.ex. ha kostat ca två miljoner

Euro år 2004, vilket kan tyckas vara en hel del pengar för en plats som endast existerar en månad om året. (www.news.bbc.co.uk) Kostnaden bör dock ställas i relation till mängden besökare, de ökade försäljningsmöjligheterna samt den positiva reklam projektet medför. Ser man till ett längre perspektiv och dessutom tar hänsyn till de fördelar som platsen tillför staden och dess befolkning i form av främjat stadsliv, ökad trygghetskänsla, förbättrad hälsa m.m. kan kostnaden tyckas vara betydligt mer motiverad. Idag finns det dessutom en mängd olika möjligheter för att ordna finansieringen. Paris har t.ex. löst sitt finansieringsproblem huvudsakligen med hjälp av kommersiella sponsorer. (www.news.bbc.co.uk) Finansiering från privata intressegrupper, kommun, stad eller donationer från allmänheten är andra förslag som enskilt eller tillsammans skulle kunna lösa finansieringen.

Aktiviteter eller jippo?

På de platsexempel som vi studerat kan vi se en viss tendens till att försöka tillföra för många aktiviteter och upplevelser som gör att man kan få känslan av nöjesfält eller jippo. Vi anser att man ska försöka undvika för hög grad av kommersiell verksamhet för att inte skapa en plats med konsumtion och privata intressen i fokus. Tillfälliga arrangemang och festivaler som anordnas på platsen kan dock vara ett trevligt och uppskattat inslag. Vi tycker att man kan uppmuntra till detta, speciellt om det är arrangemang som stärker kulturella samhällsengagemang och bidrar till folkbildning, social gemenskap och lokal sammanhållning. Det vi vill att man undviker är alltför hög kommersialisering som man inte kan värja sig ifrån. Barn och vuxna ska kunna samsas på lika villkor på platsen och fokus på platsen ska vara rekreation som är gratis. Vi anser att bad och strandlika platser i innerstäder framförallt ska vara offentliga, sociala, demokratiska rum.

T Y P E X E M P E L

Tidigare i arbetet har vi studerat sex stycken bad och strandlika platser i innerstäder. Med hjälp av den information och erfarenhet vi samlat har vi tagit fram sex olika kategorier för dessa. Kategorierna är tänkta att hjälpa till vid planering av liknande platser. De kan fungera som utgångspunkter att stödja sig på vid identifieringen av platsernas befintliga förutsättningar samt hjälpa till vid planeringen av deras funktion och utformning. Kategorierna presenteras tillsammans med illustrerade principskisser med förklarande beskrivningar.

Här beskrivs först de kategorier av bad och strandlika platser som vi utarbetat samt vilken användning man kan ha av dem. Sedan förklaras principskissernas förutsättningar och användningsområde. Därefter följer en mer detaljerad beskrivning av varje kategori och tillhörande principskiss där funktion och utformning förklaras.

*Sand och snäckor ger associationer till havet.
Nordön, Nya Zeeland.*

De sex kategorierna vi tagit fram är tänkta att ligga till grund för att komma igång i idéprocessen i ett tidigt planeringsstadium. Kategorierna har förtydligats genom principskisser som fungerar som generaliserade och förenklade modeller av dessa. Principskisserna ska inte ses som färdiga komponenter utan är tänkta att fungera som ett redskap och en utgångspunkt för vidare arbete. De kan utgöra en grogrund för att uppnå de visioner om funktion, rekreation och folkliv som man vill tillföra ett specifikt bad eller en strandlik plats i innerstadsmiljö.

Kategorierna och principskisserna är uppdelade i två huvudkategorier med avseende på om platsen är 'utan kontakt med befintligt vatten' (kategori 1) eller om den är 'i kontakt med befintligt vatten' (kategori 2), samt efter mängden vatten som görs tillgängligt på platsen (a,b,c). En plats olika delar kan dock innehålla varierande mängder vatten och därför kan en plats vara en blandning av komponenterna a, b och c.

Kategori 1

Dessa platser kan vara torg, parkeringsplatser eller andra öppna ytor i staden som helt saknar vattenkontakt. Här är utformningen särskilt viktig för att skapa en bad- och strandkänsla. Eftersom en yttre kontakt med vatten saknas kan fokus gärna ligga in mot platsens mitt. Man kan även arbeta med att förstärka kontrasterna mellan platsen och den omgivande staden för en ökad effekt. På dessa platser kan man tillföra en bassäng för att man ska kunna bada, duschar eller fontäner för en viss vattenupplevelse, eller enbart material som för tankarna till badplatser. Dessa material kan t. ex. vara sand, träbryggor och/eller vegetation som förknippas med stränder.

Kategori 2

Dessa platser kan t.ex. vara kajer eller hamnar som är i direkt kontakt med vatten. De kan även vara platser lite längre ifrån vattnet men som ändå har en visuell kontakt

med det. På båda typerna av platser kan man dra nytta av det befintliga vattnet i närheten genom att planera för att förstärka den visuella kontakten. Man kan tillföra en bassäng i anslutning till det befintliga vattnet, nedsänkt i det befintliga vattnet eller träbryggor för bad direkt i vattnet. Man kan också tillföra duschar eller fontäner som förstärker kontakten med vattnet. Förutom utsikten mot vattnet kan man även dra nytta av vattnets dofter, ljus, ljud och de aktiviteter som pågår på och i vattnet. Därigenom kan man lättare skapa bad- och strandkänsla även om det vatten som finns eller görs tillgängligt på platsen inte är badbart.

Principskisser

För att illustrera den stora valmöjligheten vid formgivningen av bad och strandlika platser i innerstadsmiljö och tydliggöra hur dessa platser rent konkret skulle kunna se ut, har sex ytor med lika stor area illustrerats som principskisser. Skisserna presenteras här kopplade till kategorierna och utgör exempel på hur man kan utforma bad och strandlika platser i innerstad. Utformningen av ytorna är gjord med tanke på att utifrån samma storleksförutsättningar skapa sex platser med olika karaktär. Därigenom vill vi visa på bredden av alternativ som kan åstadkommas med relativt små medel. Beroende på materialval och utformning kan bad och strandlika platser få mycket olika uttryck. Man måste t.ex. inte använda sand, solstolar och parasoller, även om detta kan fungera väl på rätt plats. Man kan istället välja att arbeta med t.ex. granithällar, sjösten, tallar och träbryggor för en mer 'svensk' strandkänsla.

Ytorna som presenteras här är 30x30m samt 20x45m, d.v.s. 900 m². Storleken är vald för att visa att denna typ av platser inte kräver stora ytor för att fungera utan att det finns goda möjligheter att skapa dem även på mindre platser. Precis som kategorierna har principskisserna delats in i huvudkategorierna 1- 'utan kontakt med befintligt vatten' och 2 - 'kontakt med befintligt vatten'. Här är de kvadratisk formade ytorna tänkta som exempel på huvudkategori 1,

medan de tre rektangulära ytorna är tänkta att vara exempel på huvudkategori 2. Skillnaden i ytornas form beror på att vi i de rektangulära exemplen vill visa möjligheterna att ta tillvara vyerna och känslan av det befintliga vattnet, d.v.s. få en så lång sträcka som möjligt som direkt gränsar till en strand/kajkant och därmed dra nytta av dessa fördelar.

Förutom närheten till vatten respektive avsaknaden av kontakt med vatten har ingen hänsyn tagits till omgivningen i exemplen. Skisserna utgör istället hypotetiska exempel på utformning där fokus ligger på de många variationsmöjligheterna.

Skisserna är tänkta att fungera som inspiration till framtida planering av likartade platser och målet är att visa på de stora möjligheter som finns inom gestaltningen av dessa platser. De ska alltså *inte* ses som färdiga modeller och lösningar som kan appliceras på vilken plats som helst. Det är upp till formgivaren för den specifika platsen att skapa det som bäst lämpar sig utifrån rådande förutsättningar och ta hänsyn till platsens omgivning, storleken på och lokaliseringen av den tillgängliga ytan, efterfrågan, användningsområdet, de ekonomiska förutsättningarna m.m.

Vi har valt att dela upp arbetet och illustrera tre principskisser var. De skisser som tillhör huvudkategori 1 - 'utan kontakt med befintligt vatten' har illustrerats av Jenny Thyberger och de som tillhör huvudkategorin 2 - 'kontakt med befintligt vatten' har illustrerats av Ylva Johansson. De olika principskisserna har därför olika stil och uttryck och de har dessutom illustrerats med hjälp av olika tekniker.

torr princip

- utan kontakt med befintligt vatten

Kategori 1a

- inget vatten på platsen

Här skapas strandkänslan med hjälp av markmaterial, vegetation, möbler, installationer och belysning. De aktiviteter som ges möjligheter att pågå på platsen spelar också en stor roll för 'strandkänslan', som t.ex. solbad, beachvolleyboll och strandtennis.

Med slipade glasbitar som glitrar och slingrar sig fram på marken eller användning av blå gummiastfalt, kan man ge intrycket av en stiliserad bäck. Eller varför inte bejaka den 'torra' och vindpinade strandkarakären med material som sand, drivved och prydnadsgräs?

Principskiss

Denna plats saknar vatten helt. Känslan av strandnära miljö fås här i stället av markmaterialen, utrustningen samt platsens användningsområden.

Platsen är uppdelad i tre 'rum'. En trappa med breda trappsteg delar av platsen och fungerar dels som sitt-/liggplats, dels som läktare åt både norr och söder. Den ger också ett visst vindsydd. I söder finns en sandtäckt yta tänkt att fungera som beachvolleybollplan men den kan även ge plats för t.ex. solbad, fotboll eller gympa. Palmer i flyttbara krukor bildar temporära "väggar", skänker skugga och ger en exotisk känsla.

I platsens norra del finns en gräsmatta och en hög vägg som på sin södra sida fungerar som bioduk, medan den norra sidan kan användas som klättervägg. I det nordvästra hörnet finns ett trädäck för uteservering samt en byggnad tänkt att rymma kiosk, bar, toaletter, etc. Man kan även tänka sig att ha uthyrning eller utlåning av parasoller och solstolar i byggnaden. Trädäcket är smyckat med hängande lyktor för att förstärka 'kajkänslan'. En ramp leder upp till trädäcket för att öka tillgängligheten.

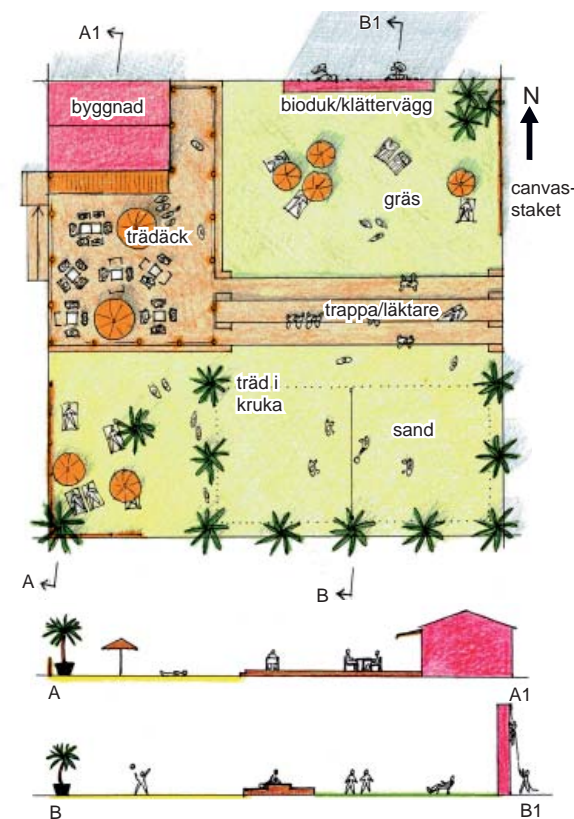
Runt platsen finns ett lågt staket med canvasduk uppspant som vind- och insynsskydd. Staketet ramar in platsen så att de som solbadar känner sig lite mer skyddade, men det

är så pass lågt att det inte hindrar visuell kontakt mellan de som befinner sig på platsen och de som är utanför.

De olika aktiviteterna dominerar intrycket av platsen. Sport, lek, uppträdanden, bio, kulturella evenemang, klättring m.m. har sin plats här och träläktaren gör det lätt att överblicka det som sker. Beachvolleybollplanen håller rekommenderade mått vilket gör det möjligt att hålla tävlingar.

Platsen kan passeras igenom av gående men kommer främst att fungera som en målpunkt för besökare. Karaktären skapas av de olika markmaterialen som kontrasterar mot varandra, medan trädäcket binder ihop platsen till en helhet. Färgerna från vindsydderna tas upp av markisen och parasollerna för en mer enhetlig och sammanhållen färgskala.

Vinteraspekt: Denna plats kan mycket väl vara temporär, d.v.s. ställas iordning under sommaren och tas bort under vintern. Eventuellt kan tält ställas upp över sandytan och tävlingar i beachvolleyboll hållas även resten av året.

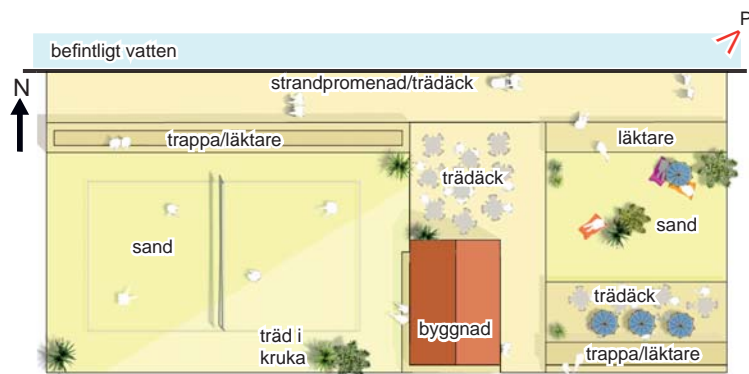

Plan och snitt i skala 1:500 @A3

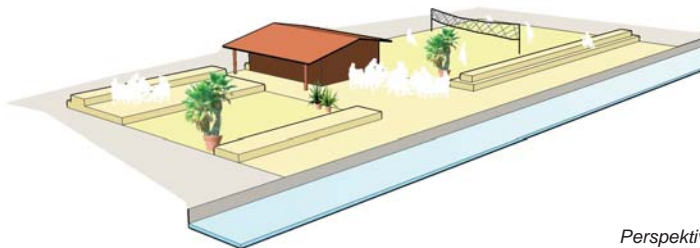
Kategori 2a

- inget vatten på platsen

Denna plats kan behandlas på samma sätt som den torra principen utan vattenkontakt men med skillnaden att fokus här gärna får ligga mot det befintliga vattnet. Denna kontakt kan förstärkas genom att underlätta för tillgängligheten till det befintliga vattnet eller exempelvis genom att skärma av staden runt omkring och på så sätt rikta fokus mot vattnet.

Plan i skala 1:500@A3

Perspektiv

Principskiss

Om man av någon anledning inte kan tillföra vatten till en plats av kostnadskäl, lämplighet, eller andra anledningar kan man med en torr lösning ändå uppnå många av de positiva effekter som en badplats kan tillföra i innerstaden. I den här principskissen har främst två markmaterial fått dominera; trätrall och vit finkornig sand. Detta skapar associationer till stranden och de avkopplande och sociala aktiviteter som vi gärna ägnar oss åt i strandmiljöer. T.ex. att sola och läsa en bok, kasta frisbee, spela strandtennis, titta på människor eller få sitta ner och vila i svalkande skugga medan man njuter av utsikten och vyerna runt omkring.

Platsens centrala del är en liten kiosk med bord och stolar samt en läktare i olika nivåer som man kan slå sig ner på för att få utsikt över omgivningen och vattnet. Utmed hela kajkanten går ett gångstråk så att man kan flanera utmed vattnet eller stanna upp och titta ut över det. Möjlighet att slå sig ner finns också på de utplacerade bänkarna. På båda sidor om kiosken har rektangulära ytor med vit finkorning sand utplacerats. Här kan man slå sig ner under ett parasoll, i skuggan av vegetation, eller mitt i den gassande solen om man föredrar det. Sandytan ligger lite under trätrallnivån och skyddas på så vis mot vind som blåser in över kajkanten.

Huvudkaraktären för denna plats är vila och avkoppling och formspråket är geometriskt raka former som delar in

platsen i olika rum som rymmer olika funktioner. Formspråket knyter an till den tänka raka och strikta kajkanten som platsen ansluter till och ger en mer stadsmässig karaktär som passar i innerstaden. Ett plank med klättervägg eller bioduk kan också läggas in om man vill öka andelen aktiviteter ännu mer men då förskjuts huvudkaraktären av vila och avkoppling mer mot aktiviteter.

Vinteraspekt. På vintern skulle man kunna anordna tillfälliga evenemang med t.ex. ljus- och eldshower. Om caféet vill hålla öppet kan man spanna upp tält över ytan för att skapa en behagligare miljö. Man skulle även kunna spanna upp ett tält över hela platsen och på så sätt kunna fortsätta spela beachvolleyboll här även vintertid. Platsen skulle också kunna vara temporär och helt tas bort vintertid om man väljer att anlägga den med flyttbara element.

halvtorr princip

- utan kontakt med befintligt vatten

Kategori 1b

- ex duschar, fontäner, vattenlek (med tillfört vatten)

Denna kategori innebär att vatten görs tillgängligt på platsen i t.ex. lekskulpturer, duschar och grunda dammar, men att det inte finns i en så stor mängd att en person kan bada i det. Även en liten mängd vatten kan dock tillfredsställa våra sinnen med ljud, doft, ljusreflexer och svalka som är så starkt förknippade med bad och strand. Duschar, fontäner och grunda dammar kan bidra med en upplevelse av vatten som är betydligt större än den faktiska tillgången. Att höra porlandet av en fontän eller kunna svalka fötterna i en grund bassäng en het sommardag kan verka både avslappnande och uppiggande och kan skänka stor tillfredsställelse.

Principskiss

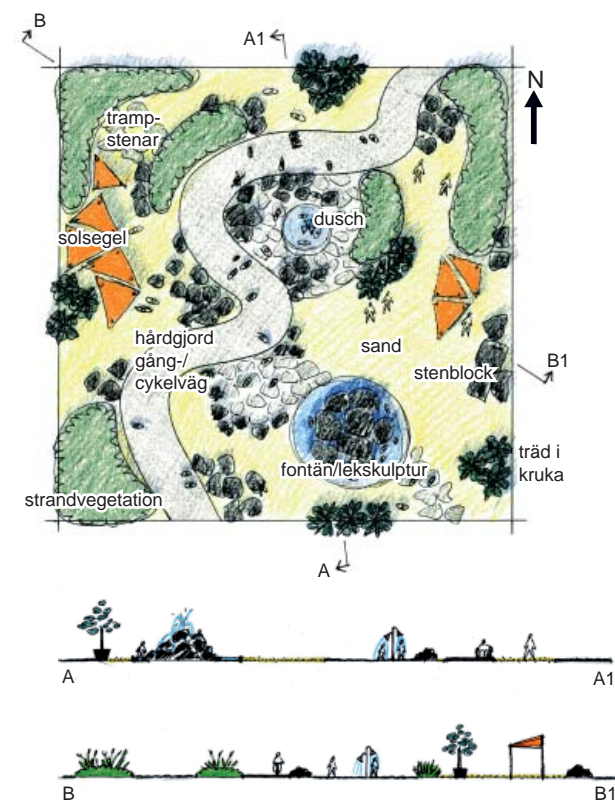
På den här platsen finns vatten i form av duschar samt en fontän/lekskulptur. Dessa erbjuder möjlighet till svalka och ger ett ökat helhetsintryck av vatten på platsen. Det ger besökarna möjlighet att uppleva vatten med synen såväl som med hörsel-, känsel- och doftintryck. Förutom att vara en källa till svalka och möjlighet till lek fungerar vattnet här även som rumsskapande element. Vattnets ljud, rörelse och solglitter riktar fokus mot platsen och det porlande ljudet gör att stadens ljud mjukas upp. Med belysning fungerar detta lika bra eller t.o.m. bättre på natten.

Marken på platsen är till större delen täckt av sand. En hårdgjord gång slingrar sig genom platsen och på en del ställen finns marksten utlagd för att ytterligare förbättra tillgängligheten. Ytan delas av och ramas in med hjälp av stora stenblock samt med vegetation. Planteringsytor inramade av torvblock har här placerats ut direkt på marken. I dessa passar det bra att plantera växter med strandkaraktär, t.ex. prydnadsgräs, kavedun, strandiris, krypstimjan etc. Tallar i krukor ökar känslan av svensk strandnära miljö. Solskydd erbjuds i form av uppspända solsegel. Dessa fungerar även som regnskydd och 'tak'.

Denna plats går utmärkt att passera för såväl gående som cyklister. Den skulle t.ex. kunna anläggas i anslutning till en befintlig gång-/cykelbana som då får fortsätta genom platsen.

Platsens friare form gör att besökarnas valmöjligheter ökar med avseende på vilken aktivitet de vill utöva och platsen de vill använda. De olika 'rummen' som bildas av stenblocken och vegetationen gör även att besökaren har ökad möjlighet att välja grad av deltagande i den eller de aktiviteter som pågår på platsen. Den friare formen beror även på att vi vill visa att dessa typer av platser även kan fungera väl med en mer organisk form. Såväl platser med strikt form som med friare form har goda möjligheter att bli välbesökta och omtyckta bad och strandlika platser. Det är upp till formgivaren av den aktuella platsen att bestämma vad som skulle passa bäst just där. Dessa platser skulle även kunna ha en friare ytterkontur, naturligtvis beroende på omgivande bebyggelse.

Vinteraspekt: Vill man ha platsen kvar under vintern kan den fungera som en torrlagd "strandpark". Vegetationsenheterna kan belysas för en fin effekt på kvällen.

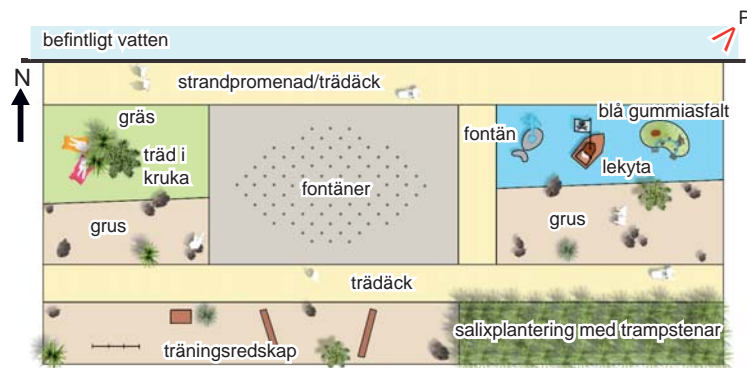

Plan och snitt i skala 1:500 @A3

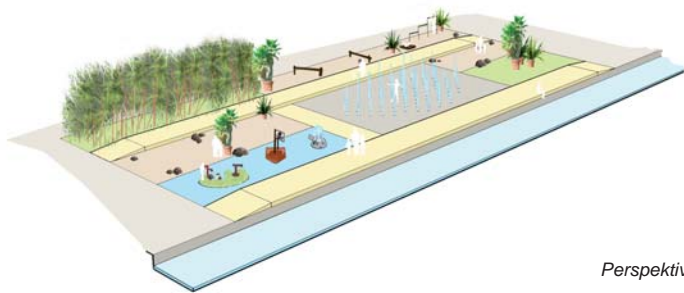
Kategori 2b

- ex duschar, fontäner, vattenlek (med befintligt eller tillfört vatten)

Här kan det befintliga vattnet utnyttjas i olika installationer om det är tillräckligt rent. Är vattnet för smutsigt kan istället rent vatten tas in på platsen och användas i installationerna och det befintliga vattnet får då utgöra en visuell länk till det tillförda vattnet. Detta förstärker vattenkänslan och platsens anknytning till den intilliggande (vatten)miljön.

Plan i skala 1:500@A3

Perspektiv

Principskiss

Den här platsen är inriktad på rörelse och aktivitet. Vattenkontakt, lekfullhet och upplevelse står mest i fokus. Det finns fullt av ställen där man kan stanna upp för att bruka någon av de möjligheter till aktivitet som utformningen och installationerna på denna plats lockar till.

I den västra delen finns redskap som ska locka till träning och utmaning, t.ex. bockar, hinder och trapetser. Om man är ute på sin joggingtur passar det bra att ta ett styrketräningsspass här. Det finns också en gräsmatta för att slå sig ner, kanske för att stretcha eller bara för att läsa en bok och ta det lugnt.

Den centrala delen utgörs av vattenfontäner som rör sig i olika rytmiska mönster och höjder. Att röra sig över ytan utan att bli helt eller åtminstone delvis duschad är en utmaning. Varna dagar kan man blöta ner sig ordentligt för att få lite svalka och sedan lägga sig på gräsmattan bredvid för att torka i solen.

Den östra delen är främst tillägnad barnen och rymmer en lekplats med fokus på vattenlek som pump och duschar för att man ska kunna leka med och i vattnet. Det finns också en liten pilskog att leka och gömma sig i, gott om små stenar att samla och bygga med samt större stenar att klättra upp på.

Genom ytan löper två 'bryggor' att gå på om man vill röra

sig genom platsen och det finns gott om bänkar för att man ska kunna slå sig ner om man vill se ut över vattnet. Formspråket är främst raka geometriska former som delar upp platsen i olika aktiviteter. Lekplatsen har getts några organiska former genom den lilla 'ö' som ligger i det stiliserade vattnet av blå gummi och den val som sprutar vatten i form av duschar. Platsen skulle även fungera väl med mer organiska former som ett genomgående tema. Formspråket knyter an till den tänka raka och strikta kajkanten som platsen ansluter till och ger en mer stadsmässig karaktär som passar i innerstaden.

Vinteraspekt: Det enklaste är att helt enkelt stänga av vattentillförseln till duschar och fontäner under vinterhalvåret. Platsen kommer då fortsätta att fungera bra att röra sig genom och för lek, träning, vila och utblick. När våren kommer tillförs den extra aspekten genom att vattnet åter slås på.

vattenprincip

- utan kontakt med befintligt vatten

Kategori 1c

- bad (i bassäng med tillfört vatten)

Här finns tillräckligt med vatten för att kunna simma eller doppa sig. Vattenaktiviteterna kommer således att hamna i fokus. För en mer allsidig upplevelse av bad och strand bör man dock inte bortse från vikten av markmaterial, vegetation, möbler och/eller installationer för platsens helhetsintryck.

På en sådan här plats ökar vikten av att tillhandahålla service som omklädningsrum och toaletter. Det är även nödvändigt att se till att det finns plats för en reningsanläggning för badvattnet. Badvakt måste också finnas på platsen för att kunna garantera de badandes säkerhet, vilket gör att platsen måste kunna stängas av under de tider då platsen är obebod.

Principskiss

På denna plats är badandet i fokus. Här erbjuds bassängbad för alla åldrar, där besökaren själv kan välja bassäng efter vattendjup och aktivitet.

Ett stort upphöjt trädäck med tre inbyggda bassänger fyller hela denna plats. Bassängerna är tänkta att ha olika funktioner, en för motionssim, en för lek samt en relaxbassäng. Den stora bassängen är nedsänkt i marken medan de mindre vilar direkt på markytan. Under trädäcket finns plats för en reningsanläggning för vattnet. En trappa samt en ramp för rörelsehindrade leder upp till trädäcket för ökad tillgänglighet.

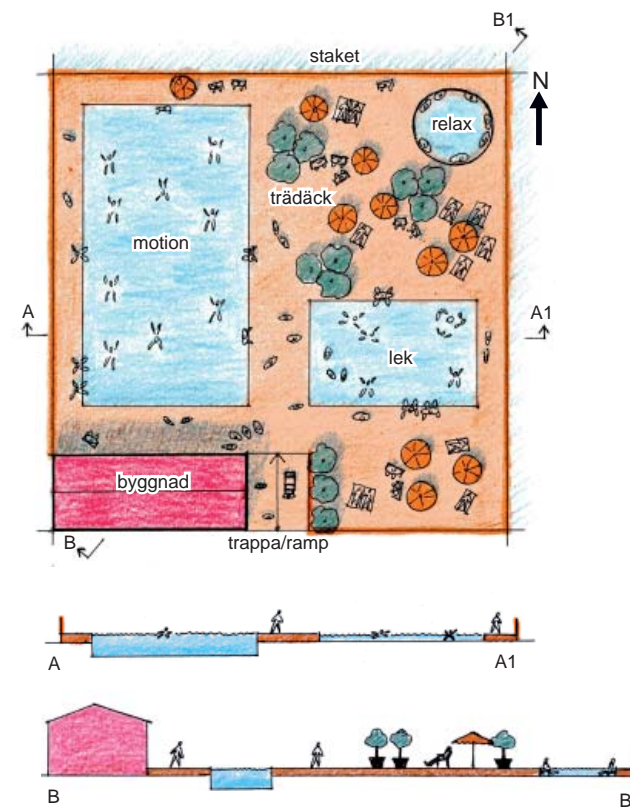
Byggnaden i sydväst kan rymma t.ex. omklädningsrum, toaletter och kiosk samt solstolar och parasoller för uthyrning eller utlåning.

Platsen är omgärdad med ett canvasklätt staket för fallskydd och avskärmning. Trädäcket ger även plats för solbad, lek och socialt umgänge. Träets mjuka, varma yta är skön att gå på och ger associationer till bryggor. Träd i krukor ger grönska och skugga och mjukar upp intrycket av platsen. Den strikta formen relaterar till innerstadens karaktär och kvarterstruktur.

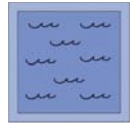
Platsen fungerar som en målpunkt för aktivitet där vattnet spelar huvudrollen. Den är avskärmd från omgivningen

genom den upphöjda nivån och rumsligheten förstärks av det inramande staketet med vindskydd som bildar platsens 'väggar'. På grund av platsens användningsområde måste den troligtvis kunna hålla stängt under den tid då badvakt inte kan närvara, vilket underlättas av staketet och att platsen bara har en entré som kan stängas med grindar. Tanken är dock att platsen ska ha öppet så mycket som möjligt och även kunna erbjuda kvälls- och nattbad.

Vinteraspekt: Dessa bassänger kan antingen tömmas (och tas bort) under vintern eller värmas upp och kläs in med tält för fortsatt 'vinterbad' och eventuell spa-verksamhet som i Berlin (s. 47).

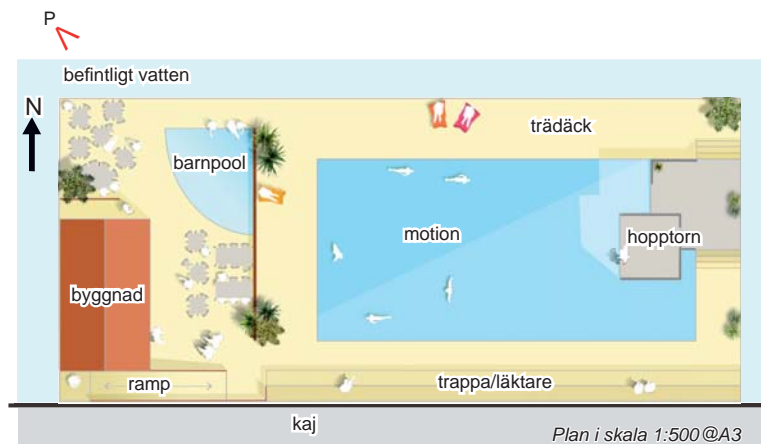
Plan och snitt i skala 1:500 @A3

Kategori 2c

- bad (direkt i hav/flod/å/sjö/kanal eller i bassäng med befintligt eller tillfört vatten)

Är vatten tillräckligt rent kan det utnyttjas för bad, antingen helt öppet eller omslutet med en flytande träkonstruktion som i Köpenhamn (s. 39). Är vattnet för smutsigt eller för strömt kan slutna bassänger med tillfört vatten placeras antingen i eller bredvid det befintliga vattnet som i Berlin (s. 47). Även toaletter och omklädningsrum är viktiga komponenter och det är nödvändigt att badvakter finns på platsen om badet sker i tillhandahållen bassäng.

Principskiss

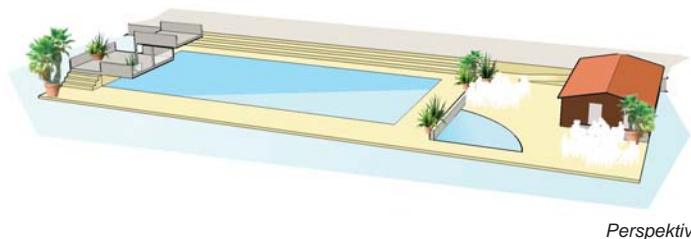
Den här platsen är en flytbrygga som kopplats till befintlig kajkant. Vattnet i bassängerna kan antingen vara befintligt vatten eller en sluten konstruktion med tillfört poolvatten beroende på rådande vattenkvalitet. Om en bassäng tillförs med eget vatten får man tänka på att utformningen på platsen tillåter att reningssystemet av bassängen kan skötas.

Den västra delen erbjuder café och sittplatser samt toalett. Här finns också en barnbassäng som är ett slutet system med tillfört vatten där man lättare kan hålla uppsikt över sina barn. Ett lågt men avgränsande staket skiljer denna lugnare del från den östra där den stora bassängen finns. Den stora bassängen är 25 m lång för att simträning ska vara möjlig och bevakas under öppettiderna av badvakter. Här finns också ett hopptorn för de äventyrslystna. Runt om båda bassängerna finns gott om utrymmen att ställa upp solstolar och parasoller för att njuta av att solbada och/eller titta på de aktiviteter som sker.

För att ta sig ner till flytbryggan finns en ramp i dess västra del för att rörelsehindrade och de med barnvagn utan problem ska kunna ta sig ner till platsen som ligger under kajkantens nivå. Längs med hela den stora bassängen löper en lång träläktare. Där kan man sitta och vila eller sola medan man tittar ut över området. I både den västra och östra delen av läktaren finns även en mer lättillgänglig trappa för att ta sig ner till flytbryggan.

Fokus på denna plats är såklart själva badandet men övriga aktiviteter som solbad, avkoppling och picknick är också en viktig del av hela platsens funktioner. Då bassängen är anpassad till standardmått med längden 25 meter för att tävlingar ska kunna anordnas har även det övriga formspråket på platsen anpassats till bassängens raka kanter. Då tanken också är att flytbryggan ska ligga utmed en befintlig kajkant som i sig är ganska strikt harmonierar raka former tydligare med ett sådant formspråk. Innerstadskarakteren blir också tydligare med de raka formerna som ofta återfinns här genom stenstadens kvartersstruktur.

Vinteraspekt: Man skulle kunna 'klä in' hela platsen med ett tätlignande material på liknande vis som man gjort i Berlin, Wien och Paris (s. 47, 37 och 45) och hålla öppet även vintertid. Då får man en attraktiv plats centralt i staden som lockar till aktivitet och social gemenskap även under vår mörka del av året. Man skulle också kunna välja att lägga tak över bara den västra delen och hålla caféet samt den lilla bassängen öppen. Om inte pengar eller engagemang finns stängs helt enkelt platsen under vinterhalvåret för att åter öppna då våren kommer. Flytbryggan kan också vara konstruerad på ett sådant vis att den kan fraktas bort som en båt under vintern för att förvaras på ett ställe där vinterns regn, snö och is inte går lika hårt åt den.

T I L L Ä M P N I N G

G Ö T E B O R G

För att konkretisera bakgrunden och inspirationsdelen av vårt arbete har vi gjort en tillämpning i form av en fallstudie. Genom en av våra handledare, Lars Johansson, stadsträdgårdsmästare i Göteborg, kom vi i kontakt med Göteborg och stadens framtidsvisioner för den vattennära miljön.

Tillämpningen börjar med en översiktlig presentation av staden Göteborg tillsammans med en beskrivning av Göteborgs parkprogram och Badplan för Göteborg. Därefter presenteras Göteborgs badhistoria.

Den vidare tillämpningen har delats in i två delar som bearbetats enskilt. 'Placering' har sammanställts av Ylva Johansson och innehåller en utredning om placeringsmöjligheter av bad och strandlika platser i Göteborgs innerstad. Jenny Thyberger har arbetat med 'Utformning' där ett gestaltungs-förslag för en av dessa platser presenteras.

Göteborg är en stad där man trots det havsnära läget saknar den tydliga upplevelsen av att vara vid vattnet. Staden har en tendens att vända sig inåt och utnyttjar inte alltid det vattenrum som finns. Många av de bästa vattennära platserna i staden upptas av vägar och parkeringsplatser. Det finns idag en tydlig vision att vattnet ska bli mer aktivt använt och ha en mer framträdande roll i staden. Det finns även en uttalad önskan att ett innerstadsbad ska anläggas. Därför kom vi i samråd med stadsträdgårdsmästare Lars Johansson fram till att Göteborg var en bra plats för vår tillämpning.

Historia och dagsläge

Dagens Göteborg grundades 1621 av Gustav II Adolf och var en hopsmältning av det svensk-tyska Nya Lödöse och det nederländska Göteborg. Alltsedan starten har staden präglats av sjöfart, handel och internationella kontakter. Göteborg blev snart Sveriges port till Kina genom Svenska Ostindiska Kompaniet, och staden fick smeknamnet lilla London på grund av det stora brittiska inflytandet. Med hjälp av skotska och brittiska affärsmän industrialiserades staden under 1800-talet och det moderna Göteborg med sina stenhus, boulevarder och parker grundlades under senare delen av seklet. Dagens Göteborg är en industri- och kunskapsstad med universitet, högsolor och många tjänsteföretag och här finns även Nordens största hamn. Staden hade år 2006 strax över 460 000 invånare och regionen "Stor-Göteborg" ca 872 000 (www.goteborg.com, www.citymayors.com).

Stadsbild

Göteborgs karaktär är starkt bestämd av dess dramatiska landskap, som är ett skärgårdslandskap med kuperat

urberg som sticker upp ur älvdalens annars flacka lermarker. Själva stadskärnan anlades på sankmarken runt om älven, vilket var en instabil och komplicerad mark att bygga på. I början på 1600-talet då Göteborg grundades var Holländarna ledande som sjöfarare och handelsmän. De hade stor erfarenhet av att bygga städer på instabil och sumpaktig mark ifrån sitt eget hemland och därför fick de en ledande roll i grundandet av Göteborgs stadsplan. De ritade och gjorde modeller över hur staden skulle se ut med ett rikt antal kanaler och vallar. Den omgärdande vallgraven gick i sick-sack för att angripare skulle kunna anfallas från olika vinklar (Hildingson, 1995).

Klimat

Göteborg har ett typiskt kustklimat. Vintrarna är milda och snöfattiga medan somrarna kännetecknas av sjöbris från havet. Dygnsmedeltemperaturen i januari är +1 grad och i juli +18 grader Celsius (www.goteborg.com). Staden har en för Sverige relativt stor årsnederbörd som framför allt består av regn (www.smhi.se).

Riksförbundet Svensk trädgård placerar Göteborg i växtzon II vilket innebär att klimatet är gynnsamt ur växtsynpunkt (www.tradgard.org). I juli är dagslängden ca 18 timmar och i december runt sex timmar (www.goteborg.com).

Parker

Göteborg har främst två kända stadsparker; Trädgårdsföreningen som bildades 1842 och är en av landets äldsta bevarade offentliga parker samt Slottsskogen som invigdes för allmänheten 1876. Mitt emot Slottsskogen ligger också Göteborgs Botaniska trädgård som är Sveriges största och en av Europas mest ansedda botaniska trädgårdar (www.ne.se). Dessutom finns Heden som är en stor öppen yta centralt i staden där idrottsevenemang och tillfälliga festivaler anordnas.

Göteborgs parkprogram

'Karaktär'

'Inom räckhåll'

'Omhändertaget'

'Ställa till förfogande'

'Variation'

Göteborgs park- och naturförvaltning har sammanställt ett parkprogram med fem strategier för att tydliggöra vilka målsättningar och syften man jobbar mot. Dessa strategier är: karaktär, inom räckhåll, omhändertaget, ställa till förfogande och variation. För att ge möjlighet till en livfull och inbjudande stad ska dess utformning locka till stimulerande aktiviteter så människor kan utvecklas, umgås, vila och må bra. Därför är delaktighet och variation några av ledorden som Göteborg vill jobba för.

Karaktär

Lyft fram de skilda karaktärerna i Göteborg. Låt kontraster som stort och smått, gammalt och nytt, berg och dalar synas i stadsplaneringen. Förstärk det som förknippas med Göteborg vad gäller färgskala och natur. Lyft fram de spektakulära höjdskillnaderna från omgärdande berg som stupar lodrätt ner i älvdalen.

Inom räckhåll

Alla ska ha en stimulerande miljö inom räckhåll. I all parkplanering måste åtminstone några delar vara

tillgängliga för alla, ingen ska stängas ute. Platser av olika slag ska finnas inom allas närmiljö.

Omhändertaget

En stad som ser välskött ut visar att folk bryr sig om sin stad. Man ska uppleva att Göteborg är väl omhändertaget. För att det ska klaras ekonomiskt behöver nya sätt av skötsel tas fram. Platser som folk aktivt använder är av större vikt att bli noggrant omskötta.

Ställa till förfogande

Ge plats för stadens invånare att ta egna initiativ att använda sin mark. Tillåt och uppmuntra engagemang och privata projekt. En större delaktighet leder till en personligare stad och mer omtänksamma och omhändertagande invånare.

Variation

Det finns ingen människa som är den andra lik. Alla har vi olika behov och önskemål, alla är vi intresserade av olika aktiviteter och karaktärer på landskapet. Ge därför plats åt ett varierat park-, natur- och aktivitetsutbud.

Bilderna på denna och föregående sida är från utkast till Göteborgs parkprogram, 2006.

Badplan för Göteborg sammanställdes 2006 av park- och naturförvaltningen och har som syfte att stödja och vägleda planeringen och projekteringen av badplatser i Göteborgs stad (Badplan för Göteborg).

I badplanen ses vattnet som en av Göteborgs allra viktigaste tillgångar och baden beskrivs som några av "stadens kanske viktigaste mötesplatser". På park- och naturförvaltningens hemsida kan man ta del av deras ambition att "med kanalerna och våra anlagda parker, alléer och promenadstråk..." skapa ett grönt, estetiskt vardagsrum - ett rum för lek, samvaro, rekreation och motion för alla åldrar" (www.parkochnatur.goteborg.se).

Att öka badens upplevelserikedom och åtkomlighet är ett viktigt mål för park- och naturförvaltningen. Badplanen hänvisar till parkprogrammet som slår fast att "alla göteborgare ska kunna nå ett bad inom 30 minuter". Till grund för vidare utveckling av baden ligger parkprogrammets fem strategier.

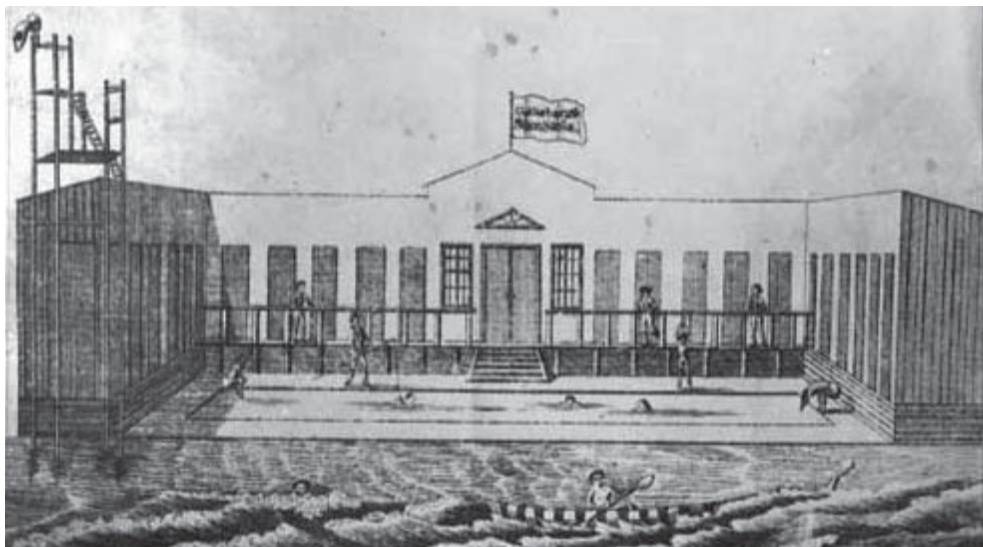
Sociotopkartor som tagits fram av park- och naturförvaltningen visar hur invånarna i Göteborg använder och upplever sin utemiljö och ligger till grund för vidare planering. Kartorna visar att badplatserna i staden är mycket värdetäta samt att baden används även utanför badsäsongen. Förutom bad bedrivs där även andra aktiviteter som t.ex. fiske, bollsport, lek, picknick, vila, promenad och båtliv etc. Därför föreslår badplanen att *badpark* är ett lämpligare begreppet att använda sig av för att beskriva baden. (Badplan för Göteborg)

I "utveckling för friluftsbad" har baden delats in i kategorierna turistbad, stadsbad och lokalbad. Turistbaden ska alla vara lättillgängliga och kvalificerade för Blå Flagg vilket är en frivillig, internationell utmärkelse som leds av FEEE, Foundation for Environmental Education in Europe. De ska vara av en sådan storlek och hålla en så hög standard att de lockar turister till staden. Minst ett av turistbaden ska vara tillgänglighetsanpassade. Om baden har minst 75-100 badande per dag i snitt under den definierade badsäsongen räknas de som EU-bad och måste då bl.a. ta prover på

vattenkvaliteten var fjortonde dag (<http://badplatsen.smittskyddsinstitutet.se>). Stadsbaden är storleken mindre än turistbaden och har främst ett stort rekreativvärde för stadens invånare. De minsta baden kallas lokalbad. Där ska enklare utrustning och viss livräddningsanordning finnas. Badet delas även in efter lokalisering i kategorierna insjöbad, kustbad, skärgårdsbad och älvbad.

I kategorin älvbad finns idag inga befintliga bad. Badförbud råder i Göta älv på grund av den tidvis kraftiga föroreningen. Göteborgarna trotsar dock förbudet och det finns planer på en bassäng med renat vatten vid Färjenäs. Badplanen ifrågasätter nödvändigheten av att ha badförbud i hela älven och efterlyser fler älvbad. Södra älvstranden nämns som en möjlighet till placering av ett så kallat "citybad". Planen tar även upp exempel på nya möjligheter för bad i Göteborg som "urban" beach (ex. Operabeachen), badbåt i älven eller kanalen och bassängbad. Badplanen efterfrågar även bättre integrering och ökad samsyn mellan olika förvaltningar vad gäller drift, underhåll och utveckling av baden (Badplan för Göteborg).

Göteborgs badhistoria

Bilder: Simundervisning och simpromotioner i Göteborg, 1942

De första simskolorna i Sverige uppstod på 1820-talet. I Göteborg är man inte helt enig om när den första simskolan startade, men tidningsannonser och skrifter tyder på att det funnits någon form av simskola i staden redan från början av 1830-talet. I annonser från både Göteborgs Handels- och Sjöfarts Tidning, 1832, samt Göteborgs Dagblad, 1831, kan man läsa att samlingspunkt för simskolan var S:t Eriks Hörn, där Göteborgsoperan ligger idag.

I en artikel från 1831 i Göteborgs Dagblad beskrivs platsen där simskolan bedrevs enligt följande:

"Inrättningen består av en rymlig och bekväm bassäng av olika djup på olika ställen, med golv och väggar av tjocka bräder och plankor, vilka äro nog tätt sammanfogade för att avlägsna all fara för liv och lemmar, och nog åtskilda för vattenväxlingen, och från vars ena sida den, som icke vill eller behöver begagna själva bassängrymden, kan med bekvämlighet giva sig i älven, till friare och vidsträcktare simning, ett litet simhus med 2. ne rum för av- och påklädning samt till skydd för oväder."

I slutet på 1850-talet byggdes även en 'fruntimmersbassin' vid S:t Erik. Det rådde debatt i tidningarna om huruvida simkonsten lämpade sig för unga damer och att blygsamheten skulle göra att bassinen stod tom då den gränsade till simskolan för herrar. Farhågorna besannades dock inte och simskolan kom att bli välbesökt. Kvinnorna bevisade snart för de som tvivlade att de var minst lika begåvade som herrarna i simkonsten.

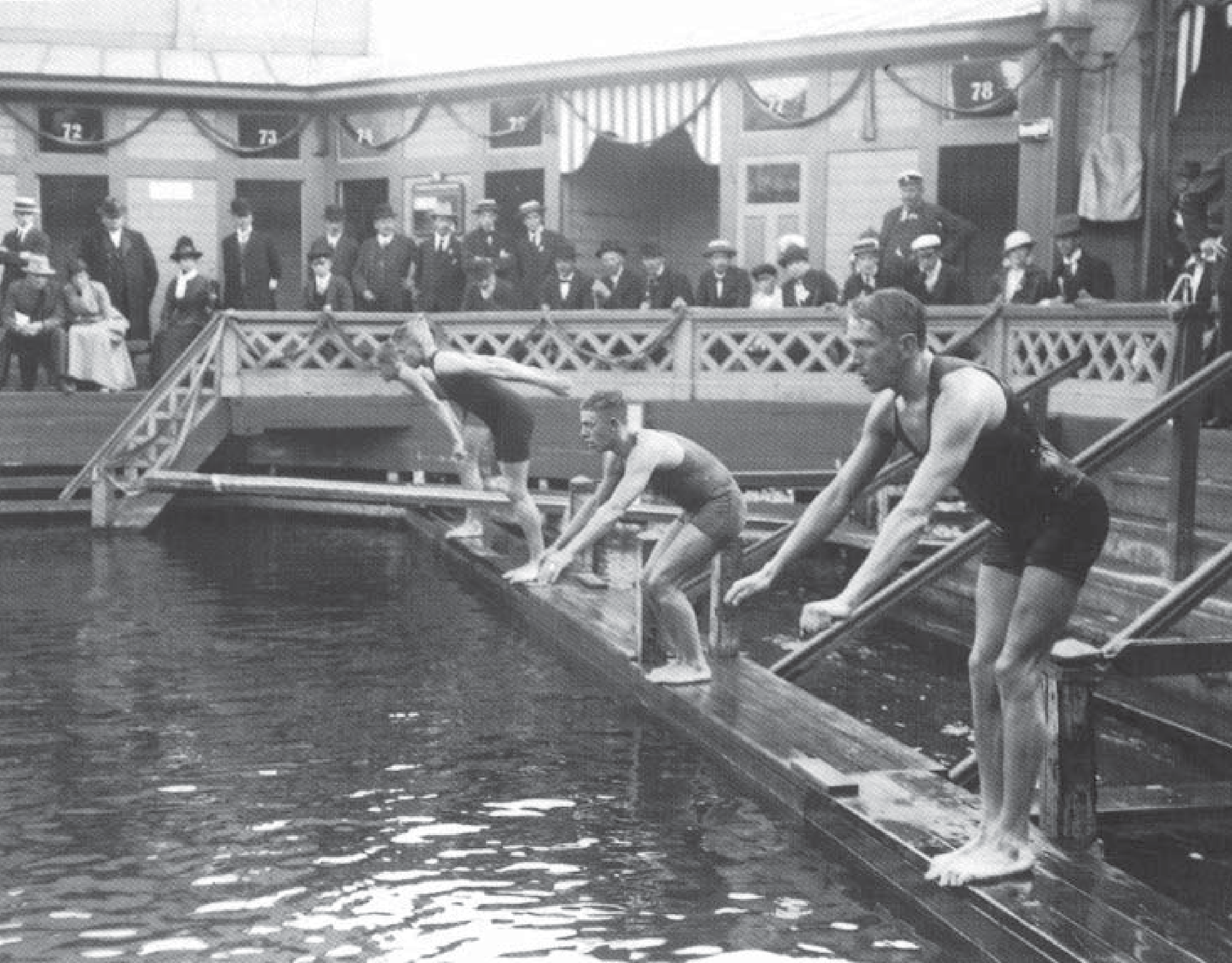
Badet vid S:t Erik brandhärjades men återuppbyggdes. Tomten överläts till perukmakare Löfström under förbehållningen att om staden behövde platsen skulle badet tvingas rivas. Detta skedde också 1872 då den första låga bron över till Hisingen byggdes. Som ersättning för den allmänna bassängen beslöt stadsfullmäktige att uppföra en ny bassäng vid Älvgatan samt två nya flytande bassänger, en vid Bläsen och en vid Klippan. Löfström fick tillstånd att uppföra en ny simskola strax norr om Hisingersbron vid Tingstadsvassen. Denna nya badanstalt, den Löfströmska badinrättningen, kunde invigas 1875. Till besvikelse för stadens damer fanns först ingen bassäng för dem men redan året därpå anordnades simtider även för damer.

Den Löfströmska badinrättningen användes till simundervisning, uppvisningar och tävlingar fram till och med 1916 då den revs i samband med att den nya Hisingersbron

byggdes. Badandet i älven fortsatte i några år till, t.ex. vid Bläsen som låg vid Majorna. Men vattenkvaliteten hade redan börjat bli sämre runt sekelskiftet och den försämrades stadigt. På 1920-talet började bad i det fria bli allt mer på modet och folk började istället åka ut mot kusterna när de skulle bada. Sedan dess har bad i älven inte förekommit i någon större utsträckning, även om man aldrig helt slutade bada i älven trots att inga direkta badplatser längre finns anordnade (Bodman et al, 1942, www.alvstaden.se).

Idag har vattenkvaliteten åter förbättrats och debatten om att återuppta bad i älven har funnits med i Göteborgs stadsplaneringsdebatt under de senaste åren.

Simpromovering. Bild: Havsbud, 2004, s. 20.

P L A C E R I N G

av: Ylva Johansson

Här undersöks intresset för bad och strandlika platser i Göteborgs innerstad lite närmare. Först granskas olika källor för att skapa en intressebild för en sådan plats i staden. Därefter följer en visuell kartläggning över Göteborgs innerstad. Efter det kommer en inventering fritt efter stadsplanerare Kevin Lynch, (Lynch, 1962), över Göteborg som ligger till grund för de platser som sedan tas upp som möjliga platser för ett bad eller en strandlik plats. Av dessa platser kommer Fiskkajen beskrivas och gestaltas av Jenny Thyberger i 'Utformning' och fyra av de övriga möjliga platserna kommer här analyseras lite djupare för att visa på deras möjligheter att utvecklas till goda offentliga rum som erbjuder rekreation. Det förs även ett resonemang om vilken eller vilka typer, enligt de kategorier som beskrivs tidigare i arbetet under typexempel, som skulle lämpa sig på den specifika platsen. Sist diskuteras de positiva effekter ett bad eller en strandlik plats i Göteborgs innerstad skulle kunna få.

För att skapa en intressebild för ett bad eller en strandlik plats i Göteborg tas här först upp olika källor som stödjer att ett bad eller en strandlik plats skulle vara önskvärt och därefter några aspekter som skulle kunna vara möjliga utmaningar. Detta är för att undersöka tillförandet av en ny offentlig plats i innerstaden och vad den har för påverkan på innerstadens utveckling.

Bostadsgård med vatteninstallation. Vattnets rörelse leder blicken ner mot Göta älv samt lockar till vattenlek. Eriksberg, Göteborg.

Sociotopkartan

Göteborg har jobbat med att ta fram sociotopkartor över staden som visar var olika sociotopvärden finns. Ordet sociotop står för 'plats för mänsklig aktivitet' och ur dessa kartor är det tänkt att man ska kunna utläsa var olika upplevelsevärden går att hitta i staden.

Utifrån sociotopkartan över centrum i Göteborg kan man utläsa att bad saknas helt och man skulle alltså kunna säga att det råder brist på bad i Göteborgs innerstad. För de som har tillgång till bil eller utan problem nyttjar lokaltrafiken stämmer inte detta. Många av dessa bör kunna nå någon badplats i utkanten av staden inom 30 minuter men exakt hur många detta gäller är svårt att klargöra. Vad detta mer säger oss är att bad inom gångavstånd för innerstadsbon inte finns, förutom inomhussimhallar men det ger en annan typ av upplevelse (Sociotopkarta, 2006). Utifrån detta kan vi anta att bad inte är något som alla innerstadsbor finner tillgängligt och lättåtkomligt trots att visionen är att det ska vara så.

Motion från politiker

I ett förslag till Göteborgs kommunfullmäktige 2003 kan man läsa om ett önskemål att vattnet och kajkanterna ska utnyttjas till något positivt i samband med att trafiken kommer att försvinna ner i Götatunneln och utredningen om Södra Älvstrandens utveckling tar sin början. Vidare uttrycks ett önskemål i motionen att badmöjligheter i älven ska utredas i arbetet om strandens utformning då det skulle öka mervärdet i staden. En jämförelse med Köpenhamn som stått inför en liknande förändring och där man arbetat

för att skapa olika typer av badmöjligheter i innerstaden görs också. För Göteborg skulle det kunna handla antingen om flytande bryggor, bassänger eller landbaserade bad. Det skulle också lämpa sig att tillföra caféer, restauranger och faciliteter som toaletter till dessa platser för att öka trivselvärdet och möjligheten att uppehålla sig längre vid platserna.

Motionen har främst mötts med positiva kommentarer och i ett tjänsteutlåtande från park- och naturförvaltningen föreslås det att man ska tillstyrka motionen i det vidare arbetet om utformningen av Södra Älvstranden. I förvaltningens synpunkter skriver man att det "kan vara ett spännande och annorlunda inslag" att ordna ett utomhusbad vid Södra Älvstranden (motion av Carina Liljestrand till Göteborgs kommunfullmäktige, www.goteborg.se).

Medborgardialogen om Södra Älvstranden

Sedan 2004 har en dialog mellan stadsplanerare och stadens invånare förts om hur Södra Älvstranden ska utvecklas. Detta beror främst på att Götatunneln byggs vilket gör att den tunga trafiken utmed stranden kommer minska vilket har medfört att ett stort intresse för att utveckla platsen som Göteborgs vardagsrum där variation i aktiviteter och karaktär efterfrågas. Det här området är en viktig och stor yta av Göteborgs innerstad och dess framtida utformning kommer att påverka staden mycket. Därför har denna dialog med stadsplanerare och stadens invånare förts som har kallats Medborgardialogen och allt har gått att följa via hemsidan (www.alvstaden.se). Uppdateringen av hemsidan upphörde i december 2006 då arbetet med

planeringen gick in i nästa fas och planeringen har gått vidare med att ta fram mer konkreta programhandlingar.

I de analyser och förslag av Södra Älvstranden som sträcker sig från Lilla bommen vid Göteborgsoperan och ner utmed älven till Järntorget/Skeppsbroplatsen, förespråkas att det folkliga livet ska öka. För att skapa detta föreslås bl.a. parker, utveckling av strandpromenaden, bebyggelse av nya bostäder och kontor med variationsrikt innehåll i markplan av butiker, caféer och restauranger.

Vad som också tydligt efterfrågas och förespråkas är att någon typ av Älvbad ska skapas för att göteborgarna återigen, likt hur det var på 1800-talet och början av 1900-talet, ska få ett innerstadskbad. Mer detaljerat hur ett sådant bad skulle kunna utformas och var det ska förläggas finns förslag på men inga planer är ännu (april, 2007) antagna. Platser som främst föreslås i bidragen från allmänheten och från stadsplanerare är Frihamnspiren, platsen vid Maritiman och sträckan från Stenpiren och ner till P-Arken (www.alvstaden.se).

Göteborgs parkprogram

De fem punkter som Göteborgs stad arbetar utifrån för att utveckla och förbättra miljön i staden för både dess invånare och dess besökare är karaktär, inom räckhåll, omhändertaget, ställa till förfogande och variation. Bad och strandlika platser kan uppfylla alla dessa fem punkter som Göteborg eftersträvar.

Ett bad eller en strandlik plats kan förstärka karaktären av att Göteborg är en stad vid vattnet. Det skulle också främja att fler aktiviteter skulle finnas inom räckhåll för fler invånare. Genom att skapa ett bad eller en strandlik plats visar man också på omhändertagande av staden och att ställa den till förfogande för nya funktioner. Det visar att staden tillåts att förändras för att anpassas efter nya tider och efter befolkningen och dess behov. Ett bad eller en strandlik plats skulle även öka variationen på olika typer av miljöer i innerstaden då ingen sådan plats idag finns. Det skulle tillföra aktiviteter och rekreativmiljöer av ett slag som idag inte går att finna i innerstaden.

Badplanen

Tanken om att ordna ett utomhusbad i Göteborgs innerstad framhålls även i den badplan som park- och naturförvaltningen sammanställde 2006. Vattnet anses som en av Göteborgs viktigaste tillgångar och badplatser räknas till viktiga mötesplatser. I badplanen kan man också läsa att upplevelsevärdena vid baden ska öka och att användningen av platserna ska sträcka sig under en längre tid av säsongen än bara högsommaren.

Baden i Göteborg delas upp efter lokalisering i kategorierna insjöbad, kustbad, skärgårdsbad och älvbad. Kategorin älvbad saknar idag bad och tanken och förhoppningen är att bad i Göta Älv ska kunna återupptas. Det talas tydligt om ett önskemål att anlägga ett bad i innerstaden och nya badmöjligheter diskuteras. Exempel på nya typer av bad som omnämns är en "urban beach" med exemplet Operabeachen som anlades till EM i Göteborg 2006, bassängbad eller en badbåt i älven eller i kanalen.

Vattenkvalitet

Enligt smittskyddsinstitutets hemsida Badplatsen tar det tre dagar att analysera inlämnade prover från badplatser. Kommunerna rapporterar in resultatet när de får det från laboratoriet eller när de har tid. Detta betyder en eftersläpning av provresultaten. I Göta älv kan bakteriehalter stiga mycket snabbt vid kraftiga regn. För att med säkerhet kunna veta vattnets kvalitet där skulle mätningar behövas

utföras betydligt oftare och resultaten av proverna tas fram omedelbart. Ett lyckat exempel på detta finns i Köpenhamn (s. 39) med dagliga mätningar och resultat som genast når badplatserna samt läggs ut på nätet (<http://badplatsen.smittskyddsinstitutet.se>).

Vatten - så klart; Kanalplanen

Stadsbyggnadskontoret i Göteborg har sammanställt en komplettering till översiktsplanen, ÖP99, som heter 'Vatten - så klart'. Denna ska främja och skydda de vattennära miljöerna i staden från utbyggnad och exploatering. T.ex. ska den biologiska mångfalden värnas och verksamhet i eller i närheten av viktiga vattenrum får inte störa varken skönhets- eller kulturhistoriska värden som fastslås som mycket värdefulla för Göteborgs stadsbild.

I rapporten sammanställs också en kanalplan som utreder värdena av vallgraven närmare och hur dess vattenrum ska få användas. Restriktionerna för vad som tillåts i kanalen är ganska hårda. Främst förespråkas ett fåtal båtar som allmänheten ska ha tillträde till och planen avråder från andra flytetyg som flottar eller pråmar. Eventuellt kan undantag göras för tillfälliga arrangemang som t.ex. Göteborgskalaset (Vatten - så klart, 2003).

Flytt av befintlig verksamhet

Om platsen som föreslås redan har någon form av verksamhet t.ex. parkering kommer den bli tvungen att flytta. Ofta går det att flytta parkeringar om man anstränger sig för att komma på nya platser och om motivationen till att använda platsen till något annat finns. Att fundera över och ge förslag på vart befintlig verksamhet som t.ex. bilar ska ta vägen kan vara bra för att visa att man tagit hänsyn till att befintlig verksamhet även i fortsättningen behöver utrymme.

Underhållskostnader

Ett bad eller en strandlik plats skulle, precis som alla offentliga platser, medföra kostnader för underhåll och drift. För att detta inte ska bli ett problem måste kommun, privata organisationer eller sponsorer vara beredda att

satsa pengar och utlova att platsen i framtiden kommer tas omhand på lämpligt vis. För detta krävs att staden prioriterar de positiva effekter som ett bad eller en strandlik plats skulle tillföra så utgifterna med den inte anses som ett problem.

Reflektion

I de flesta källor ges en positiv bild till att ett bad eller en strandlik plats skulle vara önskvärd. Intresset verkar helt klart finnas och frågan blir då följdaktligen var i staden en sådan plats skulle lämpa sig bäst utan att komma i konflikt med andra intresseområden. Den främsta intressekonflikten gäller vattenrummet i och runt kanalen. Kanalplanen i utredningen 'Vatten - så klart', avråder, som nämnt ovan, från alla typer av flytetyg som flottar och pråmar. Främst gör den detta för att Göteborgs inre vattenvägar anses ha "ett mycket stort stadsmiljö- och kulturhistoriskt värde". Båtar som utnyttjar den speciella kulturmiljön eller är till allmänhetens nytta kan få förekomma på vissa sträckor.

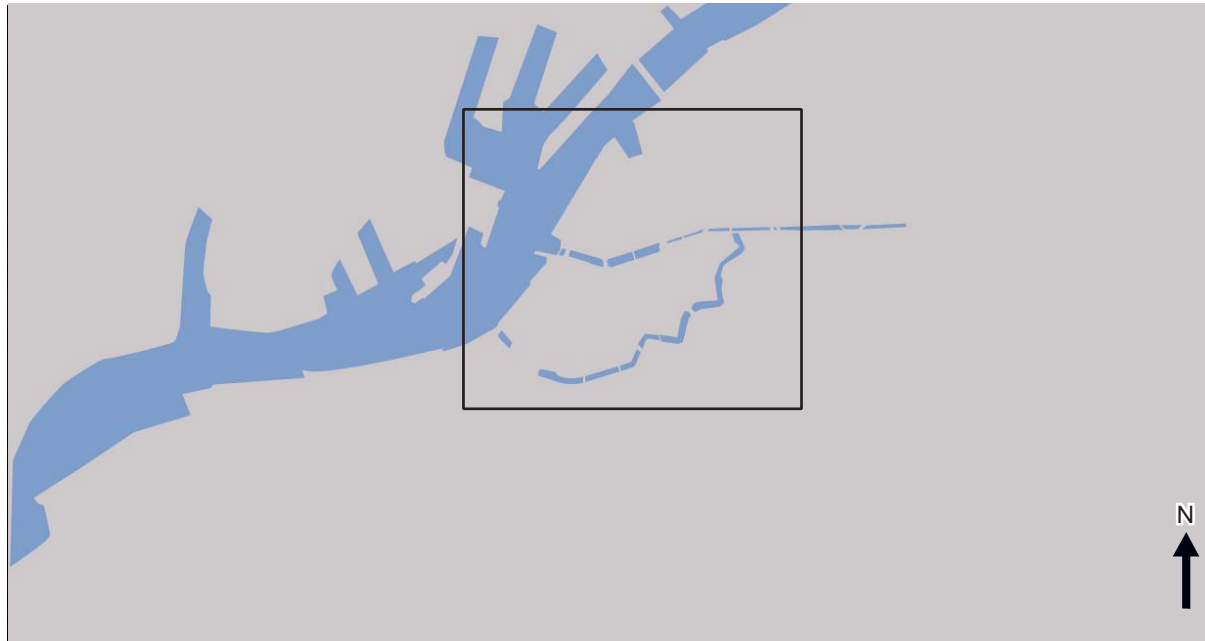
Ett bad eller en strandlik plats i eller i närheten av kanalen skulle överskrida dessa rekommendationer men är samtidigt en plats som i allra högsta grad skulle vara till allmänhetens nytta. Kanalplanen framhåller också att aktiviteter i kanalen efterfrågas. Det finns goda möjligheter att utforma ett bad eller en strandlik plats som inte stör den visuella karaktären av vattenrummet och de positiva effekter som folkliv och nyttjande av vattenrummet skulle ge är så pass stora att det absolut borde vara värt att överväga ett undantag från kanalplanens restriktioner.

Andra utmaningar vad gäller vattenkvalitet, vart befintlig verksamhet flyttar och underhållskostnader är mer av ett slag att de borde kunna hanteras. Är intresset tillräckligt stort och de positiva effekter som ett bad eller en strandlik plats skulle medföra prioriteras kan lösningar till utmaningarna hittas.

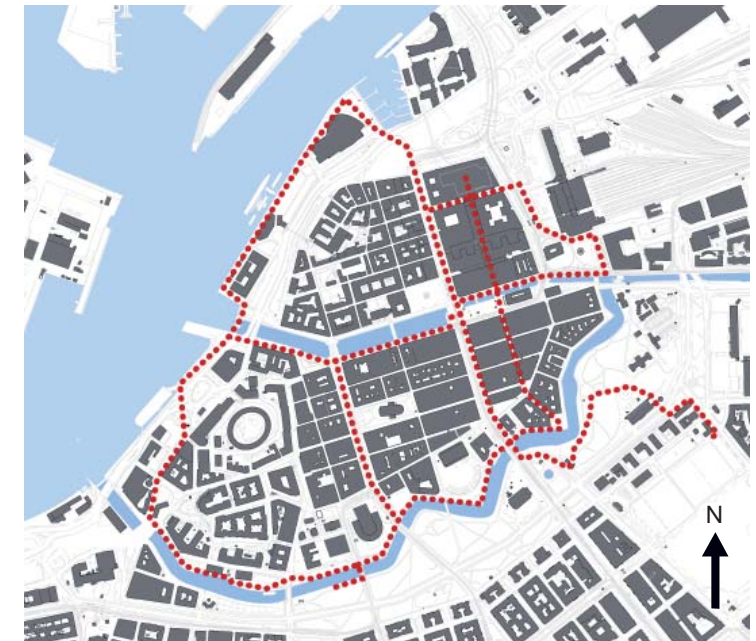

Det är tydligt att det finns en efterfrågan av tillgängliga, vattennära, offentliga platser i Göteborgs innerstad. På- och avstigningsplats för 'Paddan' vid Vallgraven, Göteborg.

Flygbild över Göteborg. Området innanför markerat område kallas i detta arbete för Göteborgs innerstad.
Bild: www.lantmateriet.se 2006-11-20

..... Punkterna illustrerar den rundvandring vi gjorde i staden.

Förutsättningar

Det finns alltid vissa förutsättningar i en stad, både positiva och negativa, som det inte går att ändra på. Med en bra kännedom om dessa kan man göra dem till sina tillgångar och anpassa planering och utformning efter dem. Det är t.ex. oftast inte lämpligt att anlägga en jättestor plats där det uppskattade beöksunderlaget är väldigt litet. Då kan man istället dra fördel av lugnet och använda sig av det som utgångspunkt. Man kan även anlägga en stor plats för att t.ex. marknadsföra en liten ort och locka till sig besökare som annars inte hade kommit dit.

Några förutsättningar som redan är givna i en stad och inte är direkt påverkbara är t.ex. klimat, befolkning och stadsbild. I Göteborg – en översikt, finns dessa förutsättningar för just Göteborg beskrivna (s. 67).

Vår definition av innerstaden

Vi har valt att definiera Göteborgs innerstad som allt som inramas av älven och kanalen samt området strax söder

om kanalen med Vasagatan som gräns söderut.

Denna avgränsning har gjorts för att vi vill fokusera på stenstaden som innerstad och det område där flest människor är i rörelse och bebyggelsen är tätast.

Området runt Linnégatan, Slottsskogen, delar av Vasastan samt Lisebergs- och Ulleviområdet ingår visserligen i stenstaden med relativt tät bebyggelse och folkliv men vi har bedömt att området skulle bli för stort för detta arbetes omfång samt att dessa platser inte har samma självklara innerstadskänsla som området innanför kanalen och dess direkta omgivning.

Det vi här kallar 'Göteborgs innerstad' följer alltså i detta arbete vår definition av innerstaden och ska inte förväxlas med andra definitioner av Göteborgs innerstad.

Metod

För att lokalisera öppna ytor i Göteborgs innerstad som skulle kunna lämpa sig bra för ett bad eller en strandlik plats gjorde vi under ett platsbesök i Göteborg en rundvandring i staden. Utifrån den rutt som lades upp gjordes spontana iakttagelser av platser med centralt och fint läge men med upplevelsefattigt innehåll sett ur perspektivet av en levande stad. I samtal med stadsträdgårdsmästare Lars Johansson fick vi vidare information om dessa platser användningsområde och dagens betydelse av dem samt några framtida stadsplaneringstankar om dem. Detta gav oss en bra överblick över det område vi arbetar med och utifrån det togs femton platser fram som vi anser har en potential att utvecklas till ett bad eller en strandlik plats och bli nya offentliga rum i staden som främjar den 'blå rekreationen' (s. 30) i innerstaden. De femton platserna beskrivs närmare under 'möjliga platser' (s. 82-83), men först visas en rumslig och strukturell inventering över Göteborg för att förklara innerstadens övergripande struktur.

För att beskriva Göteborgs innerstads rumsindelning och dess struktur, alltså hur de olika delarna i staden förhåller sig till varandra, samt vilka huvudsakliga användningsområden de har, har här en inventering fritt efter arkitekten och stadsplaneraren Kevin Lynch sammanställts. Denna ligger sedan som underlag för fördjupad förståelse för enskilda platserns lämplighet att utveckla ett bad eller en strandlik plats, som senare kommer att diskuteras.

I boken, *The image of the city*, identifierar Kevin Lynch fem olika element som tillsammans utgör den allmänt uppfattade bilden av staden. Dessa element är noder (strategiska punkter), landmärken (referenspunkter), kanter (gränser mellan olika element, kan också kallas barriärer eller sömmar), stråk (kanaler för rörelse) och distrikt (större områden av speciell karaktär). De olika elementen kan variera i definition beroende på observatör och nivå. De kan dessutom samverka med varandra i olika grader på olika nivåer. Lynch menar ändå att de är tillräckligt stabila för att fungera för alla observatörer på en given nivå vilket gör dem mycket användbara vid t.ex. inventeringar och analyser (Lynch, 1962).

Teckenförklaring

- Nod
- ★ Landmärke
- Kant - söm/barriär
- Stråk
- Distrikt - shopping/restaurang/bar/café
- Distrikt - boende/företag/myndighet
- Distrikt - utbildning
- Distrikt - grönområde/park/idrott

rumslig och strukturell inventering

Landmärken i Göteborg

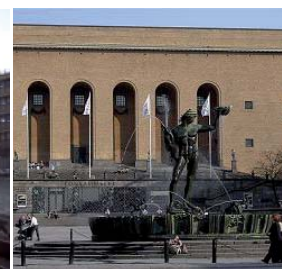
Skanskaskrapan/Läppstiftet

Båten Barken Viking

Göteborgsoperan

Feskekörka

Inventeringskartan på föregående sida är fritt utvecklad efter Lynch metod och är gjord främst utifrån den gåendes perspektiv. Detta betyder att det som anges som stråk och noder främst gäller hur gående använder staden och inte var trafikleder eller korsningar för bilar är. Vissa stråk och noder sammanfaller dock för både gående och fordon.

Noder

Centralstationen är en av de viktigaste noderna. Här passerar många människor dagligen med alla olika färdssätt; tåg, buss, bil, cykel, spårvagn eller gåendes.

De flesta andra noderna i innerstaden hittas på eller i närheten av Kungsportsavenyn. De är främst platser där olika transportsätt korsas och många människor byter mellan buss och spårvagn. De är även viktiga av- och påstigningszoner där folk ofta står och väntar. Dessutom är de, p.g.a. sina många korsande färdvägar, mötesplatser för människor.

Enligt kartan kan man se att noder för gående saknas utmed Södra älvstranden. När detta område nu ska genomgå en stor omformning kan man läsa i program för detaljplaner (www.goteborg.se), att önskemålet är att vidga stadens centrum. Man vill ta vara på de kvaliteter som Södra älvstranden har potential att utveckla genom att bl.a. skapa noder även för gående vid Lilla bommen, Stora bommen och Rosenlund som idag främst är noder för fordon.

Landmärken

De tydligaste landmärkena i innerstaden ligger alla utmed älven. Det är Göteborgsoperan med sin speciella och intressanta arkitektur, båten 'Barken Viking' som ligger förtöjd vid Lilla bommen och Skanskaskrapan/Läppstiftet. Andra tydliga landmärken i innerstaden är Feskekörka

som ligger utmed kanalen och Konstmuséet/Poseidon som ligger högst upp på Kungsportsavenyn.

Kanter

Det finns två typer av kanter; sådana som upplevs som barriärer och sådana som är sömmar mellan olika delar och karaktärer på stadsdelarna. Sömmarna behöver nödvändigtvis inte vara barriärer men kan vara det.

I innerstaden är de största barriärerna älven, kanalen och järnvägen som delar upp och begränsar rörelsefriheten mellan stadens delar. Kanalen är den barriär som minst hindrar p.g.a. de många broarna som knyter ihop delarna på bägge sidor om den.

Älven hindrar rörelse mellan innerstaden och Hisingen. Den enda bron över älven som finns i centrum är en flaskhals som trafikeras hårt. Det finns planer på att bygga nya broar mellan innerstaden och Hisingen, antingen för enbart gång- och cykeltrafik eller även för biltrafik. Järnvägen är i sig ett viktigt stråk för kommunikation med andra orter, men sett ur den gåendes perspektiv är den en barriär som inte går att korsa mer än på några få ställen. Järnvägen stör inte rörelsemönstret i innerstaden nämnvärt men om man befinner sig mer åt öster antingen norr eller söder om järnvägen kan den upplevas som en barriär som hindrar, eller i alla fall försvårar, förbindelsen med andra delar av staden. Utmed hela området i södra delen av kartan sträcker sig en livlig trafikled. Denna trafikled är i viss mån en barriär men ingen ogenomtränglig sådan då det finns många övergångsställen. Trafikleden löper genom ett stort parkområde, Kungsparken och Trädgårdsföreningen, vilken är en tydlig söm eller kant mellan staden som är innanför kanalen och staden utanför.

Stråk

Det största stråket i innerstaden går utmed Kungsportsavenyn. Denna gata är livligt trafikerad av såväl spårvagn som bussar och bilar, men har också breda trottoarer och är på så vis även anpassad för gående. Det är ofta liv och rörelse utmed Kungsportsavenyn.

Genom hela shopping/restaurang/bar/café distrikten finns ett nät av olika stråk, både inomhus och utomhus. Förutom de i kartan markerade gångstråken är i stort sett alla gator inom de rödmarkerade distrikten mer eller mindre ett stråk. Idag finns inget tydligt gångstråk utmed älven och även om en del människor går här så inbjuder utformningen inte direkt till det. I utredningen om Södra älvstranden vill man göra kajkanten utmed älven till ett nytt gångstråk (www.alvstaden.se).

Distrikt

Distrikten är här uppdelade i fyra olika kategorier som har olika karaktär. En tendens man kan se är att alla shopping/restaurang/bar/café distrikt, d.v.s. de distrikt med mest aktivt folkliv och offentliga platser, ligger koncentrerade i mitten av innerstaden och så att säga vänder ryggen mot vattnet. Idag upplever man inte känslan av att man är i en stad nära havet när man rör sig i Göteborgs innerstad eftersom de flesta aktiviteter och ärenden man gör ligger långt från det vatten som finns.

De övriga distrikten, boende/företag/myndighet, utbildning och grönområde/park/idrott ligger samlade runt shopping/restaurang/bar/café distrikten på alla sidor och omsluter på så vis centrumkärnan. Inom distriktet boende/företag/myndighet rör man sig sällan om man inte har ett specifikt ärende dit. Runt utbildningsdistrikten råder mest aktivitet dagtid medan grönområde/park/idrott främst är de områden där man kan finna platser för rekreation.

Skala 1:10 000 @A3

1 Frihamnspiren

Ligger mitt i Göta älv, föreslås som plats för älvbad i utredningen om Södra älvstranden. (www.alvstaden.se) Förbindelsen hit bör förbättras.

2 Maritiman, stenlagd plats bredvid Jägaren Småland.

Yta som många redan rör sig över. Fina vyer över älven.

3 Lilla bommen

Ligger i förlängningen av viktigt stråk, d.v.s. mycket

folklikt. Omgestaltning av platsen är redan föreslagen sedan Götatunneln invigts och mindre biltrafik passerar över platsen. Historisk plats för bad i älven, S:t Eriks simskola låg här på 1800-talet (s. 70).

4 Taket - parkering i Nordstan

Öppen yta centralt i staden med väldigt fina vyer yack vare sitt högt placerade läge. Parkeringen som finns där är sällan fylld. Borde hålla för tung belastning som vatten och sand då fordon kör där idag.

5 Kajkanten - från Stenpiren till P-Arken

Stenpiren skapar skydd och rumskänsla. Fina vyer över älven. Ligger i anslutning till ny nod som skapas genom Södra älvstrandens utbyggnad. (www.alvstaden.se) Bad i älven föreslås här i utredningen om Södra älvstranden.

6 Skeppsbroplatsen, parkeringen vid Badhusgatan

Öppen yta med omgärdande och fina byggnader på tre sidor och fina vyer över älven på den fjärde sidan. Dramatisk och spännande karaktär på platsen genom den stora höjdskillnaden mellan platsen och byggnaderna i öster p.g.a. landskapets karaktär. Delar av, eller hela platsen, föreslås till byggnation i program för detaljplaner om Södra älvstranden. (www.goteborg.se)

7 Kanalen väster om Fontänbron

Mycket central plats. Trappan ner mot älven används ofta som sittplats för att ta en matpaus, äta en glass eller bara för att sitta i solen.

8 Fiskkajen

Fin plats med stor potential. Bl.a. historisk mötesplats, fint solläge etc. Utreds och analyseras närmare samt gestaltas i 'utformning'. (s. 97)

9 Parkeringen vid Pedagoggen

Öppen yta centralt med fint solläge. Kan bli en viktig rekreationsplats för t.ex. studenter vid Pedagoggen som idag inte har någon sådan plats i sin närhet.

10 Kanalrummet längs med Kungsparken.

Del av Kungsparken som idag inte används då slänten ner mot kanalen lätt blir lerig. Med träbryggor skulle möjligheten till vattenkontakt bli bättre. Även motsatt sida av kanalen har god potential. Fint solläge och väl använt vid lunchtid, trots otillgängligheten.

11 Parkeringen vid Grönsakstorget

Öppen central yta precis vid livligt gångstråk. Fint solläge.

12 Framför Saluhallen, vid Kungstorget

Väldigt fint solläge och välbesökt vid lunchtid trots att utformningen inte är anpassad för det.

13 Kanalen – hörna nedanför St. Nygatan

Liten anonym plats som kan bli guld värd om den upptäcks. Trappor ner till kanalen finns redan. Vacker stenbeläggning och solläge. Utsikt mot Trädgårdsföreningen.

14 Bastionsplatsen

Utsikt mot Trädgårdsföreningen och vacker markbeläggning med smågatsten. Halva platsen är parkering men ytan närmast älven finns ingen tydlig användning av idag så ingen verksamhet skulle behöva störas. Hyfsat nära ett väl använt gångstråk och shoppingområde men fortfarande lite avskilt från stadstjuten.

15 Del av Heden

Outnyttjad del av Heden som skulle kunna tas i anspråk. Välbesökt område vid sportarrangemang och liknande. Folk är alltså redan vana att söka sig hit för aktivitet och social gemenskap.

Inventeringen och rundvandringen i staden resulterade i ett antal möjliga platser för placering av ett bad eller en strandlik plats. På kartan på föregående sida är femton lämpliga platser markerade. I listan över platserna ges en kort beskrivning av deras läge och möjligheter.

Syftet med denna kartläggning och detta förslag är att visa att det finns ett stort antal platser som skulle kunna tas i anspråk för ett bad eller en strandlik plats i Göteborg. Den visar också att det ganska lätt går att hitta platser som har stor utvecklingspotential för att bli ett bad eller en strandlik plats.

Kartan visar ett urval av de platser i Göteborgs innerstad som vi anser lämpar sig bäst för dessa typer av platser. Det är inte vår ambition att påvisa alla möjliga platser, utan istället att peka på de möjligheter som finns för att ge göteborgarna en ny plats för 'blå rekreation' (s. 30). Platserna är inte rangordnade då alla har olika fysiska förutsättningar. Nästa steg i en planeringsprocess skulle kunna vara att granska detaljplaner för att se vilka gällande regler som finns. Om de idag inte tillåter byggnation av det slag som skulle behövas för att skapa ett bad eller en strandlik plats behöver man undersöka vilka möjligheter det finns att ändra i detaljplanerna.

Fiskkajen

I samspråk med stadsträdgårdsmästare, Lars Johansson har vi valt att granska Fiskkajen mer ingående. Jenny Thyberger har utvecklat ett förslag till utformning av platsen, (s. 97).

Diskussion

Alla dessa platser har unika och spännande förutsättningar för att utvecklas till goda rekreationsrum i innerstaden. Självklart finns en hel del utmaningar och praktiska problem som behöver lösas. Med en tydlig vision av vad man vill uppnå borde dessa kunna överbryggas.

Det finns många platser i Göteborgs innerstad som folk gärna söker sig till p.g.a. dess fina läge vid kanalen och älven, men som idag upptas av parkeringsplatser. Under vår rundvandring vid lunchtid var det t.ex. fullt av folk som satt på stenkanten till kanalen trots att de varit tvugna att trixa sig fram mellan bilar och kliva över ett litet staket. Solen ligger på där mitt på dagen och det är en mycket behaglig plats att vistas på vilket folk också gör trots att utformningen av platsen inte inbjuder till det.

Det finns också ett antal platser utmed Södra älvstranden som har vackra vyer och fin potential att utvecklas till rekreationsrum med fokus på bad och strand. I 'program för

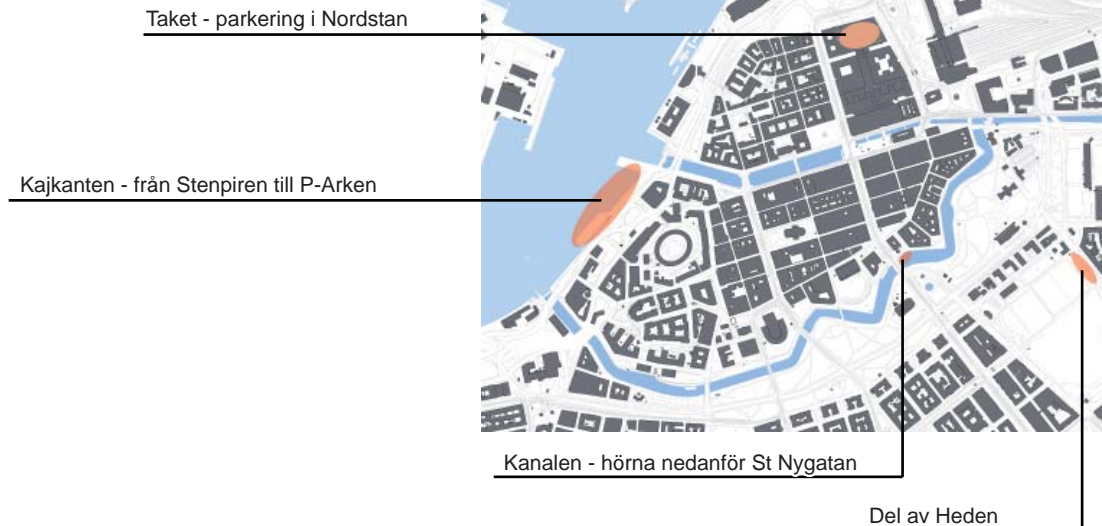
detaljplaner' (www.goteborg.se) beskrivs och analyseras önskemålet att hela kajområdet ska utvecklas för att i högre grad ta tillvara vattenrummet och göra platsen tillgänglig och attraktiv för folkliv. Hamnområdet behöver även i fortsättningen utrymme för yrkesbåtar och turistbåtar som ska lägga till vilket är en av utmaningarna att få alla intressegruppers behov tillgodosedda.

I nästa stycke kommer fyra av platserna, Taket - parkering i Nordstan, Kajkanten - från Stenpiren till P-Arken, Kanalen – hörna nedanför St. Nygatan och Del av Heden utredas lite närmare. Detta är för att visa att det trots platsernas olika egenskaper och grundförutsättningar finns goda möjligheter att planera för bad och strandlika platser.

Av de femton möjliga platserna från förra stycket utreds här fyra av dem närmare. Detta har gjorts för att begränsa antalet analyser till några få som tydligt belyser skillnaden i karaktär och grundförutsättningar mellan platserna. Syftet är att skapa en fördjupad förståelse för deras potential som bad eller strandlika platser och deras möjligheter att bli nya offentliga rum i staden som erbjuder rekreation för innerstadsbon och besökaren.

Platser vid vattnet som erbjuder bryggor i sollägen blir fort uppsökta vid fint väder. Eriksberg, Göteborg.

Platserna som utreds närmare är; Taket - parkering i Nordstan, Kajkanten - från Stenpiren till P-Arken, Kanalen – hörna nedanför St. Nygatan och Del av Heden. Två av platserna ligger vid befintligt vatten medan de andra två inte gör det.

Metod

Först görs en Swot-analys av platserna för att fördjupa förståelsen av potentialen de har att utvecklas till bad och/eller strandlika platser. Detta ska inte ses som en detaljanalys av alla för- och nackdelar och ev. svårigheter som skulle kunna uppstå vid gestaltning och byggnation. Om sådana problem finns löses de i en mer detaljerad analys och genom anpassning i den konkreta utformningen av platsen om gestaltning av området skulle bli aktuellt. Syftet är att belysa möjligheterna för dessa platser som i dagsläget är upplevelsefattiga ur perspektivet en levande stad.

Efter analysen förs en diskussion om vilken eller vilka typer av bad och strandlika platser som skulle passa bra på den specifika platsen. Ett resonemang om platsens potential som en ny offentlig plats med fokus på rekreation och bad utifrån både inventeringen (s. 81) och SWOT-analysen av platsen görs också.

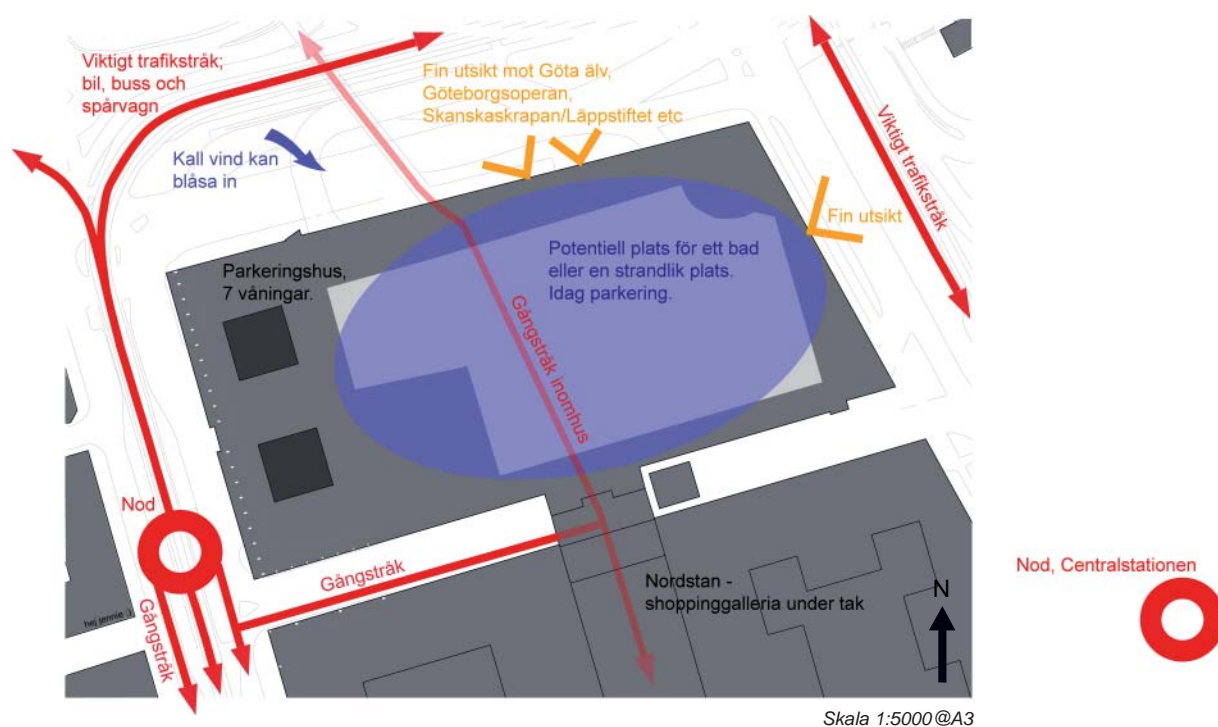
SWOT-analys

SWOT-analys är en vanlig metod för landskapsarkitekter, men även andra yrkesgrupper, för att granska en plats eller en företeelse. Metoden är tillskriven Albert Humphrey som var ledare för ett forskningsprojekt på Stanford University på 60 och 70-talet men metoden är en del av the Harvard Policy Model som började utvecklas på 1920-talet.

En SWOT-analys går ut på att granska platsen eller företeelsen från olika vinklar för att få ett bredare perspektiv på fördelar och nackdelar vilket gör att man lättare kan se

om platsen, eller företeelsen, lämpar sig bra eller dåligt till det man vill använda den till. Faktorerna som man utgår ifrån är följande; strengths/styrkor, weaknesses/svagheter, opportunities/möjligheter, threats/hot (http://en.wikipedia.org).

taket - parkering i Nordstan

SWOT-analys

Strengths/styrkor

- Öppen yta centralt i staden med fina vyer.
- Idag parkering, borde betyda att taket håller för tung belastning som sand och vatten.

Weaknesses/svagheter

- Många parkeringsplatser försvinner vid omgestaltning.
- Dålig förbindelse upp till taket, svårt att hitta. Bra skyltning och information behövs. Skapa ny uppgång, t.ex. en rulltrappa på utsidan av huset.
- Blåstigt.

Opportunities/möjligheter

- Ger en ny dimension i användandet av stadens yta. Stadsplanering och utomhusmiljöer behöver inte bara befinna sig på marknivå.
- Nytt offentligt rum på hög höjd ger nya perspektiv och fina vyer över staden för de som besöker platsen.
- Genom att tillföra vegetation kan luften förbättras på denna plats som är full av avgaser då mycket trafik passerar på alla sidor om Nordstan.

Threats/hot

- Kan upplevas otryggt, speciellt kvällstid då platsen är belägen högt över allt annat stadsliv. Belysning och verksamhet som håller öppen även kvällstid, t.ex. café, bar eller restaurang, kan få platsen att upplevas tryggare.

Exempel på platser med liknande förutsättningar (se bilder här intill)

- Taket på Chicago City Hall, Chicago. För mer info: www.dreiseitl.de
- Høje torv, Danmark, ej realiserat. För mer info: www.plot.dk

Diskussion

Nordstan är en av de mest välbesökta platserna i Göteborgs innerstad. Mängder av affärer, restauranger och caféer bidrar till ett aktivt folkliv under större delen av dagen. Läget nära till Centralstationen gör också att Nordstan är en av de första platser många av Göteborgs besökare upplever. Norra delen av Nordstan utgörs till största delen av ett parkeringshus i nio plan. Det översta parkeringsplanet utgörs av taket, en yta på ca 60x30m. När vi åkte upp hit möttes vi av en nästan öde yta, endast någon enda bilist hade valt att parkera här. Vad vi också möttes av var en fantastisk utsikt över hela staden och en av de största öppna ytorna så här centralt som Göteborg har att erbjuda. Ett offentligt rum på denna plats har stor potential att bli en spännande plats som erbjuder rekreation för innerstadsmänniskan och som ger ett nytt perspektiv på staden genom sin högt belägna placering.

Alla tre kategorier utarbetade tidigare i detta arbete som ligger 'ej i kontakt med befintligt vatten', (s. 55) skulle passa bra här. Man skulle antingen kunna tillföra bara sand och

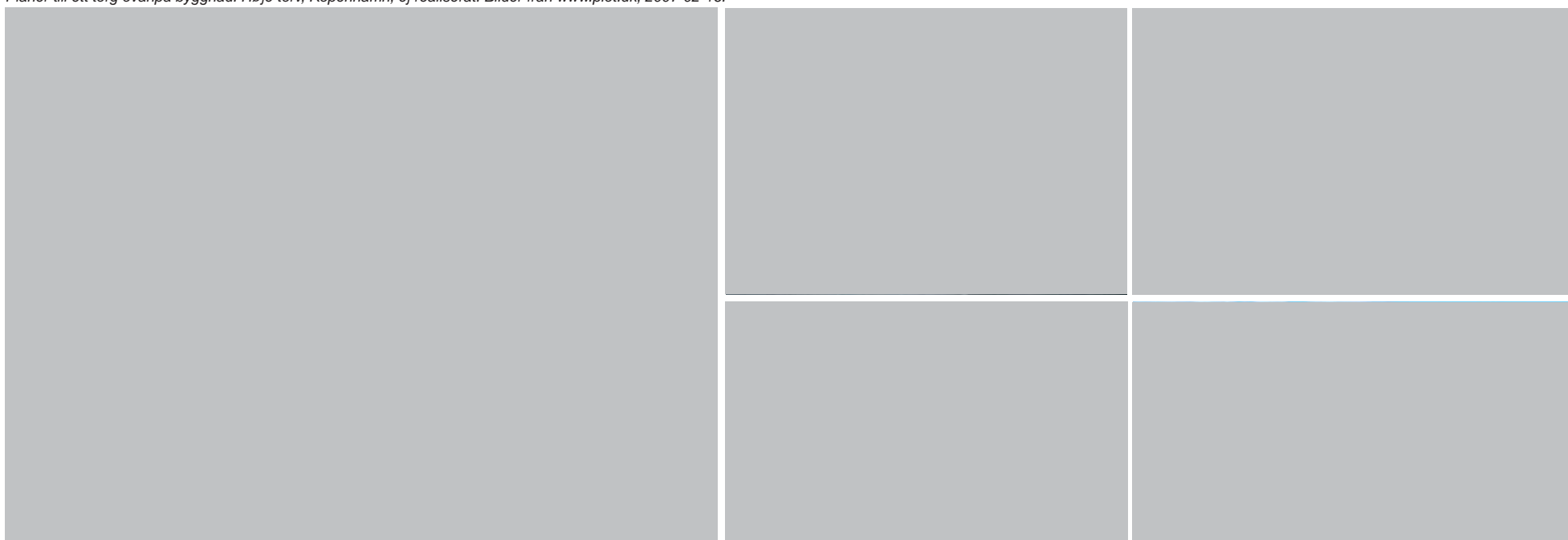
träbryggor eller utöka med duschar och fontäner för att ge svalka eller tillföra en hel bassäng. Hållfastheten på taket behöver utredas men då det idag parkerar bilar här kan man anta att taket borde hålla för tung belastning.

Platsen har unika förutsättningar att bli en ny attraktiv offentlig plats i innerstaden. Den skulle kunna utgöra en oas från storstadstressen som tillför en extra dimension genom att den inte befinner sig på marknivå. Att även använda takytorna i staden till offentliga rum är något som börjat bli mer och mer populärt då städerna växer sig allt större och de obebyggda ytorna centralt i staden blir allt färre samtidigt som rekreationsbehovet är lika stort som förut. Att utnyttja stadens tak kan vara ett sätt att kunna erbjuda meningsfull och behövlig rekreation i innerstäder då det börjar bli ont om ytor i marknivå.

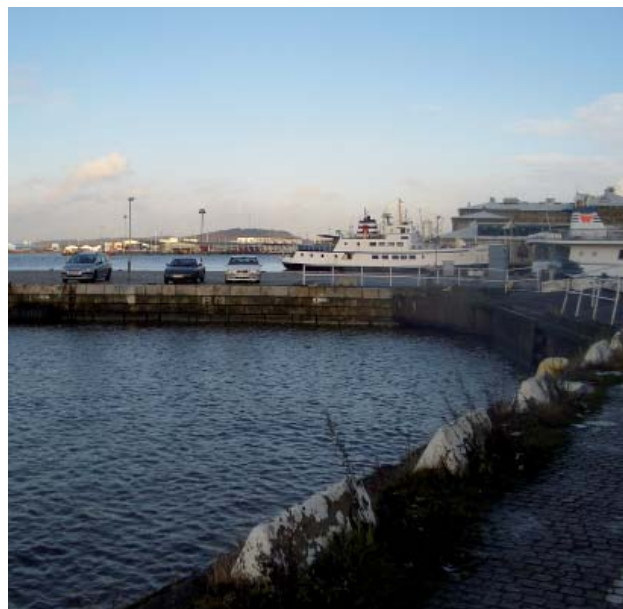
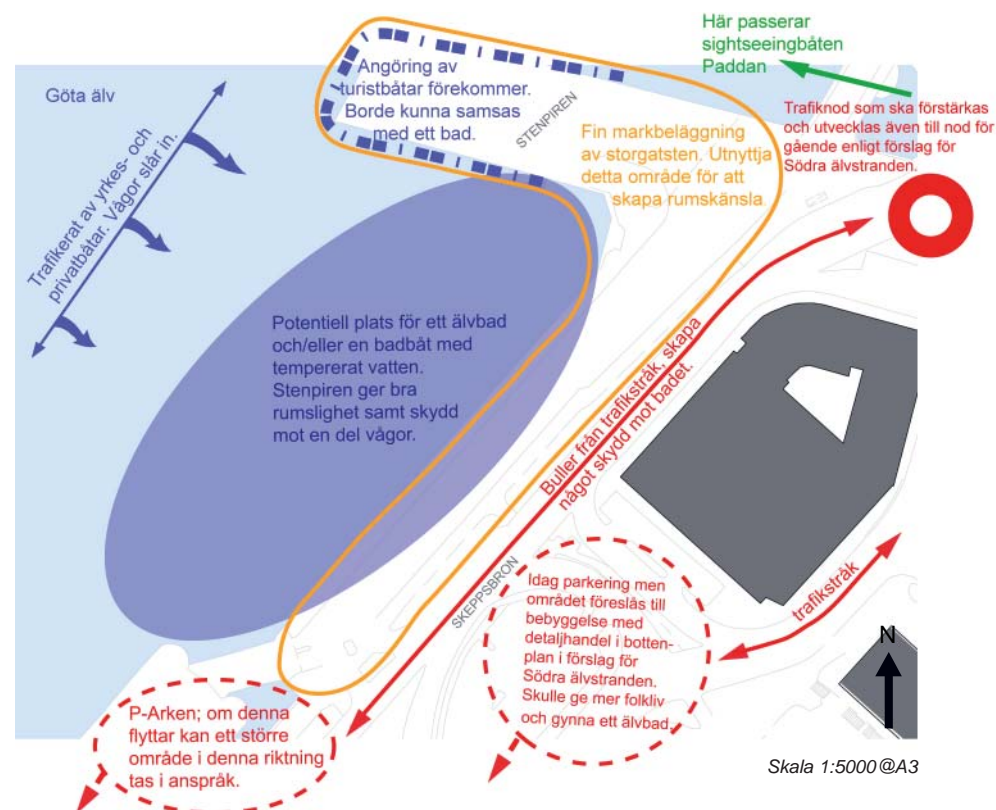

Takträdgård, Chicago City Hall, Chicago. Bild 1 och 4: New Waterscapes, 2005, s.103. Bild 2 och 3: www.dreiseitl.de, 2007-03-01. Alla bilder Copyright Atelier Dreiseitl.

Planer till ett torg ovanpå byggnad. Høje torv, Köpenhamn, ej realiserat. Bilder från www.plot.dk, 2007-02-16.

kajkanten - från Stenpiren till P-Arkaden

Diskussion

Göta älv har länge lockat till bad. Tyvärr har föroreningar under 1900-talet minskat badandet och Smittskyddsinstitutet har t.o.m. helt avrått från bad under lång tid. Några iordningställda bad har heller inte funnits. Den senaste tiden har dock vattnet i älven blivit betydligt renare och det har diskuterats om badförbudet borde upphävas.

Ett bad vid Stenpiren skulle antingen kunna bestå av en bassäng med separat och tempererat vatten och/eller ett område med bryggor där man badar direkt i älven. Platsen är ca 120x50m stor men kan göras antingen större eller mindre utifrån önskemål.

Beroende på rådande vattenkvalitet skulle badet vara beroende av täta kontroller av vattnet. Ett exempel på där detta fungerar mycket bra är Havnebadet i Köpenhamn. Det badet har liknande förutsättningar som denna plats och har snabbt blivit en viktig plats i staden sommartid (www.ki-kbh.dk).

SWOT-analys

Strengths/styrkor

- Väldigt fint läge vid älven, fina vyer och fin markbeläggning av storgatsten utmed kajen.
- Södra älvstranden är under ombyggnad och gångvänligare strandpromenad planeras vilket skulle gynna ett älvbad som placerades här.
- Ligger också i anslutning till en trafiknod som kommer att förstärkas när Södra älvstranden byggs om. I Medborgardialogen (www.alvstaden.se) finns förslag om älvbad just här.

Weaknesses/svagheter

- Bad kan ev. inkräkta för mycket på angöringsytan som turistbåtar behöver vid Stenpiren.
- Parkeringsbåten P-Arken är ingen fin utsikt och ett störande moment. Det finns planer på att flytta den men inget beslut eller lösning på vart parkeringsytan skulle kunna ersättas finns.
- Stort trafikstråk som passerar nära ger buller och avgaser. Någon typ av skydd mot trafikleden behövs.

Opportunities/möjligheter

- Goda möjligheter att skapa en levande offentlig plats på yta som förut varit upplevelsefattig.
- Ett fint läge för att ta tillvara älven som vattenrum och skapa attraktiv plats som erbjuder aktivitet och rekreation med vattenkontakt, något som idag saknas i Göteborgs innerstad.

Threats/hot

- Mycket båttrafik som passerar nära. Kan vara störande om det är mycket svallvågor.
- Älvens vattenkvalitet kan ändras fort. Frekventa mätningar krävs för att badet bara ska hålla öppet när värdena är tillräckligt bra.

Exempel på platser med liknande förutsättningar (se bilder här intill)

- Havnebadet, Köpenhamn. För mer info: www.plot.dk
- Spree brücke, Berlin. För mer info: www.komat.de/susanne-lorenz, www.arena-berlin.de/badeschiff.aspx?flagtext=Badeschiff

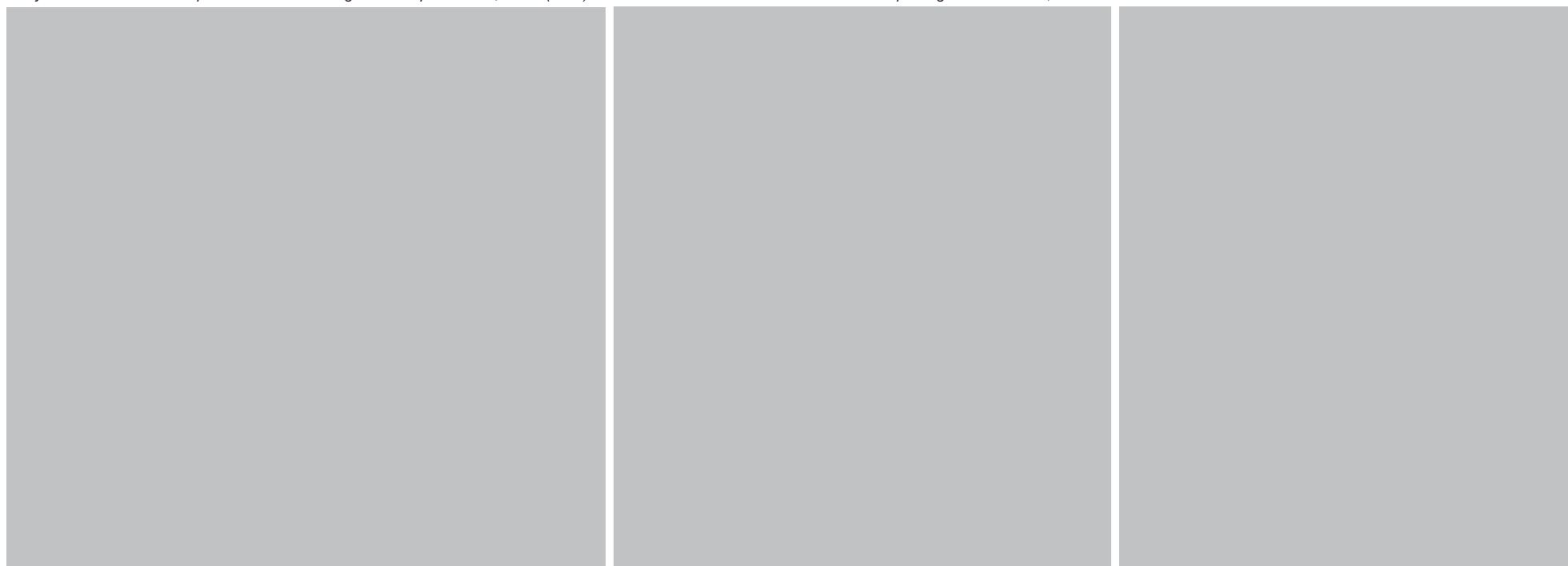
Södra älvstranden står under stora förändringar och vad som beslutas om dess utveckling påverkar hur ett bad här skulle utformas. Om trafiken utmed Skeppsbron skulle bli lite lugnare skulle det gynna en utveckling av strandpromenader utmed kajen och göra platsen mer attraktiv. P-Arken finns planer på att flytta och även det skulle göra Stenpiren trevligare som plats för att utveckla ett bad. Den båttrafik som passerar kan visserligen skapa en del vågor men borde inte vara något stort problem som inte går att hitta bra lösningar till.

Den tydligaste kategorin av de som beskrivs tidigare under typexempel (s. 55) lämpar sig vattenprincipen 'i kontakt med befintligt vatten' bäst. Om det fortsatt skulle råda badförbud i älven skulle träbryggor och duschar kunna vara ett alternativ men då ytan utmed kajkanten innan bilstråket börjar är ganska smal skulle platsen minska betydligt i omfång. Att skapa större sandytor precis vid kajkanten skulle bli svårt att få plats med. En möjlighet vore om trafikleden flyttas eller om någon stor containerbåt fick tillstånd att ankra och användas som markyta likt P-Arken.

Välbesökt innerstadssbad, Havnebadet, Köpenhamn (s. 39). Bilder från www.plot.dk, 2007-01-25.

Omtyckt innerstadssbad med pool nedsänkt i befintligt vatten. Spreebrücke, Berlin (s. 47). Bilder från www.arena-berlin.de/badeschiff.aspx?flagtext=Badeschiff, 2007-04-29.

kanalen – hörna nedanför St. Nygatan

SWOT-analys

Strengths/styrkor

- Trappor ner till kanalen plus en liten plattform finns redan. Bara att fortsätta bygga ut på den befintliga strukturen.
- Stenbeläggningen på hela platsen är mycket fin och ger ett trevligt intryck.

Weaknesses/svagheter

- Kan vara svår att tillgänglighetsanpassa med de gamla stentrapporna ner till platsen som redan finns.
- Om vattennivån ändras mycket riskerar platsen att ofta översvämmas. Utforma flexibelt så att platsen klarar det.
- Lite undanskymd, man ser inte riktigt att platsen finns. Något som påkallar uppmärksamheten, t.ex. vimplar, skulle vara bra.
- Kanalplanen som är en del av 'Vatten – så klart', (s. 76) avråder från flytetyg eller pråmar i kanalen. Detta för att inte störa stadsmiljö- och kulturhistoriska värden som kanalen/vallgraven utgör och som bedöms vara av stor vikt för stadens identitet. Endast ett fåtal båtar av gammal karaktär rekommenderas utmed denna sträcka av kanalen. Dock står det att undantag kan få förekomma om det är av allmänhetens intresse.

Opportunities/möjligheter

- Liten, idag anonym plats med stor potential att bli en härlig oas mitt i staden.
- Ligger nära ett viktigt gång- och trafikstråk. Alltid mycket människor i rörelse och alltså många potentiella besökare av platsen.

Threats/hot

- Platsen skulle kunna upplevas otrygg på kvällstid då den ligger lite nedanför och i skymundan från det liv och rörelse som råder på Kungssportsavenyn. Belysning skulle t.ex. kunna få platsen att upplevas mer trygg.
- Kanalens vattenkvalitet kan ändras fort och står i direkt samband med älvens vattenkvalitet. Frekventa mätningar krävs för att garantera god vattenkvalitet.

Exempel på platser med liknande förutsättningar

- Östra Ågatan, Uppsala
- Parkkanalen utmed Drottninggatan, Malmö

Diskussion

Det här är en relativt liten plats i förhållande till de tre andra platserna. Den är omkring 30x15m, beroende på hur stor del av kanalen man använder. Platsen ligger mycket centralt och nära det livliga gång- och trafikstråket som Kungssportsavenyn utgör. Noden Kungssportsplatsen ligger intill och här finns det nästan alltid liv och rörelse. Antalet potentiella besökare som passerar förbi här och kan lockas till denna plats är med andra ord stort.

Att anlägga något här kan komma i konflikt med vad Kanalplanen förespråkar. Ett undantag borde dock kunna diskuteras om en omgestaltning är till allmänhetens nytta och utformningen är tilltalande samt inte stör det visuella intrycket av kanalen som har ett stort kulturhistoriskt värde.

Vad som skulle lämpa sig bra här är någon typ av träbrygga

som sträcker sig utmed kanalen och utnyttjar den nedgång med fina trappor som redan finns. Solläget är härligt och utsikten mot Trädgårdsföreningen är fin.

Av de kategorier som beskrivs tidigare i detta arbete (s. 55) lämpar sig någon av de tre 'i kontakt med befintligt vatten' bäst. Enklast vore att anlägga en plats av torr princip med enbart träbryggor och lite vegetation, ev. sand. Någon typ av vattenkonstruktion med duschar, vattenrännor eller fontäner skulle också kunna tillföras för att skapa en tydligare kontakt med vattnet. Om vattnet skulle bedömas tillräckligt rent skulle bad kunna förekomma och annars skulle man kunna tillföra en bassäng med separat vatten. Alternativen med bad kräver dock större resurser och ett större anspråk på yta i kanalen.

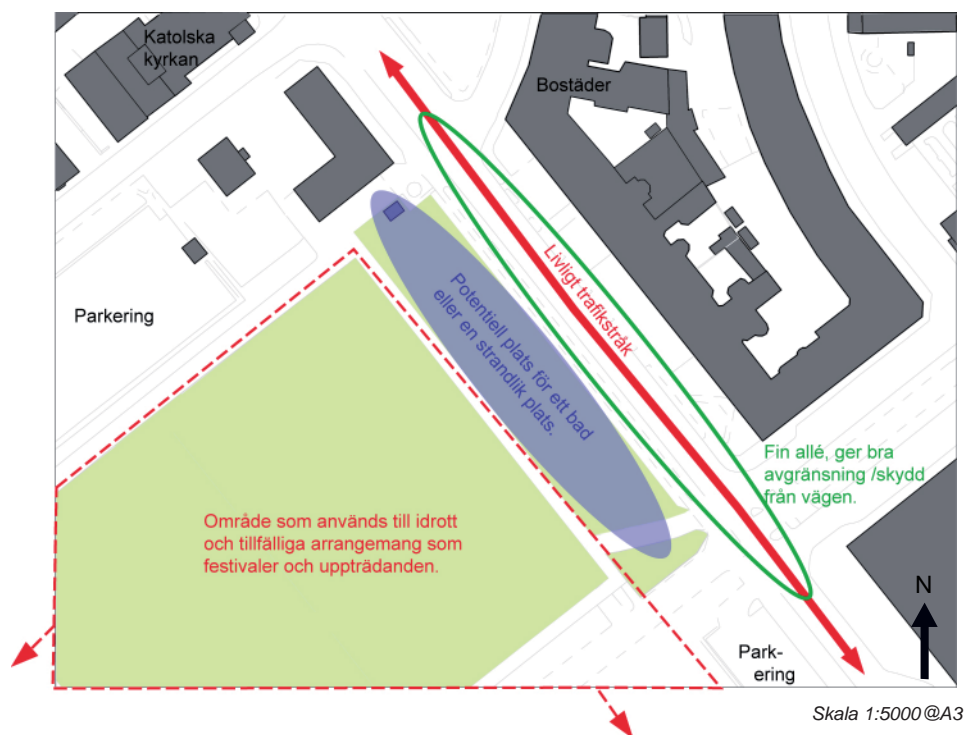
Nyligen omgjort stråk med sittplatser som förbättrat vattenkontakten med Fyrisån. Östra Ågatan, Uppsala.

Interaktiva fontäner i parkkanalen utmed Drottninggatan, Malmö.

Omtyckt sittplats i trappa ner mot parkkanalen, Drottninggatan, Malmö.

SWOT-analys

Strengths/styrkor

- Outnyttjad del av Heden som skulle lämpa sig bra att göra något av. Aktivitet och rekreation förknippas redan med platsen, därför skulle ett bad eller en strandlik plats passa bra här.
- Fin trädallé mot vägen som avskärmar. Skapar också rums känsla åt platsen.
- Gång- och cykelväg passerar förbi utmed vägen, platsen kommer att uppmärksammas av förbipasserande.

Weaknesses/svagheter

- Nära en stor väg, bullrigt och avgaser.
- Inte i närheten av något befintligt tydligt gångstråk och lite i utkanten av innerstaden. Ingen plats som man bara av en händelse passerar. Spontana besök har inte lika stor potential att inträffa här som på en mer central plats.

Opportunities/möjligheter

- Med tilltalande utformning och ett utbud av aktiviteter som inte finns på andra ställen i staden kan denna plats skapa mer folkliv i denna del av staden.

Threats/hot

- En tendens att vara en sank plats med stående vatten. Kanske kan platsen höjas lite för att undvika att sitttytor i sand och gräs lätt översvämmas och blir obrukbara.
- För att platsen inte ska upplevas som otrygg är det viktigt att jobba med hur platsen ska vara belyst.

Exempel på platser med liknande förutsättningar (se bilder här intill)

- Hans torv, Köpenhamn
- Beachvolleybollplan bredvid Ångströmlaboratoriet, Uppsala

Diskussion

Heden är en stor öppen yta i utkanten av innerstaden. Här anordnas många olika sportarrangemang och tillfälliga festivaler. Hela Heden kan ta emot en stor mängd besökare och är en viktig plats för sport och festivaler.

Den del, ca 100x20m, som här föreslås för att utveckla ett bad eller en strandlik plats är en, i förhållande till hela Heden, liten gräsplätt som idag inte används utan mest är en överbliven markyta. Här skulle man kunna skapa en plats enligt någon av de tre kategorierna som är 'ej i kontakt med befintligt vatten' (s. 55).

Det finns fina exempel på hur man kan skapa vattenlek för främst barn men även för vuxna som skulle kunna vara en rolig attraktion på denna plats. Med t.ex. duschar och mjuka ytor av sand eller gräs skulle platsen också kunna användas

till stretching och avslappning efter idrottspasset.

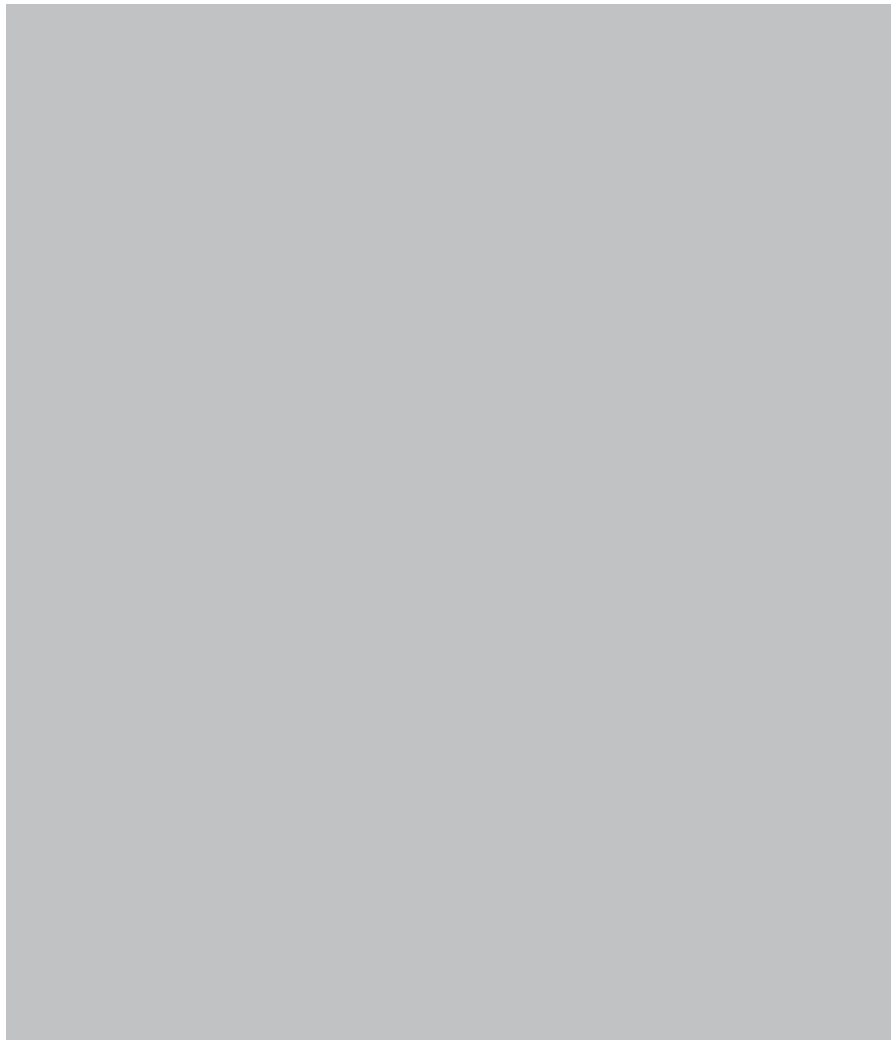
Det allra enklaste man skulle kunna skapa här, men som ändå skulle ge stor glädje, är en eller flera beachvolleybollplaner likt den som finns bredvid Ångströmlaboratoriet i Uppsala. En bassäng skulle också kunna tillföras platsen och skapa en ny typ av aktivitet på detta område.

Då en stor bilväg finns i norra delen av området borde utformningen lämpligtvis vända sig bort från den för att skapa en lugnare och mer skyddad plats för rekreation.

Göteborg vill profilera sig mer som en stad nära havet och denna plats ligger långt från allt befintligt vatten. Platsen kopplar alltså inte tydligt staden till havet men allt vatten och strandlikt som tillförs kommer ändå stärka Göteborgs profil som en stad vid havet.

Vattenskulptur som inbjuder till vattenlek
samt fungerar som en trevlig ljudkälla.
Hans torv, Köpenhamn.

Beachvolleybollplan bredvid Ångströmlaboriet, Uppsala
Bild: www.fyrisbeach.se/hallen_student.html, 2007-04-29.

Vattenaktiviteter uppskattas av människor i alla åldrar. Trampbåtar till uthyrning, Parkkanalen, Drottninggatan, Malmö.

Det är inte bara människor som uppskattar användbart vatten i städer.
Fontänen, Gustav Adolfs torg, Malmö.

Vad skulle ett bad eller en strandlik plats kunna ha för positiva effekter på Göteborgs innerstad och dess 'liv mellan husen'?

De fyra platser som har analyserats närmare i detta kapitel har stor potential att öka det sociala folklivet och både de aktiva och passiva sociala kontakterna i området. De skulle också tillföra nya platser för rekreation i innerstaden som kommer att kunna nyttjas av både unga och gamla. Förhoppningen är att alla ska känna sig välkomna och ingen ska bli utesluten från de aktiviteter och den avslappnande miljö som ett bad eller en strandlik plats kan erbjuda. De fyra platserna har olika fysiska förutsättningar men kan alla erbjuda samma eller liknande typ av 'blå rekreation' (s. 30).

Den här analysen av placeringsmöjligheter för ett bad eller en strandlik plats har främst syftat till att visa de möjligheter som olika platser i en stad har för att utvecklas i den riktning man önskar. Om man vill ha ett bad eller en strandlik plats finns flera platser som skulle kunna tas i anspråk för att

skapa detta. Det är mer en fråga om prioriteringar och vilken vision man har för staden som styr vilken typ av platser som finns där än dess fysiska förutsättningar. Om man har en vision tror vi att utrymme kan skapas och resurser tas fram, antingen genom statliga pengar eller genom sponsorer.

I Göteborg skulle ett bad eller en strandlik plats stärka stadens identitet som en stad nära havet. Det skulle också tillföra mer vattenkontakt och aktivitet i eller runt omkring de vattenrum som redan finns eller skapa nya vattenrum där det idag inte finns. Vattnets användbarhet skulle sättas mer i fokus och komma fler människor i innerstaden till glädje.

Vi tycker inte att det ska vara nödvändigt att åka långa sträckor för att vistas i en vattennära miljö oavsett om staden ligger långt från befintligt vatten eller om den som Göteborg ligger precis vid havet men har vänt det ryggen. Vad som menas med det är att de flesta aktiviteter och ärenden som folk har i staden inte ligger vid kanalen eller utmed älven utan samlat i shopping/restaurang/bar/café distrikten. Om man skulle öppna upp för fler aktiviteter och

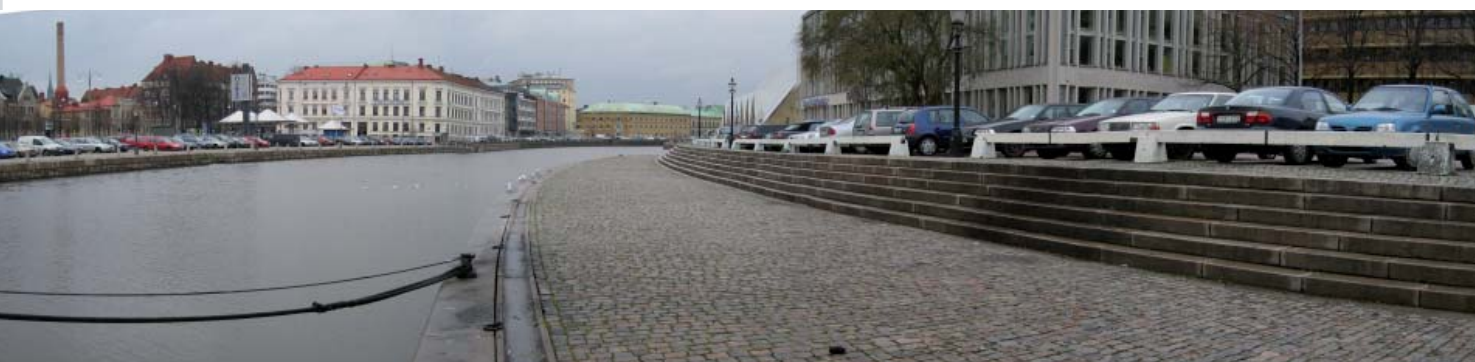
detaljhandel utmed kanalen och älven skulle mer folkliv skapas och rörelsemönstret i staden ändras. Detta skulle skapa mer fokus på vattenrummen som finns och främja stadens kontakt och folkets positiva upplevelse av vattnet. Detta skulle förbättra Göteborgs önskan att profilera sig starkare som en stad vid havet.

Att planera för bad och strandlika platser skulle också sätta vattnets kvaliteter för både staden och människan mer i fokus och stärka vattnet som arkitektoniskt element i staden vilket vattenplanen, 'Vatten – så klart', (s. 76) efterfrågar.

U T F O R M N I N G

av: Jenny Thyberger

Urformning börjar med en beskrivning av Fiskkajens historia samt en inventering av platsen idag. Detta följs av en analys och en beskrivning av platsens potential samt de utgångspunkter som legat till grund för gestaltningen. Därefter presenteras ett förslag till gestaltning av Fiskkajen som ett bad och en strandlik plats. Slutligen följer en reflektion över förslaget och dess potentiella framtid.

Fiskkajen, november 2006.

Fiskkajens har länge haft en viktig funktion som handels- och mötesplats. På senare tid har platsens funktion förändrats och idag har den inte kvar mycket av sin forna status. I det allt tätare, ständigt växande Göteborg blir de öppna, offentliga ytorna, 'andrummen', allt viktigare. Den planerade utvecklingen av Södra älvstranden strax väster om Fiskkajen kommer förmodligen att innebära mer kommers, mer folk, mer liv och mer rörelse i hela området. Det finns dessutom en uttalad önskan att staden bättre ska utnyttja de vattennära miljöer som finns och att aktiviteterna i och längs med kanalerna ska öka. (Vatten - så klart 2003). Fiskkajen har med andra ord mycket goda möjligheter att återigen utvecklas till en viktig offentlig plats i Göteborgs innerstad.

Fiskkajen är en av de 15 platser som undersöks i 'Placering', (s. 82 och 83). Vi har i detta arbete inte gjort någon rangordning mellan de 15 platserna då alla har sina för- och nackdelar. Fiskkajen har valts ut för gestaltning i samspråk med stadsträdgårdsmästare Lars Johansson

som en plats med goda förutsättningar och som vore spännande att utreda närmare.

Fiskkajen har stor potential men är trots detta outnyttjad som offentligt rum och social mötesplats. Platsen ligger tillräckligt centralt i staden för att ett bad eller en strandlik plats ska kunna anläggas. Samtidigt ligger den ändå lite vid sidan av centrumkärnan och har därför mindre risk att störa befintlig och intilliggande verksamhet. Platsen vänder sig mot söder vilket innebär att den är solbelyst hela dagen. Den har också goda grundförutsättningar genom nivåskillnaderna, träden som avgränsar ytan norrut och naturligtvis närheten till Rosenlundskanalen. Området där Fiskkajen befinner sig är i ett omvälvande skede i och med omgestaltningen av Södra älvstranden. Detta kommer att innebära nya förutsättningar för området.

Rosenlundskanalen som angränsar till Fiskkajen i söder är också intressant ur ett gestaltningsperspektiv eftersom den är ett högst påtagligt, identitetsskapande inslag i

stadsbilden som påverkar många göteborgare i deras vardag. Kanalen är en fysisk barriär i staden men samtidigt en sammanlänkande söm som binder ihop stadsdelar och utgör en tydlig länk till Göta älv och havet. Den är vacker, välbyggd och inte minst historiskt betydelsefull. Kanalen passeras av alla som rör sig till och från staden inom vallgraven och utgör en del av ett turiststråk genom sightseeingbåten 'Paddan'. Vattnet i kanalen stiger och sjunker under påverkan av väder och vind. Den tydliggör vådrets och årstidens växlingar och utgör ett föränderligt men ändå fast stråk i Göteborgs innerstad.

I detta förslag har hänsyn till befintlig detaljplan för Fiskkajen inte tagits. Det beror på att förslaget främst är tänkt att vara en inspiration och en vision som konkretiserar våra tankar om hur ett innerstadsbad kan utformas. Om en verklig omgestaltning av Fiskkajen blir aktuell behöver detaljplanen för området ses över där förslaget anpassas eller planen revideras.

*'Kalles färja' trafikerade Rosenlundskanalen under tidigt 1900-tal.
Foto: Göteborgs stadsmuseum.*

De historiska bilderna här intill är från Göteborgs Stadsmuseum och visar att Fiskkajen länge varit en livlig handelsplats. Hit kom fiskebåtarna med sin fångst och både större och mindre båtar trängdes i kanalen. Feskekörka uppfördes 1874 men fiskhandeln har pågått på platsen sedan 1849 då den flyttades hit från sitt tidigare läge i hamnkanalen. Vid denna tid uppfördes även en träbrygga som kallades fiskebrygga eller fiskeflotte vid Fiskkajen (www.fiskekyrkan.se). Fiskmarknaden tog plats såväl inne i Feskekörka som direkt på kajen. På en av bilderna ser vi damer i förkläde och sjalett som kryssar mellan lådor med dagens fångst. En odaterad bild från tidigt 1900-tal visar 'Kalles färja' som trafikerade Rosenlundskanalen och förde sina passagerare torrskodda fram och tillbaka över kanalen. En annan bild visar fabriksbyggnaden 'Ångköket' med rykande skorstenar som låg strax väster om Feskekörka. Vid 1800-talets mitt låg även en bazarbyggnad i sten på den idag öppna platsen på Fiskkajen.

Det är tydligt att Fiskkajen länge har varit en väl utnyttjad och synbart viktig social mötesplats, som under tidens gång genomgått en hel del förändringar. Bilderna visar folkliv och rörelse, både i kanalen och runt omkring den. Platsen har en rik historia vilket bör visas hänsyn vid planeringen och anläggandet av ett bad och/eller en strandlik plats.

Fiskkajen, november 2006.

Fiskkajen ligger placerad intill Rosenlundskanalen strax öster om Feskekörka. Platsen är delad i två nivåer som binds ihop av en trappa i granit. Den övre delen ligger en knapp meter högre än den nedre och används idag huvudsakligen som parkeringsplats, medan den nedre delen utgör själva kajen.

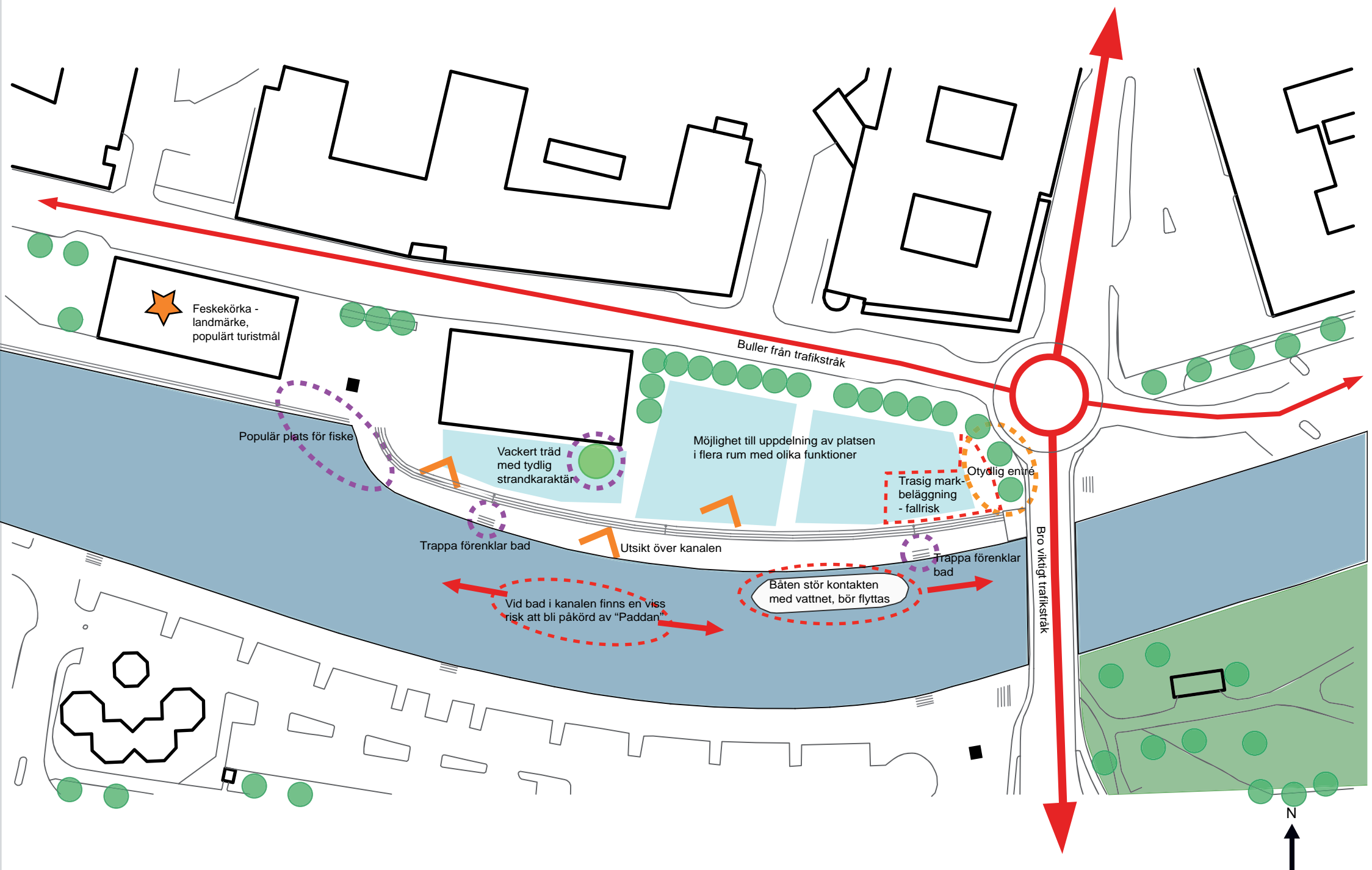
Fiskkajen gränsar mot Rosenlundsgatan i norr och Sprängkullsgatan i öster. Trafiken på gatorna är relativt intensiv. Norr om platsen finns diverse olika företag, butiker och utbildningar samt en större myndighet. Även byggnaden i platsens nordvästra hörn rymmer butik och företag. I Rosenlundskanalen i söder ligger båten Rio Rio förtöjd. Den rymmer restaurang, bar och nattklubb. Kanalen trafikeras även av sightseeingbåten Paddan. I väster ligger den berömda Feskekörka, som med sitt speciella utseende, fiskmarknad och restauranger lockar både göteborgare och

turister. Platsen utanför är även en populär fiskeplats.

Med sitt öppna läge är Fiskkajen solbelyst men blåsig, och vindarna från havet i väster får fritt spelrum. Platsen skärmas av mot norr och öster av en trädrad av lindar. I väster står en ståtlig pil som är en vacker solitär. Markbeläggningen är av varierande uttryck, kajen är belagd med smågatsten och block i granit medan den övre delen består av en blandning av granit och betongplattor. Den övre östra delen är mycket sliten. Belysningen består idag av två olika typer, en i 'gammaldags' stil och en högre, mer modern armatur.

Fiskkajen domineras idag helt och hållet av parkeringen. På grund av dess användningsområde finns det ingen anledning för folk att stanna upp på platsen. Entréerna till platsen är otydliga, det saknas sittplatser och förutom restaurang- och barbåten erbjuds det inga aktiviteter. De

olika materialen och armaturerna ger ett rörigt intryck. Dessutom är markbeläggningen sliten vilket ger ett ruffigt intryck.

Analys, skala 1:1000@A3

Här presenteras en SWOT-analys som visar på Fiskkajens styrkor, svagheter, möjligheter och de hot som finns mot platsen. För vidare förklaring av denna analysmetod, se 'Placering' (s. 85).

Styrkor

Läge

- Soligt – rakt söderläge ger många soltimmar
- Öppet – ljus och luftigt
- Centralt – mitt i stan, potential att locka många besökare
- Vid kanalen – kontakt med befintligt vatten

Omgivning

- Bro – underlättar för passage, vacker att se på
- Ett flertal arbetsplatser, en stor matvarubutik samt en stor myndighet (skatteverket) – har många anställda och besökare
- Feskekörka - lockar besökare, ett turistmål i sig själv
- Restaurang-/barbåt Rio Rio - lockar besökare, erbjuder mat/dryck/musik/dans
- Stegar ned till vattnet i kanalen västerut – historisk referens

Förutsättningar/installationer

- Trappor – bra sittmöjligheter, vackert hantverk
- Nivåskillnad – förbättrad utsikt, uppdelning av ytan, valmöjlighet till sittplats
- Storgatsten och kajkant i granit – historisk, vackert, levande yta
- Livbojar – ökad säkerhet
- Belysning – ökar trygghetskänslan, gammaldags lyktstolpar ger historisk 'touche'
- Trappor - möjlighet att komma ned till vattnet

Vegetation

- Lindar mot Rosenlundsgatan och Sprängkullsgatan – skärmar av mot trafiken, ger grönska, ger skugga, mjukar upp annars hårt yta
- Pilträd – typisk strandväxt (bidrar till strandkänslan), sirligt och mjukt växtsätt, ger skugga, mjukar upp annars hård yta

Aktiviteter

- Restaurang-/barbåt
- Fiske i kanalen

Svagheter

Läge

- Blåsig – vindskydd saknas
- Soligt – solskydd saknas
- Öppet – regnskydd saknas

Omgivning

- Trafik – bullrigt, smutsigt
- Utsikt - trist utsikt mot parkering/bensinmack på andra sidan kanalen, restaurang-/barbåt skymmer sikten mot kanalen
- Sociala problem

Förutsättningar/installationer

- Belysning – belysning på lägre nivå saknas, ger 'platt' intryck
- Hål i markbeläggning – ger slitet intryck

Vegetation

- Ensidig vegetation (endast träd)

Aktiviteter

- Parkering dominerar starkt

Möjligheter

Läge

- Bättre utnyttjad plats för människor - mer liv och rörelse på annars 'död' plats
- Förbättrat gångstråk vid vattnet
- Förbättrad kontakt med/tillgänglighet till vattnet

Omgivning

- (Delvis) avskärmning av trafik
- Flytt av restaurang-/barbåt så den inte hindrar sikt och framkomlighet till kanalen

Förutsättningar/installationer

- Uppförande av vind-, sol- och regnskydd
- Komplettering av faciliteter som café, kiosk, toaletter
- Komplettering av belysning för en tryggare och

trevligare plats

- Upprustning av markbeläggning
- Komplettering av stegar ned till vattnet liknande de som finns västerut i kanalen

Vegetation

- Komplettering av vegetation för större säsongsvariation (t.ex. med perenner, sommarblommor och prydnadsgräs)

Aktiviteter

- Uppdelning i flera rum med olika funktioner och/eller för olika aktiviteter
- Skapa plats för aktiviteter, uppträdanden, sport etc.
- Bad och duschar
- Kontroll av vattenkvalitet ger möjlighet till bad i kanalen

Hot

- Kanalen – tidvis smutsig, drunkningsrisk, risk att bli påkörd av 'Paddan' vid bad i kanalen
- Vandalism/bråk/fylleri vid fester
- Fallrisk vid trasig markbeläggning

*Ett omtyckt och värdefullt offentligt rum vid vattnet.
Gotlandsparken, Uppsala.*

Potential

Fiskkajen har en fantastisk potential. Den stora, öppna ytan alldeles intill Rosenlundskanalen, i rakt söderläge och centralt placerad i innerstaden, har alla möjligheter att bli ett populärt och välbesökt bad och strandlik plats.

En uppdelning av Fiskkajen i olika rum för olika aktiviteter skulle göra platsen intressant för besökare. Här kan finnas plats för såväl kulturevenemang som för sport, lek, avkoppling och social samvaro. Kiosk, café, toaletter, solstolsuthyrning etc. skulle kunna locka fler besökare och även öka tryggheten på platsen.

Båten Rio/Rio med restaurang och bar är en attraktion på platsen men skymmer sikten mot kanalen. Om båten flyttas österut uppnås en bättre kontakt med kanalen. Det frigör även plats för badmöjligheter. Kanalens vatten är ofta så pass rent att det skulle gå bra att bada direkt i den om något skydd för de badande mot sightseeingbåten 'Paddan' erbjöds. En flytande pool med renat, uppvärmt vatten skulle kunna erbjuda bad även då kanalen tillfälligt är förorenad och den skulle även utgöra ett barnvänligare och mer tillgängligt alternativ.

Om badmöjligheter planeras för Fiskkajen innebär det att platsen enligt vår definition kommer att tillhöra kategori 2c, d.v.s. 'vattenprincip i kontakt med befintligt vatten'.

Om platsen delas upp kan vissa delar vara torra (2a) och andra delar ha duschar (2b) (s. 61). Badplanen avråder visserligen från flytande konstruktioner i kanalen, men poängterar också att stadens inre vattenvägar ska vara tillgängliga för alla göteborgare samt att stadens kontakt med vattnet bör förstärkas. Dessutom visar historiska källor att det tidigare funnits en bryggkonstruktion vid Fiskkajen (www.fiskekyrkan.se). Därför anser vi att planen bör kunna frångå i detta avseende. Även om den historiska användningen som handelsplats inte återskapas, så kan platsen ändå referera till historien genom att återigen bli en viktig, offentlig mötesplats som är full av liv.

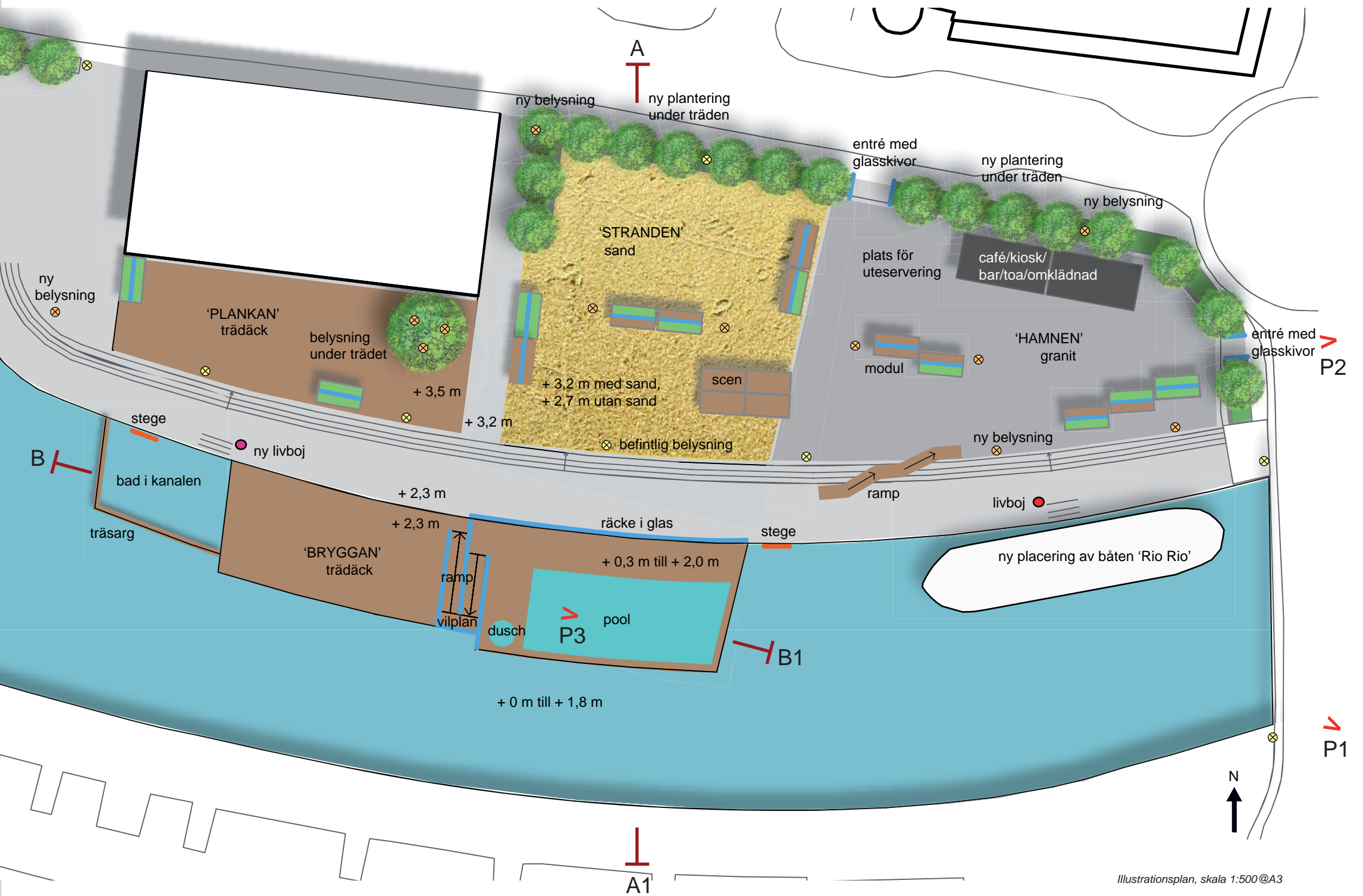
Fiskkajen behöver tydligare entréer, sittplatser, vegetation och något som delar av rummen och kan fungera som avskärmning mot vind och trafik. Det behövs även någon form av installation som syns på håll och som kan locka besökare till platsen.

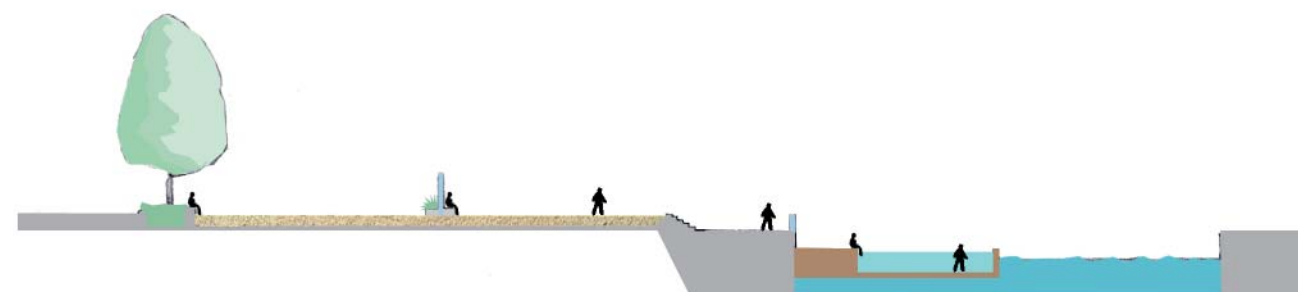
På grund av klimatet och det stora behovet av parkeringsplatser som finns i staden skulle Fiskkajen i dagsläget passa för att bli en temporär, återkommande attraktion som ställdes i ordning under sommaren och återgick till parkeringsplats under vintern. På så sätt skulle platsens användning kunna maximeras.

Utgångspunkter

Följande utgångspunkter ligger till grund för utformningen av Fiskkajen:

- Tillgängligt för alla
- Tryggt/säkert
- Välkomnande/trevligt/semesterkänsla
- Förbättrad kontakt med befintligt vatten
- Olika rum – olika aktiviteter
- Utformning med inspiration från omgivningen
- Tydliga formelement
- Avskärmning mot trafiken
- Plats för möten/uppträdanden/evenemang
- Badmöjlighet (i bassäng och i kanalen) samt duschar
- Vindskydd/solskydd
- Kiosk/café
- Toaletter/omklädningsrum
- Kompletterad vegetation
- Konst/övertäckning/något nytt
- Funktionell och trevlig belysning
- Bohuslänska material – markmaterial, växter och installationer

A

A1

Snitt A-A1, skala 1:500 @A3

B

B1

Snitt B-B1, skala 1:500 @A3

Koncept

Detta förslag till gestaltning av Fiskkajen har som utgångspunkt att skapa en levande, flexibel, multifunktionell och mobil strandlik plats med fokus på rekreation och möjlighet till bad. Olika, avgränsade men ändå sammanlänkade rum ger möjlighet till såväl olika aktiviteter som valmöjlighet mellan deltagande och avskildhet. Den öppna formen och den enkla, tydliga gestaltningen uppmuntrar besökaren att hitta sin egen användning av platsen.

Utformning

Inspiration till platsens form och uttryck har hämtats från omgivningens byggnader, material och form. Förslaget delar in platsen i fyra delar med olika uttryck och funktion; 'hamnen', 'stranden', 'plankan' och 'bryggan'. Ytorna delas av med raka linjer som fungerar som en förlängning av stadens linjer och spelar mot dess stadsmässiga fyrkantighet. Det kantiga och raka kontrasterar mot trappans, kajens och bryggans mjukt svängda former vilket gör dessa mer framträdande.

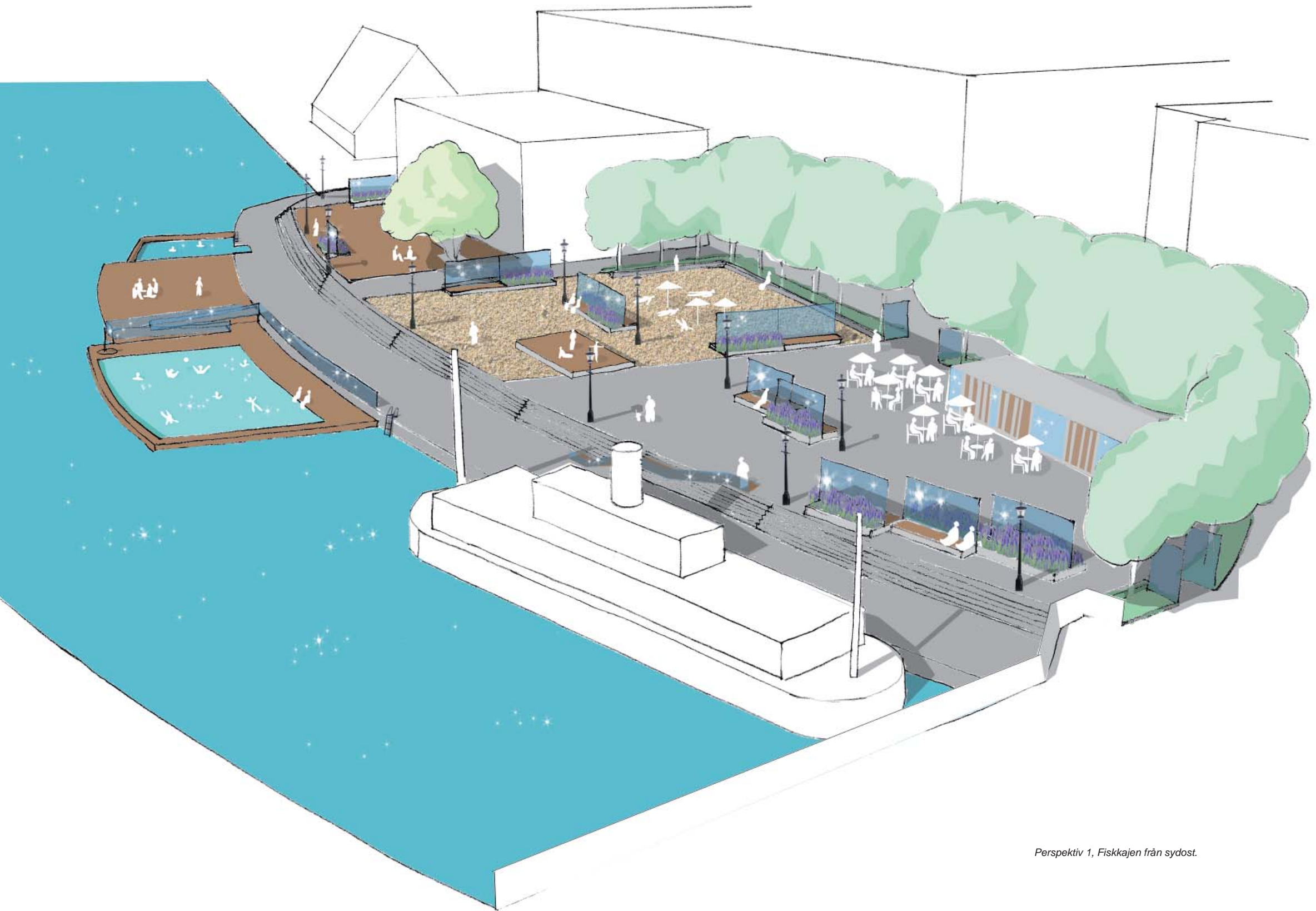
Byggnaden på platsen har fått stå som mall både till den nya cafébyggnaden samt till platsens moduler i form av materialval och storleksproportioner. Som material används glänsande rostfritt stål, glas, trä, granit och sand. Platsens svängda form förstärks ytterligare genom kompletteringen av belysningen samt placeringen av modulerna.

Markbeläggning på platsens övre del läggs om med smågatsten i granit i samma stil som kajen. Platsens nordvästra del (stranden) sänks ned ca 50 cm jämfört med intilliggande mark vilket gör att sanden ligger kvar och dessutom hamnar i nivå med intilliggande mark. Kanten läggs sluttande med granithällar för att platsen ska vara tillgänglig även då marken inte är täckt av sand. Båten Rio Rio flyttas österut mot bron för att förbättra platsens kontakt med kanalen. Belysningen på platsen byts ut så att all belysning är av den befintliga 'gammaldags' typen.

Under lindarna anläggs en ny plantering av låga buskar, skuggtåliga perenner och vårlökar. Planteringsytorna ramas in av ca 20 cm höga kantstöd i granit. En del av kanten är

breddad och upphöjd och fungerar då som sittbänk.

Platsens entréer från norr och öster får sidor av stående glasskivor. Glaset ramar in entréerna och gör de mer framträdande, vilket bidrar till känslan av att stiga in i ett rum. Glaset reflekterar ljuset på dagen och belyses på natten. Även det vackra pilträdet belyses vilket ger det en mer framträdande position.

Perspektiv 1, Fiskkajen från sydost.

Perspektiv 2, entrén från öster.

Hamnen

Denna del av Fiskkajen är en fri, öppen plats som domineras av ett vackert golv av smågatsten i granit. Den är tänkt att fungera som ett torg och kan användas för många olika aktiviteter. På den norra delen finns en byggnad som rymmer café/kiosk/bar, toaletter och omklädningsrum. Runt byggnaden finns gott om plats för en uteservering med bord, stolar och parasoller eller solsegel. Man kan även tänka sig att ha uthyrning eller utlåning av solstolar och parasoll i byggnaden.

Stranden

Ca 50 cm sand täcker denna del av platsen. Tack vare den nedsänkta marknivån hamnar sanden i nivå med intilliggande mark. Här kan man solbada, spela beachvolleyboll, ha uppträdanden eller liknande.

Plankan

I platsens västra del finns ett stort trädäck, upphöjt ca 15 cm med lutande kant för ökad tillgänglighet. Träet är varmt

och mjukt att gå på och här kan man sitta och fika, sola och umgås, eller varför inte bjuda upp till dans? Trädäcket omsluter pilträdet som ger skön skugga varma dagar.

Bryggan

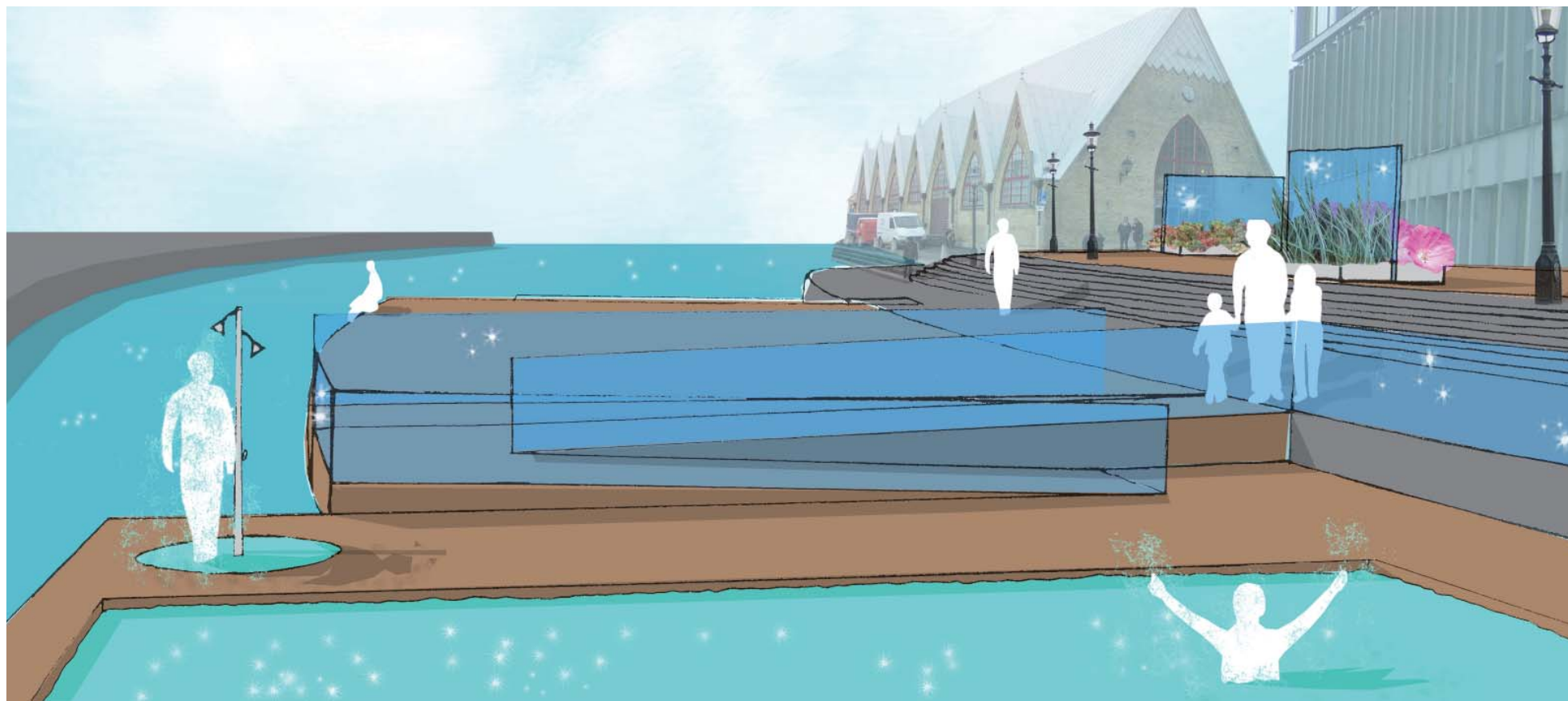
Bryggan består av en tredelad konstruktion. Den mittersta delen ligger i nivå med kajen och är fast förankrad på botten av kanalen. Här finns gott om plats för solbad.

I väster finns en flytande träram som skyddar de badande i kanalen mot båttrafik. Den underlättar även för badvakterna att hålla uppsikt över de badande. Information med dagliga uppdateringar om vattnets kvalitet bör finnas till hands. Bad utanför konstruktionen samt då bakteriehalten överskrider gränsvärdena sker på egen risk. Den befintliga trappan som leder ned i vattnet underlättar i- och urstigning och kompletteras med trappsteg djupare ned i vattnet. Invid trappan sätts en ny livboj upp. En steg liknande de som finns västerut i kanalen kompletterar trappan och knyter an till kanalens historiska arv. En andra steg sätts även

upp öster om bryggkonstruktionen för att rama in platsen samt för att öka säkerheten och tillgängligheten för de som badar utanför konstruktionen.

Från mittbryggan leder en ramp ned till flytbryggan på dess östra sida. Höjdskillnaden mellan de båda bryggorna varierar beroende på vattenståndet i kanalen, från ca 0,2m till ca 2,0m. Rampen fungerar som en landgång och lutningen ökar med skillnaden i vattenstånd, men den har dock ett fast vilplan på halva sträckan. Ett staket av glasskivor med handledare i trä fästs i kajkanten och på sidorna om rampen som fallskydd.

Flytbryggan upptas till större delen av en pool. Poolens vatten är helt separerat från kanalens och är rent, uppvärmt och belyst. Även här finns en ramp ned i vattnet för att underlätta tillgängligheten. Poolen kompletteras med en dusch. Badvakt ska finnas till hands under poolens öppettider och rampen kan stängas med en grind under de tider då badvakt inte kan närvara.

Perspektiv 3, 'Bryggan'

Byggnad

Byggnaden består av två eller fler flyttbara moduler som har hämtat sin form och sitt uttryck från den stora byggnaden på platsen. En byggnadsmodul har måtten 10x5x3m.

Beroende på behov (antal besökare och aktiviteter) kan fler byggnadsmoduler ställas dit eller tas bort. Byggnadens fasader är i glas, stående träpanel samt rostfritt stål. Det ger ett lätt och luftigt utseende som känns modernt men ändå knyter an till den stora byggnaden och modulerna som finns på platsen.

Moduler

Modulerna består av ihåliga lådor klädda med rostfritt stål. De har samma form som byggnaden och har måtten 5x2,5x0,5m. De står på ben så att de lätt kan flyttas med hjälp av en gaffeltruck.

Modulerna kan antingen fungera som sittbänk, planteringslåda eller både och. Sittytan kläs med trä liknande bryggan och plankan. Vid plantering placeras en perforerad slang i botten för att underlätta vattning och lådorna fylls med jord.

På längden i varje modul placeras en tre meter hög glasskiva. Skivorna reflekterar solljuset, kastar iväg reflexer och solkatter och ger den bländande känsla man ofta får vid havet. Skivorna ger också vindskydd för dem som sitter intill dem, medan de kan öka på vinden en bit bort och därigenom förstärka havsbrisen och upplevelsen av att vara nära havet.

På natten belyses glasskivorna med fiberoptik vilket ger ett stämningsfullt ljus som även syns på håll. Detta ökar trygghetskänslan på platsen och gör att den även efter mörkrets inbrott kan fungera som ett landmärke.

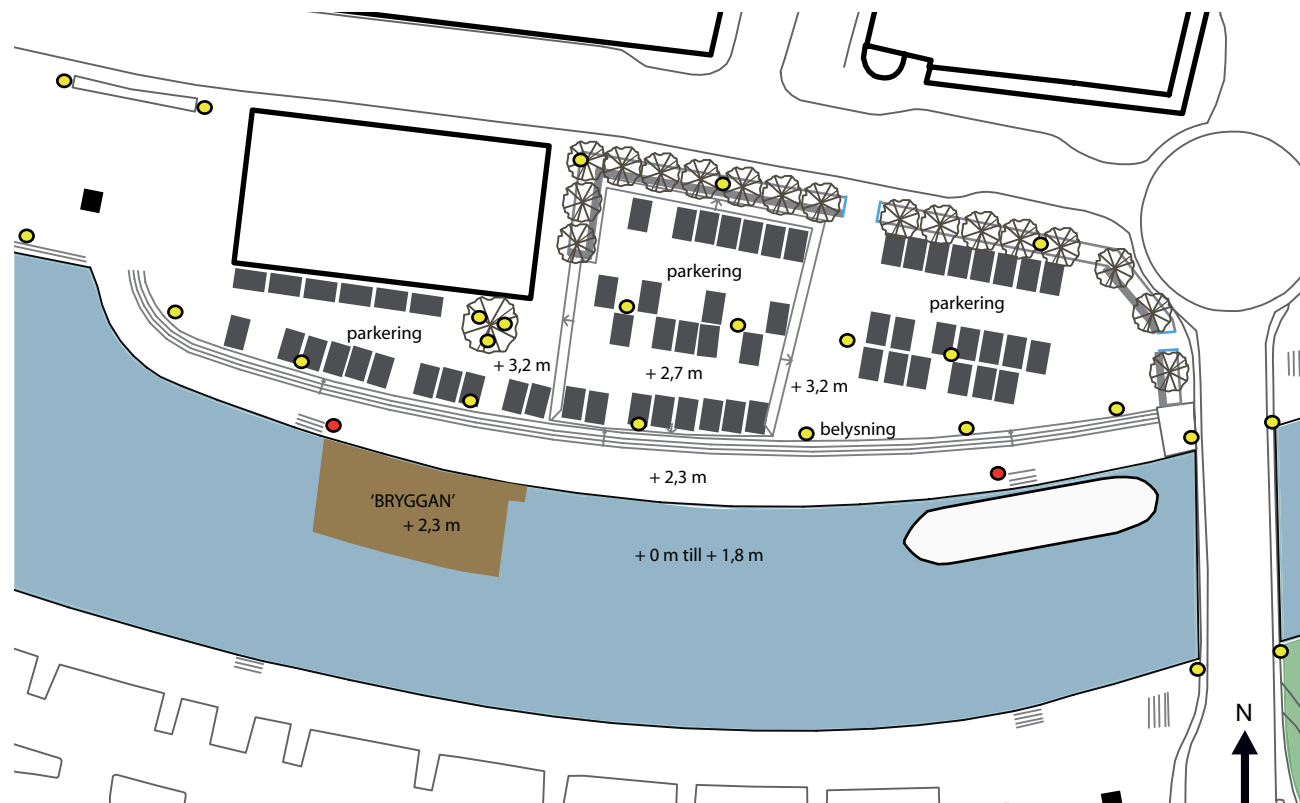
Modulerna kan varieras i mängd samt placeras på olika sätt på beroende på behov. Vid utplaceringen kan de med fördel vridas så att de följer trappans och kajens form eller följa ytornas gränslinjer. De kan t.ex. användas för att dela av 'rummen' i mindre enheter eller placeras så att de fokuserar uppmärksamheten till en viss del av platsen.

Växter

För att ytterligare förstärka strandkänslan samt 'förankra' platsen i dess omgivning kan växterna som planteras vara sådana som antingen finns naturligt i Bohusläns kustområden eller ha ett liknande uttryck. Det är viktigt att de är tåliga och håller sig fina hela säsongen. Växterna kan även kompletteras med sand, stenar, snäckor eller liknande. Exempel på lämpliga växter är strandråg, strandtrift, strandkål, kungsmynta, gul fetknopp, blåsvingel, kustgentiana och blodnäva.

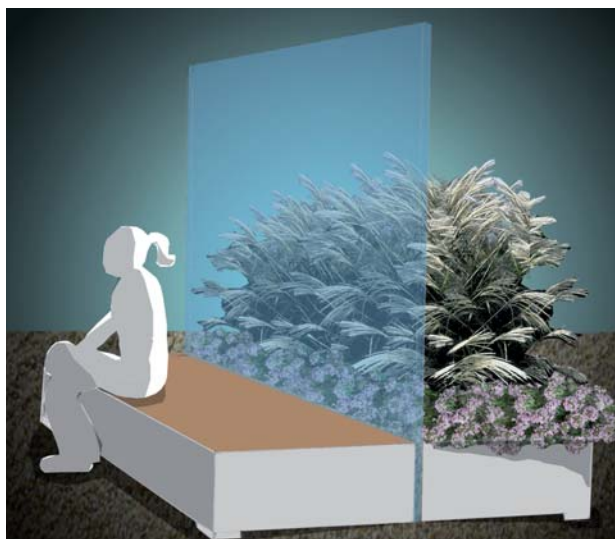

Exempel på växter från Bohuslän.

Vinteraspekt, skala 1:1000 @A3

Modul, kvällsbild.

Scen

Scenen byggs ihop av (sittbänks)moduler med eller utan glasskivor och kan flyttas och formas på önskat sätt.

Belysning

Befintlig belysning kompletteras längs med trappan samt mot Rosenlundsgatan. Glasskivorna och glasräckena belyses inifrån. Pilträdet belyses med uplights. Poolen och bryggan belyses med nedsänkta spotlights.

Tillgänglighet

Rampen möjliggör för rörelsehindrade att ta sig ned till den flytande bryggan och bassängen. En ramp leder även ned i poolen för att underlätta i- och urstigning. Fiskajens befintliga trappa kompletteras även med en tillfällig, flyttbar ramp för ökad tillgänglighet mellan platsens övre och nedre del.

Vinteraspekt

För att maximera platsens användning återgår den till parkeringsyta under vintern. Sanden och trädäcket tas bort tillsammans med modulerna och byggnaden. Även flytbryggan och den flytande träsargen kan fraktas undan, medan den fasta bryggan får stå kvar. Man kan även tänka sig att hela bryggkonstruktionen får ligga kvar och att den kläs in med uppvärmda tält så att badandet kan fortsätta även utanför säsong, på samma sätt som man gjort i Berlin (s 47).

Glasskivorna vid entréerna står kvar permanent och belyses. Även belysningen av pilträdet får vara kvar hela året.

Här följer en reflektion över hur Fiskkajens föreslagna utformning relaterar till de argument som vi fört fram tidigare i arbetet. Dessa argument är de fyra bakgrundsfaktorerna (s. 27), möjligheterna (s. 50) och utmaningarna (s. 51). Vidare diskuteras även platsen i relation till Göteborgs parkprogram (s. 68) och Badplan för Göteborg (s. 69). Sist följer ett slutord med en reflektion av gestaltningen.

*Ett bra exempel på ett område som fokuserat på vattenkontakten.
Bo01 i Malmö.*

Bakgrundsfaktorerna

I bakgrunden till detta arbete har vi beskrivit fyra olika faktorer som vi tycker är intressanta för företeelsen innerstadbad. Dessa är vattenrum, rekreation, socialt liv i offentliga rum samt historisk förankring. Bakgrundsfaktorerna har funnits med vid planeringen och skissarbetet för Fiskkajen och målet har varit att gestaltungsförslaget ska kunna svara mot dessa punkter. Fiskkajen är framför allt en plats som sätter vattnet och den strandnära känslan i fokus. Förslaget är planerat efter att tillgodose människors olika behov av rekreation samt vara ett offentligt rum i staden där olika typer av sociala kontakter kan uppstå. Förslaget knyter även an till platsens historiska användning genom att återigen bli en viktig, offentlig mötesplats i staden. Dessutom används bryggor som tidigare har funnits på platsen, samt stegar som har en historisk anknytning och som även finns längre bort i kanalen.

Möjligheterna

Förslaget till utformning av Fiskkajen till ett bad och en strandlik plats erbjuder flexibilitet och dynamik. Det är anpassningsbart och kan varieras efter växlande önskemål och användningsområden samt utnyttjar platsen maximalt genom att återgå till parkering utanför badsäsong. Förslaget ger platsen ett unikt utseende och användningsområde som ger platsen en egen identitet. Samtidigt förstärker platsen Göteborgs identitet som en havsnära stad med vatten i fokus. Detta kan användas i marknadsföringen av staden vilket kan locka turister och kanske även nya potentiella invånare och företag.

Utmaningarna

Fiskkajens nya utformning är tillgänglighetsanpassad med ramper, tydliga ytor och god belysning. Vad gäller uthållig samhällsbyggnad så beror det i detta fall till stor del på de material som används. Dessa bör vara så lokala som möjligt för att undvika transporter, samt ha framställts på ett sådant sätt att de inte förstör miljön. Reningen av poolen bör göras på ett så miljövänligt sätt som möjligt. Att sörja för miljön kan bli något dyrare än att välja mindre miljövänliga alternativ, men detta bör ställas i relation till de långsiktiga, miljömässiga vinsterna. Att platsen fokuserar på miljön kan även användas i marknadsföringen. Kostnaderna för platsen behöver inte heller bli så höga. En viss skötsel krävs naturligtvis och framför allt innebär iordningställandet av platsen en del arbete och utgifter. Då platsen återgår

till parkering under vinterhalvåret kan staden även fortsättningsvis få in intäkter för marken. Vidare kan platsens installationer, som modulerna, byggnaden, bryggan och plankan, återanvändas år från år och innebär därför inga nya utgifter. Dessutom kan, som nämnts förut, platsen locka fler besökare och turister vilket kan innebära en ekonomisk vinst för staden som helhet. Vad gäller utmaningen 'aktivitet kontra jippo' så tror vi inte att Fiskkajen kommer att riskera att bli en överkommersialiserad plats. Utformningen är gjord med tanke på att ge möjlighet till många olika typer av aktiviteter och att vara en offentlig plats för alla vilket motverkar en alltför hög grad av kommersiell verksamhet med privata vinstintressen.

Parkprogrammet

Man kanske kan fråga sig om Fiskkajen verkligen är en park? Om man med park endast menar ett grönområde, så är platsen inte det. Men om man ser till en vidare definition av park som ett offentligt rum i staden med rekreation i fokus, så kan man definitivt hävda det. Parkprogrammets strategier fungerar dessutom lika bra på en grön som en 'blå' eller 'grå' park, d.v.s. offentliga platser som antingen har naturen, vattnet eller staden som bas.

Göteborgs parkprogram har, som vi beskrivit förut i detta arbete, fem strategier; karaktär, inom räckhåll, omhändertaget, ställa till förfogande och variation (s. 68). Gestaltungsförslaget till Fiskkajen lyfter fram de skilda karaktärerna i Göteborg genom att både kontrastera mot och relatera till sin omgivning. Platsen erbjuder möjligheter för rekreation som är tillgänglighetsanpassade och ligger inom räckhåll för många människor. Platsen visar även att den är omhändertagen genom sin funktion som ett offentligt rum, genom att den ställs i ordning varje år samt genom sin skötsel. Engagemang och delaktighet kan uppmuntras genom de olika aktiviteterna på platsen. Slutligen är den 'nya' Fiskkajen en del i stadens variation av aktiviteter, utformning och användning.

Badplanen

Gestaltungsförslaget för Fiskkajen tillmötesgår badplanen genom att se till att fler göteborgare får tillgång till badmöjligheter och tillvaratar Rosenlundskanalens potential som en möjlig placering av ett efterfrågat 'citybad'. Då man kan anta att Rosenlundskanalen kommer att ha minst 75-100 badande per dag, kommer badet att klassas som

ett EU-bad. Eftersom Fiskkajen förmodligen kommer att locka turister till platsen kan man även anta att det kommer att klassas som ett Turistbad enligt badplanen. Detta innebär att badet både ska följa EU-lagstiftningen och vara kvalificerat för 'Blå flagg' (Badplan för Göteborg, 2006). Det betyder att förutom att ha god vattenkvalitet måste kriterier för säkerhet, service och miljöinformation uppfyllas (www.hsr.se). Eftersom vattenkvaliteten snabbt kan försämrats i kanalen, t.ex. efter ett kraftigt regnväder, är dessa föreskrifter dock inte tillräckliga för att kunna garantera tillräckligt god vattenkvalitet. Här bör man kontrollera vattenkvaliteten betydligt oftare och rapportera resultaten omedelbart, en metod som vi sett goda exempel på från Köpenhamn (s. 39). För poolen gäller inte dessa regler utan istället miljöbalken och Socialstyrelsens författningssamling SOSFS 2004:7.

Slutord

Målet med gestaltungsförslaget för Fiskkajen var att skapa en levande, flexibel, multifunktionell och mobil strandlik plats med fokus på rekreation och möjlighet till bad. Förslaget har försökt att uppnå detta på olika sätt. Med olika material och uppdelningen i olika rum kan användningen av platsen anpassas till användarnas behov. De flyttbara modulerna ökar flexibiliteten ytterligare samtidigt som de fungerar som ett sammanhållande element och utseendemässigt knyter an till platsens omgivningar. Genom att låta platsen återgå till parkeringsyta under vinterhalvåret maximeras dessutom dess användning. I ett framtida skede när man ser hur platsen fungerar, storleken på besöksunderlaget, hur den mottas av besökarna etc. kan man utvärdera platsen och fundera över dess framtid. Ska den fortsätta vara kvar i sin nuvarande form, ska den tas bort eller ska den kanske utvidgas och bli en permanent rekreationsyta i Göteborgs innerstad? Platsens flexibilitet möjliggör för en löpande utvärdering vilket borde ge optimala förutsättningar för planeringen av Fiskkajens framtid. Förhoppningsvis kan platser som denna även inspirera till fler bad och strandlika platser, såväl i Göteborg som i andra svenska städer.

EPILOG

R E F L E K T I O N

Reflektionen behandlar de trender vi sett exempel på från olika delar av världen samt våra tankar om framtiden för bad och strandlika platser i innerstäder. Vi avslutar med ett stycke om de erfarenheter och lärdomar vi samlat på oss under arbetets gång.

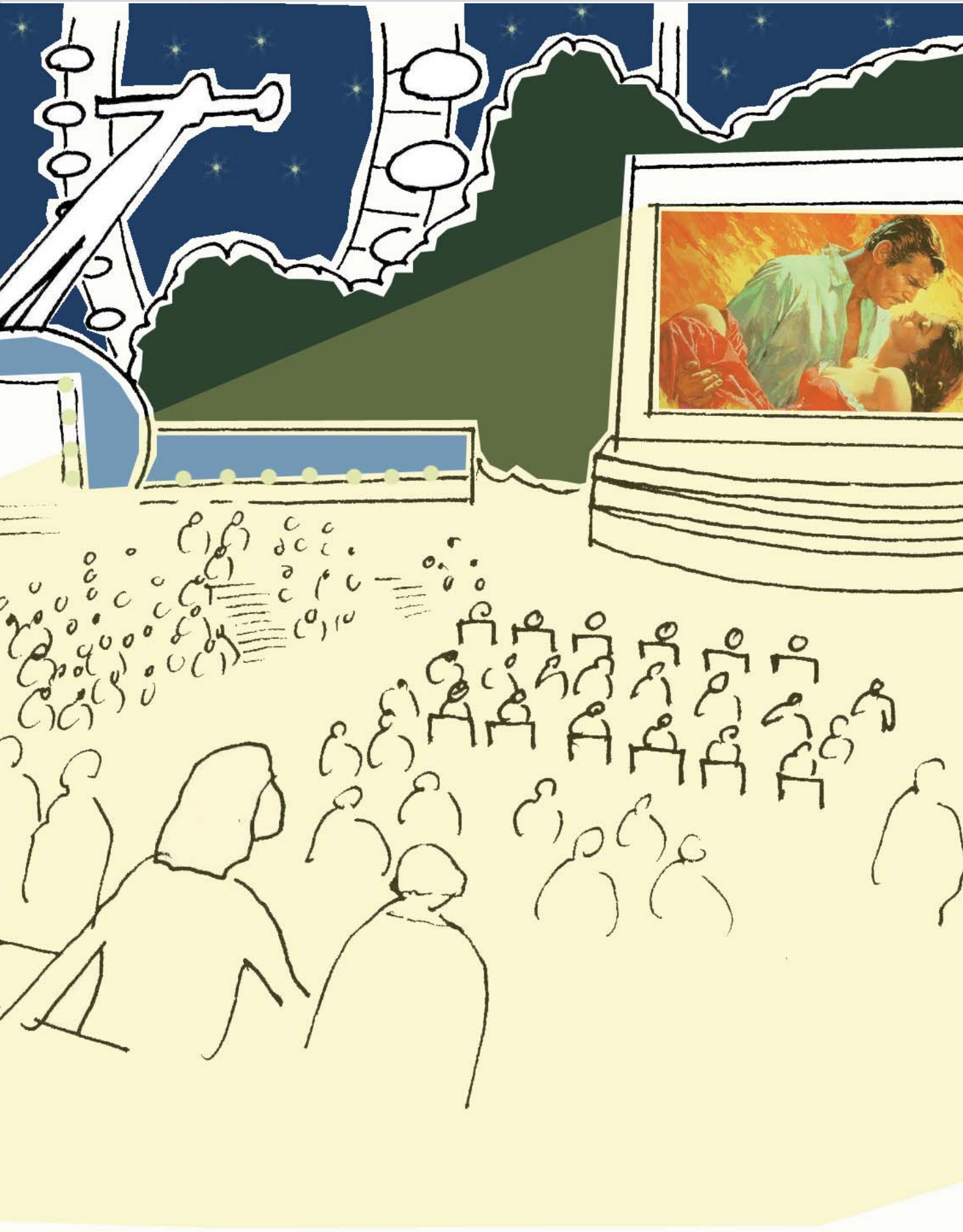

Illustration fritt från förslag till London Beach.

När vi började leta information till detta examensarbete visste vi inte särskilt mycket om ämnet och trodde först att vi skulle ha svårigheter att hitta exempel på bad och strandlika platser i innerstäder. Det vi istället upptäckte var att det fanns oväntat många projekt med just dessa typer av platser, både realiserade och i ett planeringsstadium. När vi hittade ett projekt så dök snart ett annat upp och så har det fortsatt under hela den tid vi hållit på med arbetet. Förutom de platsexempel vi studerat närmare finns ett flertal andra planerade och realiserade projekt i Europa och resten av världen som vi, framför allt på grund av tids- och platsbrist, valt att inte ta upp i detta arbete.

Ett av dessa projekt kallas London Beach och planeras att ligga vid Themsen i närheten av London Eye. Projektet ligger på planeringsstadiet och skulle ha realiserats sommaren 2006 men sköts upp i sista stund p.g.a. kontraktproblem. Planerna är nu att projektet ska realiseras med början år 2007 och förhoppningen är att stranden ska bli ett återkommande inslag i stadsbilden framöver. En utomhusbiograf med plats för 1000 personer, strandbar, restaurang, café, marknad och plats för diverse sport- och konstaktiviteter finns med i planerna (www.backrow.co.uk, www.livingstreets.org.uk). London Beach har även planer som involverar ett stort socialt engagemang. Bland annat kommer man att satsa på ett mobilt bibliotek samt kampanjer för ökat medvetande i allmänna frågor (www.livingstreets.org.uk).

Ett annat projekt med samhällsengagemang ligger i Mexico City och är det hittills nyaste projekt vi stött på. Det öppnades i april 2007 och är inspirerat av Paris Plage. En konstgjord strand har anlagts med pooler, sand, palmer och beachvolleybollplaner och inträdet är gratis. Stranden, som ligger inklämd mellan höghus och en kraftigt trafikerad väg, blev genast välbesökt men inte alla ser projektet som enbart positivt. Kritikerna menar att eftersom staden har

dåliga finanser, hög brottslighet och vattenbrist, skulle de 200 000 dollar som lagts ned på projektet gjort mer nytta på annat håll. Stadens nya borgmästare, Marcelo Ebrard, menar dock att projektet är viktigt eftersom det framför allt gynnar de många fattiga som inte har samma möjligheter som medel- och överklassen har att fly hettan i staden och åka till havet. Om stranden fortsätter att vara populär kommer den att utökas framöver med liknande platser runt om i staden (www.theage.com.au).

I Rom, Amsterdam och Budapest finns liknande projekt i olika skalor. Toronto Waterfront och New Yorks Brooklyn Bridge park är andra exempel som kommit långt i planeringsstadiet för mer vattenanvändning och strandpromenader utmed det vatten som gränsar till städerna. De här projekten är antingen i startgroparna till att börja byggas eller nyanlagda och det ska bli spännande att se hur de utvecklas och hur de kommer bemötas av städernas invånare och besökare (www.simplyamsterdam.nl, www.usatoday.com, www.waterfronttoronto.ca, www.brooklynbridgepark.org).

På våra egna resor har vi sett att det i Brisbane och Cairns sedan ett flertal år tillbaka finns innerstadsbad med bassänger och artificiella stränder som är mycket uppskattade och välbesökta i Australiens heta klimat. Ofta är de fantastiska stränderna i dessa städer av olika anledningar för farliga att bada vid vilket gör att invånarna trots det underbara läget blir utestängda från de naturliga, vattennära miljöerna. Därför är de artificiella stränderna uppskattade inslag där man kan bada och sola i lugn och ro utan att oroa sig för t.ex. hajar eller farliga maneter. Dessa problem är inget vi har här i Europa men stränderna visar tydligt hur bra den här typen av projekt kan utfalla oavsett om anledningen till att invånarna stängs ute från det vatten som finns i staden är farliga maneter eller förorenat vatten.

Helt klart är att dessa projekt ligger i tiden. De har väckt en debatt om det offentliga rummet och dess användning vilket vi anser är positivt. Oavsett vad man tycker om innerstadsbaden och de strandlika platserna så kan denna debatt leda till att fler funderar över hur det offentliga rummet ska användas. Vår förhoppning är att många välplanerade, ekologiskt hållbara, demokratiska, lekfulla och estetiskt tilltalande innerstadsbad och strandlika platser kommer att skapas och att de kommer bli bestående inslag i stadsbilden runt om i världen för en lång tid framöver.

Idag hör man ofta på nyheterna om att många städer upplever en vattenbrist och vi ser ett ökat medvetande om miljöfrågor och global uppvärmning. Att tillföra vatten för rekreation kan då tyckas vara en lyx som inte alla städer kan unna sig. Bad och strandlika platser i innerstäder kan dock utformas så att de blir ekologiskt hållbara, med t.ex. synliggörande av vattnets kretslopp genom lokalt omhändertagande av dagvatten. Detta vatten kan utnyttjas i formgivning så att platser som annars är torra får en extra dimension då det regnar. Andra platser kan som vi har sett vara helt torra men ändå ge känslan av vattennära miljö.

I och med vattenbristen tror vi att de vattennära platserna i städerna kommer att bli allt viktigare och mer attraktiva och därmed löper de större risk att övertas av privata (kommersiella) intressen. Vi anser att det är av stor vikt att se till att de bästa, vattennära platserna i våra innerstäder inte enbart blir förbehållna de som har råd att bosätta sig eller uppehålla sig där. Bad och strandlika platser har en viktig uppgift att bidra till att dessa platser är och förblir demokratiska, offentliga rum som är öppna och tillgängliga för alla.

Utgångspunkten till det här examensarbetet har varit vårt gemensamma intresse för vatten. Dels som visuell attraktion, men framför allt som element som lockar till aktivitet. Vattennära aktiviteter, som t.ex. bad, paddling, segling, dykning etc, är något vi båda gillar och söker oss till. Vidden av vattnets egenskaper är något som fascinerar oss och väcker vår nyfikenhet. Ett medium vi helt enkelt inte kan få nog av och som vi vill se mer av i vår vardag.

Vi tror att det är många med oss som finner vattennära miljöer lockande på många sätt. Man kan ofta se hur folk söker sig nära vatten när man är ute och går i städer. Vi tar oss till sjöar, vattendrag eller havet, beroende på vart i landet vi bor, för att gå på promenader, fiska, bada eller bara för att ta det lugnt. Vattnet erbjuder en vacker vy som inverkar lugnande och avslappnande samtidigt som det också kan stimulera oss till aktivitet. Vatten kan erbjuda något för alla oavsett vår ålder eller våra intressen. Så fort det blir vår fylls kajkanter och stränder med människor som njuter av utsikten och vill doppa tårna i vattnet. Barn hoppar förtjust i vattenpölar och leker i bäckar. När det blir en aning varmare fylls badplatser fort med barn, vuxna och gamla som badar, leker och umgås med varandra. Att badplatsen fungerar som en viktig mötesplats och källa till rekreation är då mycket tydligt.

Att det finns ett så universellt intresse för vatten är spännande. Därför tycker vi att det är viktigt att kunna erbjuda alla en stimulerande omgivning som innehåller vatten och ger utrymme för detta behov och intresse av vattennära miljöer som de allra flesta människor har. Då

majoriteten av svenskarna bor i städer och tätorter blir stadsmiljön och de rekreationsmöjligheter som finns där allt viktigare (www.wikipedia.se). Alla har inte tid eller råd att ta sig till stimulerande och avslappnande miljöer så ofta som de skulle önska. Därför blir stadsmiljön och dess utformning väldigt viktig för vårt välbefinnande och det som inte erbjuds där kanske många helt enkelt inte får del av annat än någon gång ibland på en enstaka semestervecka. Vi tycker att många städer som inte har naturliga förutsättningar, och även de städer som redan har fina, vattennära lägen, kan bli bättre på att införa användbart vatten på fler platser. Förutom att fungera som attraktivt visuellt element kan dessa platser erbjuda offentliga rum där vatten kan nyttjas för bad, lek eller annan aktivitet då detta tillför ännu en dimension av de vattennära miljöerna.

Vi tror att bad och strandlika platser har många funktioner att fylla som offentliga rekreationsrum i staden. Dessa platser främjar vårt intresse för vatten, tillför mer rekreation i innerstäder och skapar fler offentliga rum som ger möjlighet till social aktivitet på både ett aktivt och ett passivt plan. När fler och fler hamnområden och kanaler i våra svenska städer delvis förlorat sin historiska funktion som intensiva handelsplatser, behöver dessa platser nya funktioner för att fortsätta vara de mötesplatser och offentliga rum som de förut har varit. Att ta in bad i kanaler och hamnar har potential att locka tillbaka folklivet och ge invånarna värdefulla upplevelsevärden. Ibland finns hårda restriktioner om att dessa miljöer är av stort kulturhistoriskt värde som bör bevaras vilket kan resultera i att de istället blir tomma och öde. Vi tycker att man i högre grad ska tillåta

aktivitet i dessa områden för att behålla det sociala livet och de viktiga upplevelsevärdena som finns i dessa miljöer. Självklart ska hänsyn tas till platsers kulturhistoriska värde men vi tror att detta går att kombinera med att miljön även brukas till olika typer av aktiviteter som främjar socialt liv och rekreation för innerstadsborna.

Om städer varken har kanaler eller hamnar finns ändå goda möjligheter att uppnå samma upplevelsevärden genom att skapa 'känslan av vatten' (s. 29), tillföra bassänger eller bygga artificiella stränder. Stadens läge ger vissa fysiska förutsättningar men det är långt ifrån det enda som bestämmer vilken typ av miljöer vi kan skapa där. Det är vi själva som, utifrån våra visioner och den kunskap vi har om vad vi människor behöver i vår närmiljö för att må bra, kan utarbeta goda offentliga miljöer för alla.

Vår önskan är att se mer folkliv i och runt vattennära miljöer och överlag mer användbart vatten i svenska städer. Förhoppningsvis kan vi med detta arbete inspirera till både planering och realisering av fler bad och strandlika platser i Sverige.

S L U T O R D

När vi började att arbeta med detta examensarbete tillsammans upplevde vi både positiv uppmuntran och osäker tvivlan från universitetets håll. Den stora majoriteten av studenterna på landskapsarkitektprogrammet väljer att jobba enskilt med sitt examensarbete och därför är reglerna om och vanan av hur arbetet ska delas upp vid ett samarbete oklara. Det vi fick veta var att det var nödvändigt att våra arbetsinsatser skulle kunna bedömas individuellt. Vi valde därför att göra en del av arbetet tillsammans och dessutom göra varsin egen enskild del för att klara bedömningskraven. Dessa egna delar har vi till största delen arbetat med individuellt, men vi har naturligtvis också diskuterat, kommenterat och korrekturläst varandras delar och på så sätt utnyttjat fördelen med vårt samarbete.

Att jobba två har sina för- och nackdelar. Fördelarna är bland annat att man alltid har någon att diskutera med. Man kan bolla idéer mellan varandra och utnyttja varandras olika synsätt för att få en mer nyanserad bild av saker. Man kan sporra varandra att göra bra ifrån sig och stötta varandra när man misströstar och kör fast. En annan stor fördel är att man kan utnyttja varandras kunskaper och talanger och lära av varandra.

Nackdelarna är bland annat att man alltid har någon att diskutera med (se fördelar). Dessa diskussioner kan bli mycket tidskrävande och är inte alltid helt friktionsfria. Man måste lära sig att jämkas, att ta och ge kritik på ett konstruktivt sätt och att lyssna och försöka sätta sig in i den andras tankesätt. Ett samarbete innebär även en större utmaning i att få ihop texten så att den löper smidigt eftersom man ofta skriver vissa stycken var för sig och då har olika sätt att uttrycka sig och olika angreppssätt av problemen. Det blir helt enkelt svårare att få ett helhetsgrepp om arbetet.

Vad gäller självständighet och att kunna driva sina egna projekt upplever vi också att man får mer erfarenhet av det då man samarbetar med någon än man först kan tro. Dels får man ett större ansvar gentemot den andra att prestera och producera på utsatt tid och dels måste man i högre grad göra det man sagt att man ska göra för annars förstör man lika mycket för den andra som för sig själv. På så vis inser man tydligt hur viktigt det är att ta ansvar för sitt eget arbete och meddela sig om något inte går enligt planerna eftersom den man samarbetar med i så hög grad påverkas av vad man själv gör. Vi upplever att vi övat oss mycket både i självständighet och eget ansvar genom den hänsyn man visar varandra för att arbetet ska flyta på. Samtidigt

lärt man sig att kommunicera med och lyssna på den andra vilket är goda erfarenheter som vi tror är väldigt viktiga i arbetslivet. Där är det sällan man jobbar helt ensam och kan göra precis som man vill utan att behöva kompromissa. I det perspektivet är samarbete under examensarbetet och även i andra projekt en viktig erfarenhet som kan komma väl till pass i framtiden.

Efter att ha gjort detta examensarbete tillsammans tycker vi ändå att fördelarna med att jobba två definitivt överväger nackdelarna. Man blir ofta mer än dubbelt så bra när man samarbetar och dessutom är det roligt, stimulerande och utvecklande att arbeta tillsammans med någon under ett långt projekt. Vi tycker att fler studenter borde våga prova att göra examensarbetet gemensamt och hoppas att universitetet kan uppmuntra och underlätta för detta genom att göra reglerna för dessa samarbeten enklare och tydligare.

K Ä L L O R

l i t t e r a t u r

Agenda 21 – en sammanfattning, 2007

Badplan för Göteborg, 2006
Göteborgs stad, park- och naturförvaltningen

Bodman, Gösta, Blidberg, Carl och Albrechtson, Knut,
1942

*Simundervisning och simpromotioner i Göteborg:
Göteborgs simsällskap 1842-1942*
Göteborgs simsällskap

Boverkets författningssamling (BFS), 2004:15
Tillgängliga platser ALM

Dahlberg, Marie, 2004
Havsbad : femtioen svenska badpärlor
Wahlström och Widstrand

Dreiseitl, Herbert, 2005
New Waterscapes
Birkhauser Verlag

Dreiseitl, Herbert, 2001
Waterscapes
Birkhauser Verlag

Gehl, Jan, 1971
Livet mellem husene
Arkitektens Forlag

Gehl, Jan, 1996
Livet mellem husene
Arkitektens Forlag

Göteborgs parkprogram, 2007
Göteborgs stad, park- och naturförvaltningen

Göteborgsposten, 2006-08-01, s. 10
Staden sminkas och städas för EM-fest
Göteborgsposten Nöje, 2006-10-20
Festen kan börja

Hildingsson, Lars, 1995
Boken om Göteborg
Warne förlag AB

Johansson, Lars, november 2006
Muntlig kontakt

Leine, Bibi (LAR/MSA), LandskapsLaget, november 2006
Mailkontakt

Lundgren, Cecilia
Den Goda Badplatsen, 2006
Examensarbete, Sveriges Lantbruksuniversitet

Lynch, Kevin, 1962
The Image of the City
MIT Press

Otzen Ellen, 2006, nr 12, juli/augusti
Den Store Badeby
KBH Magasin

Sandell, Klas och Sörlin, Sverker, 2000
*Friluftshistoria, från "hårdande friluftsliv" till ekoturism och
miljöpedagogik*
Carlsson bokförlag

Socialstyrelsens allmänna råd om bassängbad
Författningssamling (SOSFS 2004:7)

Sociotopkarta, Centrum, 2006-09-12
Göteborgs Stad, park och naturförvaltningen

Vatten – så klart, Vattenplan för Göteborg, 2003
Komplettering till Översiktsplan för Göteborg, ÖP 99
Göteborgs Stad, Stadsbyggnadskontoret

<http://badplatsen.smittskyddsinstitutet.se>
2007-03-06

<http://badplatsen.smittskyddsinstitutet.se/BadNet/index.htm>
2007-02-03

http://en.wikipedia.org/wiki/SWOT_analysis
2007-01-11

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3914649.stm>
2006-09-24

<http://sv.wikipedia.org/wiki/SWOT>
2007-03-09

<http://www.alvstaden.se>
2007-01-19

<http://www.alvstaden.se/nyheter/164/>
2007-02-06

<http://www.arena-berlin.de/badeschiff.aspx?flagtext=Badeschiff>
2007-02-09

http://www.backrow.co.uk/whatshot_article.php?id=1
2006-10-12

http://www.backrow.co.uk/whatshot_article.php?id=5
2006-10-12

<http://www.badeschiff.at/badeschiff.html>
2007-02-09

<http://www.brooklynbridgepark.org/>
2007-04-16

http://www.citymayors.com/features/euro_cities1.html
2007-03-06

<http://www.englishpeopledaily.com>
2007-02-09

<http://www.gil-wilk.de>
2007-02-09

<http://www.fiskekyrkan.se>
2007-04-10

<http://www.goteborg.com/templates/Page.aspx?id=219>
2007-03-04

<http://www.goteborg.com/templates/Page.aspx?id=223>
2007-03-04

<http://www.goteborg.se/prod/G-info/kskfhandl.nsf/38bae1c1059a1422c1256ce9003a9253/b88a4e8b56ad313ec1256f160033dc85!OpenDocument&AutoFramed&Click=>
2007-02-06

<http://www.goteborg.se/prod/Ginfo/kskfhandl.nsf/38bae1c1059a1422c1256ce9003a9253/b88a4e8b56ad313ec1256f160033dc85!OpenDocument&AutoFramed&Click=>
2007-02-06

<http://www.hsr.se>
2007-04-01

http://www.ki-kbh.dk/anlag.asp?loc_id=244
2006-10-11

<http://www.komat.de/susanne-lorenz>
2007-02-09

http://www.livingstreets.org.uk/news_and_info/news.php?id=426
2006-10-12

<http://www.monkeymusic.at/badeschiff>
2007-02-09

http://www.monkeymusic.at/badeschiff/Badeschiff_Pressetext_winter.pdf
2007-04-06

<http://www.ne.se>
2007-03-04

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=233977&i_history=1
2007-05-02

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=316732&i_word=strand
2007-05-02

<http://www.news.bbc.co.uk>
2007-02-09

http://www.nzherald.co.nz/section/story.cfm?c_id=2&ObjectID=10389893
2006-09-24

<http://www.parkochnatur.goteborg.se>
2007-03-12

http://www.simplyamsterdam.nl/news/Amsterdam_on_the_beach:_this_year_4_beaches_in_Amsterdam.htm
2007-05-16

<http://www.smhi.se/>
2007-03-04

http://www.stadtkunstprojekte.de/projekte/amp/inhalt_en.php
2007-02-09

www.theage.com.au
2007-04-10

<http://www.thomasfreiwald.com>
2007-02-09

<http://www.waterfrontoronto.ca>
2007-04-15

<http://www.tradgard.org/>
2007-03-04

http://www.usatoday.com/travel/destinations/2005-07-03-paris-beaches_x.htm
2007-02-09

<http://www.wikipedia.se>
2007-03-04

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Strand>
2007-05-02

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Sverige>
2007-05-01

b i l d k ä l l o r

1 <http://www.badeschiff.at/gallery/index.htm>
2007-02-09

2 <http://www.fmservice.at/typo3temp/pics/7c46272345.jpg>
2007-02-09

3 <http://www.badeschiff.at/gallery2/index.htm>
2007-02-09

4 <http://www.badeschiff.at/gallery/index.htm>
2007-02-09

5 http://www.monkeymusic.at/badeschiff/fotos/c_robertprzewalla_2gr.jpg
2007-02-09

6 <http://www.bauforum.at/bilder/d1/schiffWien.jpg>
2007-02-09

7 <http://www.jdsarchitects.com/>
2006-10-11

8 Salazar, J et al, 2004, Verb Connection, Architecture Boogazine, s 185, Actar

9 <http://www.jdsarchitects.com/>
2006-10-11

10 Bergkvist Torbjörn, foto, 2006, nr 06, s 13
Tema Landskap, Inre Hamnen, Sundsvall, Arkitekt:
Landskapslaget, Arkitektur

11 Leine, Bibi (LAR/MSA), LandskapsLaget,
november 2006, mailkontakt

12 Leine, Bibi (LAR/MSA), LandskapsLaget,
november 2006, mailkontakt

13 <http://www.gp.se>
2006-10-21

14 <http://images.google.se/imgres?imgurl=http://www.media.goteborg.se/vartgoteborg/bildspel/VG060809-1/images/prevs/prev8.jpg&imgrefurl=http://www.media.goteborg.se/vartgoteborg/bildspel/VG060809-1/ppages/ppage8.htm&h=300&w=336&sz=43&hl=sv&start=1&um=1&tbnid=fl3NJeGymYPKmM:&tbnh=106&tbnw=119&prev=/images%3Fq%3Dg%25C3%25B6teborg%2Boperabeach%26svnum%3D10%26um%3D1%26hl%3Dsv>
2007-05-02

15 <http://www.langleytravel.com/upload/Langley/Fynd/palmtree315x341.jpg>
2007-04-20

16 http://philippe.typepad.com/.shared/image.html?/photos/uncategorized/1piscine_1.jpg
2006-09-24

17 http://www.paris.fr/portail/toutimages/Portal.lut?page_id=7185&document_type_id=5&document_id=23101&portlet_id=16648
2006-12-08

18 http://www.paris.fr/portail/toutimages/Portal.lut?page_id=7185&document_type_id=5&document_id=23101&portlet_id=16648
2006-12-08

19 http://birenbaum.blog.20minutes.fr/images/medium_Paris_plage.2.jpg
2006-09-24

20 http://www.paris.fr/portail/toutimages/Portal.lut?page_id=7185&document_type_id=5&document_id=23101&portlet_id=16648
2006-12-08

21 http://philippe.typepad.com/philippe/images/2bac_sable.jpg
2006-09-24

22 Salazar, J et al, 2004, Verb Connection, Architecture Boogazine, s 187, Actar

23 http://www.gil-wilk.de/index2.php?start_from=&archive=&subaction=showfull&id=1141665718&go=2&site=10&u_cat=2
2007-02-09

24 <http://www.komat.de/susanne-lorenz/>
2007-02-09

Litteratur och internetkällor ej hänvisade i text

Boverkets byggregler, BBR, 2
BFS 1993:57 med ändringar till och med 2006:12

Ejdemo, Marie, 2007
*Funktion utan hinder - fysiskt och upplevelsemässigt
tillgängliga miljöer med fokus på funktionshindrade och
med Heby kommun som exempel*
Examensarbete, Sveriges Lantbruksuniversitet

Förslag, Strand vid Lilla Bommen
Göteborg Stad, Park och Natur

Plan och bygglagen (PBL 1987:10)
Miljöbalk 1998:808

[http://english.peopledaily.com.cn/200207/23/
eng20020723_100189.shtml](http://english.peopledaily.com.cn/200207/23/eng20020723_100189.shtml)
2006-09-24

<http://www.amager-strand.dk>
2006-10-11

<http://www.aok.dk/profile/10967>
2006-10-11

<http://www.halvandet.dk>
2006-10-11

[http://www.hotels-paris-rive-gauche.com/blog/index.
php/2006/06/16/818-paris-beach-2006-from-july-20-to-
august-20-2006-between-louvre-and-sully-bridge-and-
other-new-places](http://www.hotels-paris-rive-gauche.com/blog/index.php/2006/06/16/818-paris-beach-2006-from-july-20-to-august-20-2006-between-louvre-and-sully-bridge-and-other-new-places)
2006-09-24

[http://www.koeln.de/artikel/Koeln/Doch-kein-Badeschiff-
fuer-Koeln-32879-1.html](http://www.koeln.de/artikel/Koeln/Doch-kein-Badeschiff-fuer-Koeln-32879-1.html)
2006-12-18

[http://www.nageurs.com/articles/journees_du_patrimoine_
josephine_baker_2006.cgi](http://www.nageurs.com/articles/journees_du_patrimoine_josephine_baker_2006.cgi)
2006-09-24

[http://www.paris.fr/portail/toutimages/Portal.lut?page_
id=7185](http://www.paris.fr/portail/toutimages/Portal.lut?page_id=7185)
2006-09-24

[http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/F589CCBD-
F910-4CBF-B34A-F45672F9C347/5665/20061012.pdf](http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/F589CCBD-F910-4CBF-B34A-F45672F9C347/5665/20061012.pdf)
2007-02-03

